

”Miksi tytöt pissaa niiiin hitaasti”

Eräiden vessakirjoitusten kielellistä analyysia

Anne Norema
Pro gradu -tutkielma
Kevät 2014
Suomen kieli
Suomen kielen,
suomalais-ugrilaisten ja
pohjoismaisten kielten ja
kirjallisuuksien laitos
Humanistinen tiedekunta
Helsingin yliopisto

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimusta vessassa	1
1.2 Aiempaa tutkimusta vessassa	4
1.3 Aineiston kerääminen ja rajaaminen	7
2 Tutkimuksen taustat ja metodit	10
2.1 Teoreettisia inspiroijia	10
2.1.1 Funktionaalinen kielentutkimus	10
2.1.2 Kognitiivinen kielentutkimus.....	12
2.1.3 Feministinen kielentutkimus	14
2.2 Metodisia valintoja ja keskeisiä käsitteitä.....	17
2.2.1 Paikantuminen.....	18
2.2.2 Keskustelunanalyysi ja kirjoitettu teksti	19
3 Vessakirjoitusten rakenteellisia ominaisuuksia	23
3.1 Omaa tietoa tai näkemystä tarjoavat lausumat	25
3.2 Toisen tietoa tai näkemystä hakevat lausumat	30
3.3 Responssin saamisen ehdot	35
4 Käsitteistykset kohtaavat.....	37
4.1 Sukupuolen ulottuvuuksia vessassa	37
4.1.1 Sukupuoli: naisen rajat.....	38
4.1.2 Reproduktio ja äitiys	44
4.2 Seksi ja seksuaalisuus	49
4.2.1 Seksi ja seksuaalisuus lukuina	49
4.2.2 Määrittely ja määrittelyn pako	52
4.2.3 Seksuaalisuuden vanhat ja uudet normit	58
4.3 Kirjoitusten tarpeellisuudesta.....	64
4.3.1 Vessakirjoitusten ylistämistä ja alistamista	65
4.3.2 Metalingvivististä lausumista ja kirjoittamisen syistä	68
5 Päätelmät	72
Lähteet.....	77

Liite 1: Kolme kuvaa aineistosta

Liite 2: Kolme kuvaa vessatilasta

1 Johdanto

”Jos on elossa, on pakko silloin tällöin kakata.”

Pernilla Stalfelt, *Kakkakirja*

”Minun on pakko puhua, että oloni kevenisi.

Siispä avaan suuni ja sanon sanottavani.”

Raamattu, Jobin kirja 32:20

1.1 Tutkimusta vessassa

Ihmisiä yhdistää muihin eläimiin muun muassa tarve virtsata ja ulostaa. Ihmisillä on useimmiten tapana tehdä tarpeensa muilta lajitovereilta piilossa, vessassa¹. Jotkut ihmiset pitävät alkeellisena, ”eläimellisenä” toisten (lähinnä eläinten) tapaa merkitä reviiriään jätöksillä. Ihmiset saattavat kuitenkin eritteiden lisäksi tai sijasta merkitä vessakäyntejään hyvin toisenlaisilla merkeillä. Vessoihin on jo tuhansia vuosia raapustettu yhdenlaisia graffiteja, vessakirjoituksia². Vessan seinä tai ovi ei ole keskustelufoorumina uusi, sillä vessakirjoittelua on esiintynyt jo tuhansia vuosia. Vuonna 79 jaa. tuhoutuneesta Pompeijista on kerätty talteen yli 15 000 graffitia, ja niitä löytyi myös käymälöistä (Jokinen 1989: 199). Egyptistä Deir el Bahrin temppelistä on löydetty vielä tätäkin vanhempia seinäkirjoituksia, joiden arvellaan olevan noin vuodelta 1450 eaa. (Bartholome ja Snyder 2004: 87). Seinäkirjoituksia on siis raapustettu ja luettu kauemmin kuin kirjoituksia paperille ja paperilta. Vessoihin sijoittuvat seinäkirjoitukset eivät ole reviirin merkitsemistä yhtä selvästi kuin ulkoseiniin tehtävät graffitit, vaan vessojen tekstit ovat usein pitempiä ja temaattisesti monitahoisempia kuin ulkograffitit (Whiting ja Koller 2007: 5; Peltonen J. 1984: 128). Vaikka kyseessä on näinkin vanha tekstilaji, se on jäänyt suomalaisessa

¹ Sana *vessa* on arkipuheen muunnos akronyymistä WC (eng. *water closet*) ja tarkoittaa

² *Vessakirjoitus* on termi, jolla muutamat aineistoni kirjoittajat itse viittaavat kirjoituksiinsa ja sopii mielestäni hyvin myös tämän tutkimuksen tarpeisiin. Aiempi suomalainen tutkimus on puhunut *seinäkirjoituksista* (Kuvaja 1991) tai *wc-kirjoittelusta* ja *vessakirjoituksista* (Peltonen J. 1984).

kielentutkimuksessa lähes huomioimatta. Tutkimuksen kenttä ei ole ainut tällaista aineistoa karsastava taho: etenkin monet kiinteistöjen omistajat ovat halunneet vessakirjoittelusta eroon. Lukuisia kuvia ja kirjoituksia puhdistetaan tai maalataan piiloon vuosittain. Toisinaan suhtautuminen kirjoitteluun on ristiriitaista, kuten seuraavasta esimerkistä huomaa:

- Lopettakaa tuo typerä kirjoittelu seiniin, hankkikaa itsellenne paperia
 - KIITOS
 - Olen samaa mieltä! Mitä mieltä muut ovat?
- Baarin omistaja

Esimerkki on Arto Paasilinnan teoksesta *Kansallinen vieraskirja* (1971: 37). Paasilinnan kokoamat tekstit ovatkin melkein ainoat löytämäni taltioidut näytteet Suomen vessojen kansanperinteestä (ks. myös Peltonen J. 1984; Arkimies 2007).

Pari vuotta ennen kuin kiinnostuin vessojen teksteistä tutkielmanteko mielessä, törmäsin yliopiston vessan seinällä aivan tuntemattomaan käsitteeseen. En ollut ennen kuullut sellaisesta välineestä kuin kuukuppi. Vessakeskusteluissa kuitenkin puhuttiin siitä, ja mukana oli jopa linkki internetsivulle. Tämä samainen keskusteluketju on myös yksi niistä kirjoituksista, joita olen tätä tutkielmaa varten kerännyt. Tässä se saa toimia ensimmäisenä esimerkkinä aineistostani:

- 1.³
- a. Kuukuppi vähentää vitutusta. kuukuppikunta.net
 - b. Tamponi ajaa saman asian eikä tarvi pestä
 - c. Tamponi kuivattaa, kuukuppi ei. Kuukuppi kestää vuosia kun keittää kunnolla. Tulee halvemmaksi.
 - d. ja tarvii vaihtaa harvemmin
 - e. Ei aja! Kuukuppi mukava
 - f. Kuukuppi on poistanut kuukautisiin liittyvän vitutuksen kokonaan! On se niin hyvä!
 - g. Löysävittuisille
 - h. Kannattaa investoida 28 e !!!
 - i. Ruohonjuuresta Kamppi-keskuksen vierestä graniittitalo
 - j. Yliopiston apteekista 30 e
 - k. Mä pidän kuppia & rengasta. Toimii hyvin.
 - l. Eihän rengasta käytetä vuotopäivinä?

*Kirjoitus naistenvessan ovenssa
Helsingin yliopiston päärakennus 2007*

³ Liitteessä on kuva tästä kirjoituksesta (Liite 1., kuva 1).

Minulle selvisi vessakirjoitusten ja internetsivuston kautta, että kuukuppi on yhdenlainen kuukautissuoja⁴, joka kuukupin käyttäjien mukaan säästää paitsi luontoa ja rahaa, myös tuntuu käytössä miellyttävämmältä kuin tamponit ja terveyssiteet. Vessa tuntuukin olevan tehokas paikka mainostaa, ja ammattimaiset mainostajat käyttävät tätä kanavaa koko ajan enemmän (Jurca 2010: 328–329). Vessa tarjoaa anonyymiytensä vuoksi paitsi tuotteille myös ruohonjuuritason tapahtumille ja toimijoille mainoskanavan, johon heillä on varaa. Tarkastelemassani vessassa on nyt monen vuoden jälkeen paljon enemmän erilaisia mainostarroja kuin vuonna 2007.⁵ Mainostaminen ei kuitenkaan vielääkään tunnu olevan vessan tekstien merkityksellisin funktio, mutta kirjoitukset toimivat samalla tapaa kuin mainokset. Ne on sijoitettu sellaiseen paikkaan, että niihin kiinnittää huomiota ja niitä on pakko katsoa. Toisin kuin mainokset, vessakirjoitukset synnyttävät kontaktin toisiaan tuntemattomien yksilöiden välille – tyypillisimmin yksilöiden, jotka eivät välttämättä vessatilan ulkopuolella kohtaa, mutta joiden kehot asettuvat ainakin kertaalleen samaan paikkaan ja asentoon ja joiden kehossa ja elämässä on jotakin samankaltaisuutta. Naisten vessan vessakirjoitukset kuitenkin osoittavat, että tuota samankaltaisuutta ei lopulta kuitenkaan ole niin paljon kuin usein kuvitellaan; aineistoni vessakirjoitukset todistavat naisten välisistä eroista.

Tässä tutkielmassa tarkastelen yhden naisille suunnatun wc-tilan viiden vessakopin kirjoituksia. Kielellinen vuorovaikutus ei ole milloinkaan yksisuuntainen prosessi, vaan tekstin vastaanottaja voi tulkita puhetta tai kirjoitusta varsin erilaisilla tavoilla. Aineistoni kirjoitukset ovatkin enimmäkseen hyvin vuorovaikutushakuista kieltä: niillä haetaan responsia vastaanottajilta. Vessa on sukupuolierityinen tila, mikä voi osaltaan motivoida sitä, että sukupuolta ja seksuaalisuutta käsittelevät aiheet toistuvat taajaan vessan seinillä ja ovissa käydyssä kirjoittelussa. Vessakirjoittelun aiheita ovat käsitelleet monet aiemmat tutkimukset (ks. esim. Green 2003; Dagrín 1980; Peltonen J. 1984). Itse kiinnitän huomiota näihin spatiaalisen kontekstin puolesta olennaisiin aihelmiin pureutumalla siihen, millaista kieltä näiden aiheiden ympärillä vessakirjoituksissa on. Tutkimuskysymykseni olen muotoillut seuraavasti:

⁴ Kuukautissuojakeskustelut tuntuvat erityisen hyvin sopivan naistenvessaan ja niitä on myös Paasilinnalla (1971: 14).

⁵ Liitteessä on tuore kuva wc-tilasta (Liite 2, kuva 3).

- Esittelen seuraavaksi aiempaa vessakirjoituksista tehtyä tutkimusta sekä kerron, miten olen hankkinut aineiston tähän tutkimukseen. Luku kaksi avaa niitä teoreettisia viitekehyksiä, joita hyödynnän analyysissäni. Toisen luvun tarkoitus on sijoittaa käsissä oleva tutkielma fennistiikan kentälle sille sopivaan kohtaan. Avaan siinä myös metodologisia ratkaisujani. Yksittäisten tutkijoiden tulokset ja näkemykset, jotka ovat oman tutkimukseni kannalta erityisen olennaisia, olen liittänyt analyysin yhteyteen lukuihin kolme ja neljä. Siinä tarkastelen ensin aineistoa vessakirjoitusten kielellisen muodon ja rakenteen näkökulmasta, minkä jälkeen lähestyn kirjoituksia lähinnä sisällön näkökulmasta. Jako kielen muotoon ja sisältöön on toki keinotekoinen mutta toimii analyysissä apuna. Osoitan, että kielellinen muoto ja sisältö ovat vessakirjoituksissa(kin) tiukasti yhteenkietoutuneet: tietynlaiset muodot ja rakenteet yhdistyvät tietynlaisiin merkityksiin ja käyttöihin.

Esitän seuraavaksi lyhyen katsauksen tarkastelemani tekstilajin aiemmasta tutkimuksesta, jota maailmalla ja Suomessa on tehty. Kerron lyhyesti, mistä vessakirjoitusten tutkimus on lähtenyt liikkeelle ja miten oma tutkielmani kytkeytyy aiempien tutkijoiden löytöihin.

4

glossarial study of the low element in the English vocabulary vuodelta 1935⁶. Sananlaskututkija Alan Dundes julkaisi runsaasti luetun teoksensa *Here I sit – A study of American Latrinalia* vuonna 1966 ja otti ensimmäisenä käyttöön vessakirjoitteluun viittaavan termin *latrinalia*. Termin on omaksunut käyttöönsä osa myöhemmistä tutkijoista mutta englanninkielinen tutkimuskirjallisuus ja lehtikirjoittelu viittaa ilmiöön kuitenkin useimmiten sellaisilla termeillä kuin *bathroom graffiti* ja *restroom graffiti* (ks. esim. Bartholome ja Snyder 2004; Alexander 1978; Otta 1993). Whiting ja Koller (2007) puhuvat *toilet graffitista* ja Omoniyin (2000) termi on *shit house discourse*.

Fennistiikan alalla vessakirjoituksista on tehty yksi pro gradu -tutkielma vuonna 1991. Gradun kirjoittaja Teijo Kuvaja käyttää tutkielmassaan termiä *seinäkirjoitus*, sillä hänen aineistonsa ei rajoitu yksin vessoista löytyneisiin kirjoituksiin. Valtaosa kirjoituksista on kuitenkin peräisin miesten vessasta. Kuvaja tarkastelee kvantitatiivisin metodein kirjoitusten sanastoa, syntaksia ja aihepiirejä. Hän laskee muun muassa eri sanaluokkien sanojen ja voimasanojen frekvenssejä. Folkloristit ovat olleet Suomessa hieman lingvistejä kiinnostuneempia vessakirjoituksista, mutta folkloristiikassakin vessakirjoittelu on suhteellisen harvinainen tutkimuskohde (ks. kuitenkin Jokinen 1989; Peltonen J. 1984). Tuorein kotimainen vessakirjoituksia käsittelevä akateeminen kirjoitus on Kirsikka Arkimiehen (2007) teatterin ja draaman tutkimuksen alaan kuuluva pro gradu -tutkielma. Kielentutkimuksen kannalta tutkittavaa on paljon, sillä jo ensisilmäyksellä huomaa, että vessasta löytyy aivan erityislaatuista tekstejä ja kirjoittamisen tapoja.

Lukemiani vessakirjoitustutkimuksia yhdistää aineiston luokittelun hankaluus. Vessakirjoittelua tarkastelleet tutkijat luokittelevat vessakirjoituksia tyypillisimmin aiheiden perusteella (ks. esim. Green 2003). Toiset kirjoitusten muodon tai kielellisen toimintatyyppin perusteella (ks. esim. Whiting ja Koller 2007). Regina Blume (1985) jakaa aineistonsa luokkiin sen perusteella, kenelle kirjoitukset tuntuvat olevan osoitettu. Lähes kaikissa tutkimuksissa todetaan, että vessakirjoitusten luokittelu on hankalaa aineiston moninaisuuden tähden. Melkein poikkeuksetta yksi luokista on nimetty otsikolla *muut*, ja usein tämä luokka voi olla hyvinkin suuri. Vaikka aihepiirit monelta osin leikkaavat ja jopa Pompeijin graffiteista löydetään paljon samaa kuin tuhansia vuosia tuoreemmista graffiteista (Dagrin 1980: 119; Whiting ja Koller 2007), jokainen

⁶ Teos julkaistiin yksityisesti Ranskassa vuonna 1935 vain 75 kappaleen painoksena, sillä teoksen katsottiin olevan sopimaton laajempaan levikkiin. Yhdysvalloissa teos julkaistiin vuonna 1977 nimellä *Classic American Graffiti*. (Read 1977: esipuhe.)

tutkija tuntuu kokevan tarpeelliseksi kategorisoida aineistonsa itse nimeämiinsä luokkiin sen sijaan, että luokitteluperusteet lainattaisiin suoraan aiemmilta tutkijoilta. Tämä on katsoakseni osoitus paitsi siitä, että tutkijoita ovat kiinnostaneet kirjoituksissa eri asiat, myös siitä, että kirjoitusten aiheet ja muodolliset seikat vaihtelevat kuitenkin melkoisesti vessasta toiseen, vaikka jotain samaa löytyy kaikista aineistoista. Toisaalta yksittäisten vessakirjoitusten luokittelu pelkästään aiheiden mukaan menee helposti hankalaksi ja liian yksinkertaistavaksi silloin, kun pohditaan mihin jokin ketjuuntunut vessadialogi kuuluu. Kirjoituksissa on usein monta aihetta sekaisin (Whiting ja Koller 2007: 14.)

Vessakirjoituksista voitaneen puhua tekstilajina. Kun katson rinnakkain Pompeijin kirjoituksia, Readin aineistoa 1900-luvun alkupuoliskolta ja 2000-luvun kirjoituksia, huomaan, että kyseisessä tekstilajissa on lisäksi tapahtunut yllättävän vähän muutoksia tuhansien vuosien kuluessa. Tekstejä yhdistää aiheiden lisäksi lyhyt ja suorasukainen muoto; tunnistan niiden edustavan samaa tekstilajia (ks. tekstilajin muuttumisesta esim. Kalliokoski 1996). Kaikista kirjoituksista ei löydy yhtä muuta yhteistä nimittäjää kuin se, että ne ovat vessasta poimittuja. Kuitenkin jo tuon ympäristön tähden sekä muoto- ja sisältöseikkojen perusteella voidaan kirjoituksissa nähdä jonkinlaista perheyhtäläisyyttä (ks. Wittgenstein 1999 [1953]: § 66), jonka perusteella niiden voisi sanoa edustavan samaa tekstilajia. Syy vähäisiin muutoksiin aikojen saatossa lienee se, että vaikka vessaan kirjoittamista sinänsä pyritään toisinaan rajoittamaan, itse tekstilajin konventioita ei valvo mikään fyysisen vessatilan ulkopuolinen taho: tekstejä sekä tuotetaan että luetaan anonyymisti, tyypillisesti epäsystemaattisesti ja muun toiminnan ohessa.

Toinen piirre, johon kiinnitin aiemmassa tutkimuksessa huomiota, on kiinnostus sukupuoleen. Monet tutkijat ovat vertailleet eroja miesten ja naisten vessojen kirjoituksissa (ks. esim. Kinsey ym. 1953; Green 2003; Arkimies 2007). Lynn Bartholomen ja Philip Snyderin (2004: 88–90) mukaan eri tutkimuksissa eroja on löydetty paitsi naisten ja miesten kirjoittamisen määrässä myös aiheissa, joista miehet ja naiset kirjoittavat. Iso osa tutkijoista löytää merkittäviä eroja (ks. esim. Kinsey ym. 1953), osa taas toteaa, että eroja ei juurikaan ole (ks. Peltonen J. 1984: 124–125). Bartholomen ja Snyderin aineisto on peräisin vessatilasta, jossa kävijöitä rohkaistaan kirjoittamaan. Heidän tarkastelussaan naiset kirjoittavat enemmän kirjoituksia kuin miehet ja yhtä eksplisiittisen seksuaalissävyyteisesti kuin miehetkin. Bartholome ja

Snyder ehdottavat, että yksi mahdollinen selitys aiemmin löydetuille sukupuolittuneille eroille voisi olla naisten halu olla sotkematta toisten omaisuutta. (Ma. 96–97.)

Aikaisempi suomalainen tutkimus, joka on tarkastellut vessakirjoituksia, on käyttänyt aineistonaan pääasiassa miestenhuoneen tekstejä. Tutkijan oma tyypillinen wc-valinta on mahdollisesti motivoinut tätä rajoitusta. Näin tapahtui myös omalla kohdallani. Alun alkujaan halusin keskittyä naistenvessoihin, koska ne olivat minulle tuttua ympäristöä. Tutkielmansa alussa Kuvaja (1991) eksplikoi, että hänen havaintonsa koskevat pääasiassa miesten vessan seinille kirjoittamia tekstejä. Jatkossa hän kuitenkin puhuu seinäteksteistä ja niistä tekemistään havainnoista yleistäen. Omasta aineistostani osoitan, että sukupuoli kyllä näkyy tekstien rakentumisessa ja sisällöissä mutta on tuskin paikannettavissa binaarisiin sukupuoleen perustuviin kirjoittamistyyliin. Tämän aineiston perusteella ei voida vetää pitkälle meneviä johtopäätöksiä siitä, miten naiset joukkona käyttävät kieltä. Miesten ja naisten kirjoituksen tavoista ei ole missään onnistuttu löytämään kaikkialla päteviä tyylillisiä eroja, vaikka tällaisia tyylipiirteitä on kyllä yritetty todistaa (Mills 1995; Tainio 2005: 223, 229).

Oman aineistoni kanssa olen kohdannut monia samanlaisia haasteita kuin aiemmatkin vessojen tekstejä tarkastelleet tutkijat. Analyysia hahmotellessani olen jakanut tekstejä erilaisiin luokkiin eri perustein, mutta sen kummemmin kielellisen muodon kuin aiheenkaan perusteella nämä jaot eivät ikinä ole ongelmattomia. Kuitenkin juuri kokeilemalla erilaisia kategorisointeja olen lopulta saanut luokitteluun jotakin mieltä ja tuloksiini vakuuttavuutta. Sen paremmin tiukka teoreettiseen viitekehykseen istuttaminen kuin tarkkoihin ennalta määrättyihin luokkiin istuttaminenkaan ei olisi tehnyt oikeutta aineistolle. Olen halunnut edetä haastavan mutta kiinnostavan aineistoni ehdoilla.

1.3 Aineiston kerääminen ja rajaaminen

Käytän pro gradu -työni aineistona vessasta kerättyjä tekstejä, joita hyödynsin jo proseminarityössäni (ks. Norema 2009). Valitsin aineistonkeruupaikaksi Helsingin yliopiston päärakennuksen ensimmäisen kerroksen naistenvessan, jossa on viisi vessakoppia. Kopit ovat vessatilan ulko-ovelta katsoen kaikki vierekkäin tilan oikealla puolella. Vessakoppeja vastapäätä vasemmalla on käsienpesualtaita ja peilejä. Käsien

kuivaamiseen tarkoitettuja laitteita on eri seinustoilla.⁷ Keräyshetkellä kirjoituksia oli eniten vessakoppien ovien sisäpuolella mutta jonkin verran myös ovenkarmeissa ja seinien kaakeleilla. Ovien toisella puolella, yhteistilan puolella, kirjoituksia ei ollut. Kirjoittajat olivat käyttäneet tusseja, kuulakärkikyniä ja lyijykyniä. Kirjoitusten lisäksi ovissa oli tarroja, joissa on kuvaa tai tekstiä. Kirjoituksista voi erottaa aikakerroksia. Aineisto on kerätty 3.–14.9.2007, ja arvioni mukaan aineistossa on kirjoituksia reilun kahden vuoden ajalta.⁸ Kirjoitushetki näkyy joidenkin tekstien sisällössä, mutta olen päätenyt myös ulkoisten seikkojen perusteella pitämään toisia kirjoituksia vanhempina kuin toisia. Monet kirjoituksista ovat kuluneet hieman tai täysin lukukelvottomiksi, osa taas on jäänyt tuorempien kirjoitusten alle. Liitteessä (Liite 1) on aineistosta kolme valokuvaa, jotka antavat käsityksen siitä, miltä tarkasteltujen vessakoppien ovien kirjoitukset näyttävät.

Aineiston keräämisen toteutin pöntöllä istuen. Osan kirjoituksista kuvasin digitaalikameralla, minkä jälkeen kirjoitin ne puhtaaksi. Kaikki kuvat eivät onnistuneet, joten osan kirjoituksista kävin vielä kopioimassa suoraan paperille. Puhtaaksikirjoitusvaiheessa olen parhaani mukaan imitoinut alkuperäisiä tekstejä: Hymiöt olen ottanut mukaan tarkasteluun. Niin sanottuja kirjoitusvirheitä en ole korjannut. Käsialoja en ole ryhtynyt analysoimaan. Olen tekstannut kirjoitukset ja merkinnyt näkyviin vain yksittäisen lausuman sisällä olevat isoin kirjaimin ilmaistut ortografiset korostukset. Tikkukirjaimin kirjoittaminen tuntuu olevan tyypillisemmin aineistossa käsialapiirre, ei oman tekstin korostustapa. En myöskään ole pureutunut siihen, onko sama kirjoittaja mahdollisesti palannut jatkamaan aloittamaansa keskustelua. Birch Moonwomon (1995: 450–451) esittää, että vessakirjoituksia analysoitaessa ei oikeastaan ole väliä sillä, vaihtuuko kirjoittaja, sillä toiset kirjoittajat näyttävät yleensä ajattelevan, että kullakin tekstillä on eri kirjoittaja.

Karsin runsasta aineistoa melko kovalla kädellä. Moni kirjoitus jäi pois epäselvyyden ja huonon luettavuuden perusteella. Poistin osan kirjoituksista

⁷ Tutkielman liitteessä on kuvia tästä wc-tilasta (Liite 2).

⁸ Arvio perustuu sekä omaan kokemukseeni säännöllisenä vessakävijänä että keskusteluun Helsingin yliopiston päärakennuksen palvelujohtaja Anne Koistisen kanssa. Koistinen vastaa vessatilojen puhdistuksista. Siivoojien näkökulmasta kirjoitukset vessoissa ovat törkeän näköisiä, ja vessatilat tulee pitää siistinä, koska niillä on monenlaisia käyttäjiä – ei vain opiskelijoita. Koistisen mukaan vessatilat pyritään puhdistamaan kirjoituksista noin kerran vuodessa kesäisin, mutta tämä tavoite ei kuitenkaan aina toteudu. (Koistinen 2012.) Koistisen lausunnosta huolimatta uskallan väittää, että aineistossani on kirjoituksia kolmelta eri vuodelta. Vuosina 2006 ja 2007 kesäpuhdistusta ei luultavasti ole toteutettu, sillä osa kirjoituksista on jopa syksyltä 2005 (esim. *Olen 42 v. ja tämän syksyn 05 fuksi.*). Tosin Koistisen mukaan puhdistuksissa ei välttämättä saada kaikkia tekstejä piiloon.

hienotunteisuussyistä, sillä niissä mainittiin yksityishenkilöitä nimeltä. Aineistossani on kuitenkin edelleen yksi tutkimuskysymyksen kannalta erityisen mielenkiintoinen yksityishenkilöä käsittelevä kirjoitusketju, mutta olen muuttanut nimen.⁹ Julkisuuden henkilöt ovat aineistossani omilla nimillään. Aineistosta on myös jätetty pois kaikki pitkätköt tekstit: niissä oli huonosti luettavissa olevia sanoja, ja olen halunnut pitäytyä teksteissä, jotka saan tallennettua kokonaisina ja ”täydellisinä”.¹⁰

Vessan seinillä kirjoitukset on usein linkitetty toisiinsa nuolilla, toisinaan yhteys kommenttien välillä on osoitettu vain kirjoittamalla teksti edellisen yhteyteen. Nämä viittaamiset eivät läheskään aina ole yksitulkintaisia. Olen kuitenkin pyrkinyt yhdistämään samaan dialogiin kuuluvat kommentit saman järjestysnumeron alle: eri kommentit ovat omalla rivillään ja ne on merkitty kirjaimin, siten että (tulkintani mukaan) dialogin aloittanut kirjoitus on esimerkiksi 1a. ja sitä seuraavat 1b., 1c. ja 1d. Aineistoa analysoitaessa on kuitenkin otettava huomioon, että kirjoitusten ilmestymisjärjestyksestä minulla ei ole varmaa tietoa. Kirjoitusten sijoittaminen allekkain ja kronologiseen järjestykseen ei siis vastaa autenttista sijoittelua. Pyrin mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon sen, kuinka tulkintaan vaikuttaa kunkin kirjoituksen aktuaalinen sijainti ja kommenttien mahdollinen ilmestymisjärjestys.

Aineistossa on kaikkiaan 349 kirjoitusta, ja näistä 54 esiintyy seinällä yksinään täysin ilman kommentteja ja muutamaa kirjoitusta on kommentoitu vain ei-kielillisesti. Käsittelyjärjestys määrää aineistoesimerkkien numeroinnin. Osa esimerkeistä esiintyy useampaan kertaan. Tällöin sama esimerkki saa uudessa kohdassa uuden numeron.

⁹ Kirjoitus, jonka kohdalla olen menetellyt eri tavalla kuin muiden kanssa, on mielestäni kiinnostava henkilöstä riippumatta. Poissulkemani kirjoitukset sen sijaan ovat esimerkiksi listauksia ihailluista tai seksuaalisesti haluttavista professoreista ja yliopistonlehtoreista. Tällainen nimien listaus ei mielestäni tuo tähän tutkimukseen merkittävää kielitieteellistä lisäarvoa, vaikka se saattaisikin huvittaa pro graduni tarkastajia ja muita mahdollisia lukijoita.

¹⁰ Olen lähettänyt aineiston huhtikuussa 2012 Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ylläpitämään Kansanrunousarkistoon, josta se löytyy nimelläni.

2 Tutkimuksen taustat ja metodit

”Kielellä on sydän ja ruumis!”

Auli Hakulinen 26.1.2007

2.1 Teoreettisia inspiroijia

Tutkielmani ei asetu siististi yhteenkään teoreettiseen viitekehykseen. Esittelen seuraavassa kolmea kielentutkimuksen suuntausta, jotka toimivat taustana kielelliselle analyysilleni. Hyödyntämäni suuntaukset ovat itse asiassa hyvin laajoja kielentutkimuksen kattokäsitteitä, joiden alla tehdään hyvin monenlaista tutkimusta. Kattokäsitteet *funktionaalinen kielentutkimus* ja *kognitiivinen kielentutkimus* kuvaavat oikeastaan ainoastaan sitä, millaiseen kielikäsitykseen tutkimus pohjaa. Mitä siis oikeastaan tutkitaan, kun tutkitaan kieltä? Millaisena kieli nähdään? *Feministinen kielentutkimus* pohtii niin ikään sitä, mitä kieli on, mutta tarkemmin käsitettä määrittää kiinnostus siihen, millainen on kielen suhde sukupuoleen ja seksuaalisuuteen. Etenen ikään kuin laajemmasta taustasta tarkentaen ja täsmentäen, ja toivon, että näin lukijalle tarjoutuu mahdollisimman tarkka kuva siitä, mihin kehykseen tämä tutkielma asettuu ja millainen reitti analyysini ja tutkimustulosteni taustalla on.

2.1.1 Funktionaalinen kielentutkimus

Kielentutkimuksen suuntauksia voidaan luokitella monin tavoin. Sen suhteen, miten vastataan kysymykseen kielen luonteesta, nykyajan kielentutkijat voidaan karkeahkon jaon mukaan erottaa kahteen leiriin: generatiiviseen ja funktionaaliseen kielentutkimukseen. Generatiivinen kielentutkimus näkee kielen systeeminä, jota voidaan ja jota kielentutkijan tulisi pystyä ja pyrkiä kuvaamaan matemaattisen tarkasti. Funktionaalisessa kielentutkimuksessa kieli nähdään nimensä mukaisesti toimintana. Kielellä tehdään asioita. Olennaista on myös se, että kielellä tehdään asioita suoremmin tai epäsuoremmin toisten ihmisten kanssa tai sosiaalisesti rakentuneisiin konventioihin nojaten. Kieli on siis nimenomaan sosiaalista toimintaa, ja se on sitä siinä määrin, ettei kielellistä toimintaa voi tiukasti erottaa muusta sosiaalisesta toiminnasta (ks. esim. Agha 2007; Wittgenstein 1999 [1953]). Olennaisimmin funktionaalinen näkemys kielestä poikkeaaakin generatiivisesta kielinäkemyksestä juuri siinä, että kieltä ei voi tutkia vain kielenä, irrotettuna (sosiaalisesta) kontekstistaan.

Funktionaalisen kielentutkimuksen mukaan kielioppi on sosiaalisesti ja historiallisesti määrittäviä konventioita, joita opimme noudattamaan ja varioimaan, kun opimme kieltä. Kieltä siis määräävät sosiaaliset konventiot ja normit. Toisaalta yksilölle jää kuitenkin melkoisesti liikkumavaraa kielenyksiköiden kanssa. Puhuessamme ja kirjoittaessamme teemme jatkuvasti valintoja sen suhteen, millaista sanaa tai rakennetta käytämme ilmaisussamme. Teemme näitä valintoja osin tietoisesti ja osin tiedostamatta, mutta valintoihimme vaikuttaa se, millainen suhde meillä on puhelumppaniimme, ja valinnoilla on aina vaikutusta siihen, millaiseksi tämä vuorovaikutussuhde puhelumppanimme kanssa jatkossa muotoutuu. (Ks. Etelämäki, Herlin, Jaakola ja Visapää 2009: 171–173; Agha 2007: 9.) Emme aina tarkoita sitä, mitä sanomme, tai sano sitä, mitä tarkoitamme. Kieli tarjoaa meille välineet osallistua keskusteluihin erilaisin asentein: toisinaan haluamme kaikin keinoin välttää ristiriitatilanteita, joskus taas saatamme lähtökohtaisesti hakea konfliktia. Jälkimmäisestä toiminnasta vessakirjoitukset ovat oivallinen esimerkki. Aineistossani ei monessakaan kohta noudateta keskustelussa yleensä oletettua yhteistyön periaatetta (ks. Grice 1975) vaan toimitaan monia sosiaalisia normeja ja arkikeskustelujen rakenteellisia konventioita vastaan.

Kieltä käyttäessä lausumme siis maailmasta jotakin, mutta tämä puhetapahtuma ei ole irrallaan kohteestaan. Pikemminkin puhetapahtuma on aina sidoksissa kontekstiinsa: se on riippuvainen taustastaan mutta myös muovaa sitä. Emme koskaan puhu tai kirjoita täysin objektiivisesti tai neutraalisti, vaan ilmaisullamme on aina näkökulma. Kieli ei kuvaa jotakin kielen ulkopuolista maailmaa, vaan kielenkäyttäjät (ihmiset) tekevät tätä maailmaa olemassa olevaksi kielentämällä havaintojaan ja kokemuksiaan erilaisin lausumin. (Ks. esim. Edlund, Erson ja Milles 2007: 19–20.) Esimerkiksi ihmisten välisiä suhteita luodaan, ylläpidetään ja muutetaan kielen avulla, kommunikoimalla. Vessojen kirjoittajille suhde vastaanottajaan on tilanne, jossa kirjoittaja kielen kautta tekee itsensä ja ajatuksensa näkyväksi jollekulle tuntemattomalle. Vaikka aineistoni kirjoituksilla ei tyypillisesti tunnuta hakevan vessakopin ulkopuolelle ulottuvaa ihmiskontaktia, kirjoittaminen vessan seinälle on ehdottomasti vuorovaikutushakuinen, sosiaalinen teko. Kirjoitukset on kirjoitettu jonkun toisen luettavaksi.

Tässä tutkielmassa funktionaalisen kielentutkimuksen periaatteiden mukaan otan analyysissani huomioon paitsi tarkastelemani ilmauksen kontekstin ja kontekstin myös sosiaaliset seikat; pohdin sitä, miksi juuri nämä kielenkäyttäjät kirjoittavat juuri näin juuri tässä, ja mitä siitä voi seurata.

2.1.2 Kognitiivinen kielentutkimus

Kognitiivinen kielentutkimus voidaan luokitella osaksi laajempaa kognitiivis-funktionaalista-typologista kielentutkimusta vastavetona generatiiviselle ja formalistiselle traditiolle. Toisaalta painotuserojen ja erityyppisten kysymyksenasettelujen tähden voidaan puhua myös eri suuntauksista. (Haddington ja Sivonen 2010: 9–10.)

Oman työni kannalta kognitiivisen kielentutkimuksen soveltaminen tarkoittaa oikeastaan sitä, että tämän moninaisen suuntauksen kielinäkemys huomioi, että kielellinen prosessointi on paitsi sosiaalinen myös kognitiivinen prosessi, johon vaikuttaa sekä mielemme tapa hahmottaa maailmaa että fyysinen olemuksemme tässä maailmassa. Näin analyysini on fennistiikalle tyypillinen kognitiivisesta kielentutkimuksesta inspiroitunut tutkielma: Sen sijaan, että hyödyntäisin ennen kaikkea amerikkalaisten kielentutkijoiden kokonaisvaltaista tai ainakin kokonaisvaltaiseksi pyrkivää kuvausta kognitiivisesta kieliopista¹¹, lainaan vain muutamia aineistoni kannalta hyödyllisiä käsitteitä ja ajatuksia. Lisäksi käytän aitoja aineistoja päinvastoin kuin monet kognitiivisen kielentutkimuksen harjoittajat.¹² (Onikki-Rantajääskö 2010: 54–56.) Onikki-Rantajääskö (mp.) pohtiikin, sulautuuko kognitiivinen kielentutkimus Suomessa lopulta osaksi laajempaa funktionaalista näkemystä. Tässä tutkielmassa voisi sanoa tapahtuvan juuri näin, mutta kognitiivinen kielentutkimus ansaitsee oman materiaalsen otsikkorivinsä juuri materiaalisuuden tähden. Kognitiivinen näkemys ei tyypillisesti huomioi kielen sosiaalisia аспекteja yhtä painokkaasti kuin funktionaalinen kielentutkimus vaan nostaa pikemminkin keskiöön ruumiillisen, aistivan kielenkäyttäjäyksilön. Kieli ei siis ole vain kulttuurinen ilmiö vaan myötäilee kognitiivisia jäsennyksiämme maailmasta ja näin ollen motivoituu myös biologistista ja aistittavissa olevista kokemuksistamme. (Ks. Johnson 1987.)

Kognitiivisessa kielentutkimuksessa korosteiseksi nostetaan kielellinen merkitys. Kaikkien kielten yksiköiden ja kielellisten konstruktoiden katsotaan olevan merkityksellisiä. Kognitiivinen näkemys ei myöskään erota sanastoa kieliopista erilliseksi alueeksi, vaan tiukkojen sääntöjen sijaan voimme erottaa kielestä vakiintuneita tapoja (sanoja tai rakenteita) ilmaista tiettyjä asioita (Langacker 1987: 57–

¹¹ Kognitiivinen kielioppi on Ronald Langackerin teoria kielestä ja sitä voidaan pitää yhtenä kognitiivisen kielentutkimuksen osa-alueena (Etelämäki ym. 2009: 163, alaviite 2).

¹² Fennistiikassa kognitiivinen kielentutkimus on tosin käyttänyt usein aitoja – laajojakin – aineistoja (Etelämäki 2009: 163).

58). Pureudunkin analyysissäni kielen rakenteiden lisäksi myös yksittäisiin sanoihin ja niiden merkitykseen sekä neuvotteluihin näistä merkityksistä.

Emme jaa toisten kanssa kaikkia kokemuksiamme, vaan havainnoimme ja siten myös käsitteistämme maailmaa eri tavalla. Tämän jälkeen valitsemme enemmän tai vähemmän tiedostaen, mitä haluamme muille kertoa ja miten sen kerromme. Kielellisellä käsitteistämällä tarkoitetaan tapaa rakentaa kielellisillä ilmauksilla kuva maailmasta. Ei ole olemassa mitään niin sanottua objektiivista kuvaa, johon tätä voisi suhteuttaa. On vain erilaisia käsitteistystyksiä. Nämä käsitteistykset myös osallistuvat itse sen maailman luomiseen, jota ne kuvaavat. Kielellisiä ilmauksia ei voida valita täysin vapaasti, vaan ilmaisumme suhteutuu siihen, millaisessa tilanteessa kulloinkin elämme. Kieli tarjoaa kuitenkin vaihtoehtoisia tapoja käsitteistää samojakin asiointiloja. (Ks. esim. Langacker 1991: 138; Etelämäki ym. 2009: 173.) Näitä eri jäsennyksiä voidaan tarkastella ja vertailla esimerkiksi Langackerin (1999) teoretisoimien mielikuvaisuuden ulottuvuuksien¹³ kautta.

Voimme tarkastella esimerkiksi näkökulmaa, josta käsin kuvaus hahmotetaan. Näkökulmalla tarkoitan tässä Langackeria (mt.) mukaillen sitä tarkastelupistettä, josta käsitteistäjä ilmauksensa muotoilee. Tällöin voi tehdä huomioita paitsi käsitteistäjän ajallisesta tai fyysisestä sijainnista suhteessa kielennettävään olioon tai prosessiin, myös käsitteistäjän asenteesta tai suhtautumisesta kielennettyyn asiaan. Hyvä esimerkki erilaisista näkökulmista löytyy aineistostani seuraavasta esimerkistä:

2.

a. Jouduin töihin siivoojaksi. ☹

b. Sain töitä siivoojana. ☺

Lausumien propositionaalinen sisältö on sama: 'joku on vastaanottanut uuden työpaikan siivoojana'. Toki lausumissa on mitä luultavimmin kyse kahden eri ihmisen toisistaan ainakin jossain määrin poikkeavista uusista työpaikoista. Sisällön lisäksi lausumilla on myös muodollisia yhteneväisyyksiä: Molemmissa lausumissa kuvaillaan menneisyyteen sijoittuvaa tilannetta; verbimuoto on preteriti. Molemmissa kirjoittaja on konstruoitu

¹³ Langacker nimeää viisi mielikuvaisuuden ulottuvuutta (eng. *dimensions of imagery*), joiden mukaan konstruointia – sitä millaisen mielikuvan ihminen olennosta tai prosessista päässään muovaa – voidaan tarkastella. Ne ovat spesifisyys (*specificity*), tausta (*background*), näkökulma (*perspective*), korosteisuus (*prominence*) ja vaikutusala (*scope*). (Langacker 1999: 5–12.)

objektiivisesti¹⁴ eli näkyviin lausumassa; verbeissä on yksikön ensimmäisen persoonan pääte *-n* (Langacker 1999: 218–219). Lisäksi verbi saa molemmissa lausumissa syntaktisesti ja semanttisesti samantyyppisen täydennyksen. Kuitenkin lausumat eroavat merkittävällä tavalla toisistaan. Ero on modaalin ja paikantuu verbivalintaan. *Joutua* viestii välttämättömyydestä ja ei-toivottuudesta. Tulkintaa tukee vielä lausuman loppuun lisätty surumielinen hymiö. Tässä kontekstissa tulkitsem verbin *saada* toivottua mahdollisuutta ilmaisevaksi. Positiivista tulkintaa tukee lausuman loppuun lisätty hymiö, ja myös se kuinka lausuman kielellinen ilmiö ja hymiö yhdessä kontrastoituvat ensimmäisen lausuman kanssa. (*Iso suomen kielioppi* 2004¹⁵: § 1551; Crystal 2001: 39.) Kirjoittajat siis käsitteistävät samankaltaisen tilanteen eri näkökulmista.

Näkökulmaa tarkastelemalla huomataan, että sama asia voidaan ilmaista vaihtoehtoisilla tavoilla. Näkökulmaisuuksia ilmenee sekä sanastossa että kieliopillisissa rakenteissa, enkä katso mielekkääksi erottaa näitä eri näkökulmaisuuksien ”lajeja” esimerkiksi erillisiin lukuihin, vaan käsittelen näkökulmaa ilmaisevia yksittäisiä sanoja ja kieliopillisia elementtejä rinnakkain. Tämä sopii hyvin yhteen sen kanssa, että kognitiivisessa kieliopissa leksikko ja kielioppi hahmotetaan jatkumona (Visapää 2008: 86).

2.1.3 Feministinen kielentutkimus

Emeritaprofessori Auli Hakulinen piti 6.10.2010 luennon¹⁶ otsikolla ”Miksi niin vähän naistutkimusta suomen kielessä?”. Tutkimuksen vähyydelle ei luennon aikana löytynyt selkeää syytä, mutta Hakulinen kuvasi hyvin naistutkimuksen tuloa osaksi suomalaista kielentutkimusta 1970- ja -80-luvulla sekä niitä kysymyksenasetteluja, joita sukupuolta tarkastelevassa fennistiikassa on tuolloin ja myös viime vuosikymmeninä ollut esillä. Hakulinen oli itse Lea Laitisen kanssa aktiivinen tutkija feministisen fennistiikan¹⁷ tradition alkumetreillä. Laitisen toimittama *Isosainen nainen. Tutkielmia naisesta ja*

¹⁴ Kognitiivisessa kielentutkimuksessa kielellinen ilmaus katsotaan objektiivisesti konstruoiduksi, jos puhuja/kirjoittaja on koodattu näkyviin. Esimerkiksi käy seuraava lause: *minä kirjoitan gradua*. Subjektiivisesti konstruoidussa ilmauksessa kielenkäyttäjää taas jättää itsensä ilmauksen ulkopuolelle, kuten tässä lauseessa: *gradua kirjoitetaan*. (Langacker 1991 ja 1999.)

¹⁵ Käytän teoksesta jatkossa lyhennettä ISK 2004.

¹⁶ Luento oli osa luentosarjaa ”Naiset, kieli ja fennistiikka”, joka järjestettiin Helsingin yliopiston suomen kielen oppiaineessa syksyllä 2010.

¹⁷ Termi tulee Liisa Tainiolta. Hän kutsuu väitöskirjassaan (2001: 28) feministiseksi fennistiikaksi suomen kieltä koskevaa kielitieteellistä naistutkimusta.

kielestä (1988) on edelleen harvoja selkeästi fennistiseen tieteenparadigmaan päässeitä naistutkimusaiheisia teoksia ja alan ainut kokoelmateos.

Isosuisen naisen ilmestymisestä on kulunut yli 25 vuotta. Vaikka feministinen tutkimus itsenäisenä tieteenalana on sen ilmestymisen jälkeen kokenut valtaisia muutoksia, uuden ajattelun sovellukset fennistiikassa ovat varsin vähäisiä. Tuoreemmasta fennistiikasta on kuitenkin muutamia yksittäisiä tutkijoita ja tutkimuksia, jotka ovat laajemminkin olleet kiinnostuneita kielen ja sukupuolen tai kielen ja sukupuolentutkimuksen kytköksistä (ks. esit. Tainio 2001a ja 2001b; Engelberg 2002; Laakso 2006). Toisaalta tieteidenvälisyys kielentutkimuksen ja feministisen tutkimuksen välillä on toiminut jo vuosikymmeniä myös (ja ennen kaikkea) toiseen suuntaan: kielentutkimuksen parissa on syntynyt esimerkiksi käsitys kielen performatiivisuudesta (Austin 1962), ja tästä ajattelusta on sukupuolentutkimuksen puolella lähtenyt liikkeelle viimeisen 30 vuoden aikana kuohuttanut ja nyt jo suorastaan valtavirtaistunut ajatus sukupuolen performatiivisuudesta (Butler 2006 [1990]; ks. myös Rossi 2003). Kielen ja sukupuolen suhde kiinnostaa edelleen feminististä tutkimusta tekeviä tutkijoita, joiden viitekehys ei varsinaisesti ole kielitieteellinen (ks. esim. Butler 2006 [1990] ja Butler 1997; Peltonen S. 2009).

Feministisen fennistiikan traditio voidaan Liisa Tainion (2001b: 28–31) mukaan jakaa karkeasti kolmeen linjaan. Ensinnäkin on tutkittu sukupuoliin viittaavaa sanastoa (ks. esim. Siirainen 1988). Toiseksi on tehty feminististä tekstianalyysia (ks. esim. Rahti 1988). Kolmanneksi ja viimeiseksi feministisessä fennistiikassa on tarkasteltu puhuttua kieltä ja vuorovaikutuspuhetta, niin kuin esimerkiksi Tainio itse. Sen sijaan, että feministisen kielentutkimuksen tutkimuskohteita jaoteltaisiin tutkittavan aineiston (sanasto, kirjoitetut tekstit, puhuttu kieli) perusteella, on mielestäni huomionarvoisempaa tarkastella, millaisiin kysymyksiin näistä aineistoista on haettu vastausta. Edlundin ym. (2007: 50–52) mukaan feministinen kielentutkimus maailmalla on ollut kiinnostunut karkeasti kolmesta asiasta. Ensinnäkin on tarkasteltu, miten naiset ja miehet puhuvat. Näitä naisellisen ja miehisen puheen piirteitä on eritelty ja vertailtu toisiinsa. (Ks. esim. Lakoff R. 1975; Tannen 1990.¹⁸) Toiseksi kielentutkijoita on kiinnostanut, löytyykö eroja eri sukupuolille suunnatussa puheessa. Muun muassa koulututkimuksessa on kiinnitetty huomiota siihen, kuinka koulussa puhutaan tytöille ja

¹⁸ Tämänkaltaisen tutkimus vetoaa populaaristi. Esimerkiksi Deborah Tannenin teos *You Just Don't Understand, Women and Men in Conversation* on takakannen mukaan käännetty 30 kielelle ja ilmestyttyään se oli amerikkalaisen *New York Times* -sanomalehden parhaiten myyvien kirjojen listalla lähes neljä vuotta ja peräti kahdeksan kuukautta listan ensimmäisenä.

kuinka pojille (Tainio 2009). Kolmas kiinnostuksen kohde on ollut puhe sukupuolista. Tutkijat ovat tarkastelleet, millaisia ominaisuuksia naisiin ja miehiin liitetään sanastossa ja millaisia semanttisia rooleja naiset tyypillisesti saavat lauseissa. (Siirainen 1988; Engelberg 2002; Karppinen 2001.) Itse olen kiinnostunut kaikista edellä mainituista tavoista tutkia kieltä ja sukupuolta. Aineistoni kirjoitukset antavat näytteen siitä, miten naiset tässä kontekstissa käyttävät kieltä. En kuitenkaan voi tarkasti eritellä, kirjoittavatko he tietyllä tavalla juuri siksi, että ovat naisia vai esimerkiksi siksi, että ovat yliopisto-opiskelijoita vai ehkä siksi, että ovat vessassa. Naisille suunnatusta puheesta sen sijaan saan jo enemmän tietoa. Aineistossani sukupuoli todella näkyy vastaanottajalle tarjotussa paikassa: kirjoittajat suuntautuvat naisiin (ks. myös Tainio 2001b ja 2005). Kaikista parhaiten aineisto kuitenkin vastaa siihen, miten sukupuoli näkyy kirjoitusten sisällöissä. Kuinka sukupuolta vessakirjoituksissa käsitteistetään: millaisia merkityksiä siihen liitetään ja miten nämä eri merkitykset keskustelevat?

Sukupuolentutkimukseen liittyy tiiviisti myös seksuaalisuudentutkimus. Ulkomaaisessa kieli ja seksuaalisuus -tutkimuksessa¹⁹ tutkijoita on – kuten sukupuolenkin kohdalla – kiinnostanut muun muassa se, miten tietyt ryhmät, nyt homot tai lesbot, puhuvat (ks. Crystal 1975; Moonwomon 1997; Leap 1995). Cameron ja Kulick (2007) kritisoivat tätä kohtalaisen runsasta kieli ja seksuaalisuus -tutkimusta rajoittumisesta seksuaalisiin identiteetteihin sen sijaan, että seksuaalisuutta tutkittaessa tarkasteltaisi jotakin koko käsitteelle niinkin ominaista kuin seksuaalisia käytänteitä ja tapoja. Suomen kielen tutkimuksessa seksuaalisuus ei ole kiinnostanut kovin monia, edes identiteetin tasolla (ks. kuitenkin Šornová 2011; Uotinen 2007). Feministinen fennistiikka on toistaiseksi keskittynyt tutkimaan sukupuoltakin lähinnä sosiaalisena ilmiönä. Sosiaalista sukupuolta tarkasteltaessa vuorovaikutus on ansaitusti saanut huomiota, mutta kielellisen vuorovaikutuksen erottaminen keskustelevien osapuolten ruumiillisuudesta ja seksuaalisuudesta jättää feministiseen fennistiikkaan suurehkon aukon (ks. kuitenkin Šornová 2011; Pietilä 2012). Ruumiillisuutta ja seksuaalisuutta ei useinkaan tuoda mukaan keskusteluun, vaikka monella muulla tieteenalalla ne ovat jo suhteellisen pitkään olleet olennainen osa sukupuolta käsittelevää tutkimusta. Lähestulkoon ainut poikkeus tästä on seuranhakuilmoitukset (ks. Muikku-Werner 2009). Oma aineistoni suorastaan pakottaa ruumiin ja seksuaalisuuden tarkasteluun, sillä

¹⁹ Suomalaista kielitieteellistä seksuaalisuutta tarkastelevaa tutkimusta ei toistaiseksi juuri ole olemassa. Englanniksi suunnasta käytetään nimitystä *language and sexuality -studies* ja olen kääntänyt sen tässä suoraan *kieli ja seksuaalisuus -tutkimukseksi*.

vessassa sukupuoli ja puhe sukupuolesta kietoutuvat tiukasti ruumillisiin olemuksiin ja käytäntöihin.

Olen Auli Hakulisen kanssa samaa mieltä siitä, että naistutkimusta tai sukupuolentutkimusta on suomen kielessä liian vähän ja on monia sukupuolen ja seksuaalisuuden kannalta olennaisia kysymyksiä, joita ei ole käsitelty lainkaan. Tutkimuksen vähyyttä ei kuitenkaan auta valittaa; on tutkittava itse (ks. Edlund ym. 2007: 53–54). Seuraavaksi kerronkin, mistä näkökulmasta ja millä välineillä lähdän itse tekemään feminististä fennistiikkaa.

2.2 Metodisia valintoja ja keskeisiä käsitteitä

Käsittelen kirjoituksia keskusteluina, mutta koska aineisto on kirjoitettua kieltä, on tämä tekstintutkimusta pikemmin kuin keskustelunanalyysia. Kielentutkimukseen lukeutuvan tekstintutkimuksen hankalimpia kysymyksiä on kysymys metodista. Tekstintutkimuksessakin voidaan toki tehdä ensin kahtiajako kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen tutkimukseen, mutta tarkemmat metodologiset määrittelyt eivät enää ole yhtä yksitulkintaisia. Itse hyödynnän jossakin määrin kvantitatiivista metodologiaa eli teen karkeita luokittelujakoja ja laskelmia, mutta ainoastaan osoittaakseni kvalitatiivisen analyysin pohjaksi, millainen kielellinen toiminta ja millaiset aiheet ovat aineistossani yleisiä ja mitkä taas eivät. Tarkemmin keskityn esittelemään aineiston laadullisia ominaisuuksia ja mielestäni olennaisimpia havaintojani noista ominaisuuksista.

Tutkimus on valintoja, ja tutkija on valintoja tekevät subjekti. Tästä syystä katson, että metodisesti tärkeintä on paikantaa itseni tutkimuksen tekijänä. Kohdassa 2.2.1 avaankin hieman taustaa sille, miksi tutkin juuri vessakirjoituksia ja miten sen teen. Mitä on se kieli, millä tässä tutkin kieltä? Aineistoani voi kuvailla paikoin melko puheenomaiseksi kirjoitukseksi, ja toisinaan taas puheenomaisuudesta ei ole tietoaakaan. Valtaosa kirjoituksista kuitenkin kytkeytyy seinällä toisiin lausumiin niin selkeästi, että voin nimetä ne keskusteluiksi tai dialogeiksi. Näin ollen katson, että on perusteltua hakea osa analyttisistä työkaluista keskustelupuheen tutkimuksesta. Kohdassa 2.2.2 kerronkin, miten sovellan keskustelunanalyysia tutkimusta kirjoittaessani.

2.2.1 Paikantuminen

Katson, että on tärkeää tuoda esiin, että tämä pro gradu -tutkielma on tietynlainen, koska juuri minä olen valinnut aiheen, kerännyt aineiston, analysoinut aineistoa valitsemillani metodeilla ja käsitteillä sekä lopuksi kirjoittanut havaintoni ylös. Tutkin nimenomaan vessakirjoituksia pääasiassa kahdesta eri syystä. Ensinnäkin minua kiinnostaa kielentutkimuksessa arkinen kieli²⁰: sellainen puhe tai kirjoitus, jonka päätehtävä on pitää yllä vuorovaikutusta säännöllisesti kohtaamiemme ihmisten välillä ja joka käsittelee sisällöltään tyypillisesti jokapäiväistä elämää koskevia aiheita ja jonka tuottamista määräävät vain sosiaaliset, kulttuuriset sekä tietotekniset konventiot – eivät niinkään institutionaaliset normit. Vessakirjoitukset tarjoavat pääsyn yhdenlaiselle intiimin alueelle, jota ei ole juurikaan fennistiikassa tutkittu. Kirjoitukset ovat voimakkaasti sukupuolittuneessa tilassa ja niiden sisältöihin heijastuvat oletettavasti juuri tilasta motivoituneet keholliset aistimukset ja kokemukset. Toiseksi minua kiinnostaakin näissä kirjoituksissa sukupuoli: naisen kehoon ja naiseuteen liittyviä aistimuksia ja kokemuksia voidaan kielentää hyvin eri tavoin.

Huomionarvoista on myös, että luen vessojen kirjoituksia kahdesta eri perspektiivistä. Toisaalta olen kuin kuka tahansa vessakävijä: Toimitan asiani ja usein annan katseeni harhailla teksteissä. Ne herättävät minussa oivalluksia ja tunteita. Joskus luen ilmiöstä tai tapahtumasta, josta haluan saada lisää tietoa ja hankinkin sitä. Toisinaan jokin kirjoitus saa minut hymyilemään, jokin harmistumaan. Toisaalta tarkastelen nyt jo poispestyä aineistoani ja myös uusia kohtaamiani kirjoituksia systemaattisemmin ja kielentutkijan silmin: onko tämä kirjoittaminen samanlaista tai erilaista kuin ennen tai toisaalla. En itse ole toistaiseksi osallistunut keskusteluun yliopiston vessan seinällä. En kuitenkaan pidä kirjoittamista missään nimessä tuomittavana tai vääränä, päinvastoin. Mielestäni kirjoitukset ovat arvokasta kansanperinnettä, joka kertoo kirjoitusajan kulttuurista jotakin sellaista, mitä ehkä mikään muu dokumentointi ei tavoita. Kiinteistön omistajien tai hoitajien näkökulmasta kirjoitukset voidaan toki kokea riesana (Koistinen 2012).

Tässä tutkielmassa kirjoitusten tulkinta riippuu minusta. Esimerkkejä havainnoidessani pyrin siksi kirjoittamaan itseni näkyviin. Tämä ei tarkoita, että tutkimisen tapani olisi sen subjektiivisempi kuin niidenkään, jotka pyrkivät tekstin tasolla esittämään asiansa persoonan kätkevin rakentein. Päinvastoin koen, että näin

²⁰ Arkinen kieli on tässä vastakohta institutionaaliselle kielelle (vrt. esim. Peräkylä 1997).

pystyn tarjoamaan lukijalle avoimemman pääsyn niihin ajatuskulkuihin, joihin päätelmäni nojaavat. (Ks. Vuori 2002.) Käytännössä tämä siis tarkoittaa, että suosin kirjoittaessani yksikön ensimmäistä persoonaa (esim. *katson, tulkitsen, osoitan*) ja muita tapoja konstruoida itseänsä näkyviin (esim. *mielestäni, aineistoni*).

Analyysini tuo jonkin verran tekstilajitietoa. Tämän tutkielman puitteissa en voi kuitenkaan osoittaa mitään kaikkialla kaikkiin vessakirjoituksiin pätevää analyysia. Jo peilaaminen aiempiin tutkimuksiin näyttää, että tämän vessan tekstit poikkeavat monilta osin aiemmin tutkituista. Silti katson saavani vessakirjoittamisen konventioista irti jotakin sellaista, mikä voi mahdollisesti olla totta myös muissa saman tekstilajin teksteissä. Lisäksi esimerkit ovat nähdäkseni osoitus siitä, että tilan sukupuolittuneisuus heijastuu kieleen. Sukupuoleen ja seksuaalisuuteen kytkeytyvät keskustelut heijastavat myös laajemmin kirjoittajien ja kulttuurimme käsityksiä siitä, mitä sanat *sukupuoli, seksuaalisuus* ja *seksi* heille tämän tilan ulkopuolella tarkoittavat.

Kyseessä on vain yksi vessa yhdessä suomalaisessa yliopistossa, minkä tähden päätelmiäni ei voi soveltaa kovin laajalle. Toisaalta jonkin yksittäisen esimerkin ja asian merkittävyys voi olla yllättävää. Yksilöille jopa yksittäisillä vessakirjoituksilla voi olla suurtakin merkitystä. Skaalan vaikutus ei ole yhtä yksinkertainen kuin luullaan. Pienellä voi olla laajat vaikutukset. Vaikka vain yhdellä keskustelulla (tai lausumalla) riippuen siitä, missä se pääsee ilmoille. On tärkeää miettiä, kenelle kielelliset viestit toimivat merkkeinä. Kaikki kielellinen toiminta ei avaudu kaikille mutta voi merkitä toisille paljon (Agha 2001: 8, 11; ks. myös Leap 1997). Esimerkiksi Onuigbo Nwoyen (1993) mukaan Beninissä, Nigeriassa vessakirjoitukset ovat olleet lähes ainut ilmaisupaikka poliittisille vähemmistöille. Suomen kontekstissa Tuula Juvonen esittää, että vessakirjoitukset olivat yksi syy siihen, että sotienjälkeisessä Suomessa miesten väliset seksuaaliset suhteet olivat paremmin tunnettuja ja niitä harrastettiin. Jokaisen (homo)sukupolven ei tarvinnut keksiä tuntemuksia ja nimityksiä asioille uudestaan, kun nämä tiedot välittyivät vessassa. (Juvonen 2002: 258–259, 264.) Kenties historiallisvertaileva tutkimus voi tästäkin aineistosta myöhemmin löytää jotakin sellaista, minkä merkittävyys ei vielä vuonna 2014 ole nähtävissä.

2.2.2 Keskustelunanalyysi ja kirjoitettu teksti

Kenties olennaisin analyysiani ohjaava seikka on ratkaisu tarkastella kirjoitettua kieltä käsittein, joita käytetään tyypillisesti puhutun kielen havainnointiin.

Keskustelunanalyysin soveltaminen kirjoitettuun kieleen on tarjonnut hyviä analyysiapuja muun muassa tietokonevälitteistä vuorovaikutusta tarkastelevissa tutkielmissa (ks. esim. Lähtevänoja 2002 ja Taurama 2010).

Puhe ja kirjoitus on aina suunnattu jollekin kuulijalle, vaikka tämä ei sitä lopulta vastaanottaisikaan. Kielen sosiaalisuus on siis ikään kuin sisäänrakennettu jokaiseen sanaan, joka suustamme, kynästämmme tai sormenpäistämme lähtee. Sosiaalisuuden lisäksi haluan korostaa kielen performatiivista luonnetta. J. L. Austinin (1962) ja häntä seuranneiden puheaktiteoreetikoiden²¹ esittämä näkemys, jossa kieli nähdään toimintana, tekoina, on vaikuttanut merkittävästi fennistiikan kentällä mutta muovautunut tutkimuksen tarpeisiin. Keskustelunanalyysi kritisoi puheaktiteorian puhujakeskeisyyttä ja epäempiirisyyttä, siis valmiita esimerkkilauseita, jotka eivät kovin onnistuneesti kuvaa sitä kielenkäytön moninaista ja monimutkaistakin todellisuutta, jossa elämme. Vuorovaikutus on nähtävä toimintana, joka jatkuvasti uusintaa ja muovaa kontekstiaan ja tämä tapahtuu nimenomaan keskustelijoiden yhteistyönä. Tietoa kielellisen toiminnan mekanismeista voidaan saada ainoastaan aitoja keskusteluaineistoja tutkimalla²². (Rojola ja Laitinen 1998: 12–13.)

Vaikka aineisto on kirjoitettua vuorovaikutusta, voidaan siinä havaita monia puheenomaisia piirteitä. Puheenomaiset piirteet eivät rajoitu vain sanastoon, vaan myös rakenteen tasolla tekstit kurkottavat kohti puheenomaista ilmaisu: Kirjoituksissa on huomattavan paljon puheessa tyypillisiä dialogi- ja lausumapartikkeleita (esim. *ai*, *no*, *entäs*, *-hAn*) sekä itsenäisiä NP:itä kokonaisten lauseiden sijaan. Verbit eivät aina kongruoi monikkomuotoisen subjektin kanssa (ks. ISK 2004: § 1227). Puheen illuusiota (ks. Kalliokoski 1998) lisäävät myös joidenkin kirjoittajien ortografiset ratkaisut. Huutomerkkejä käytetään runsaasti, samoin isoja kirjaimia. Ne viestivät siitä, että kirjoituksissa on muun muassa vaihtelevia äänenvoimakkuuksia. Lisäksi ketjuuntuvia kirjoituksia voidaan mielestäni hyvin nimittää keskusteluiksi. Katsonkin, että on perusteltua käyttää analyysissä käsitteitä ja välineitä, jotka ovat alkuaan kuuluneet vain puhutun kielen tarkasteluun.

²¹ Austinin teoria kielen performatiivisuudesta on saanut laajan lukijakunnan myös kielentutkimuksen kentän ulkopuolella. Kielentutkimuksen puolella ennen kaikkea H. P. Grice (1975) ja John Searle (1969) kehittivät kielen performatiivisuuteen pohjautuvan teorian puheakteista. Puheaktiteoria taas on toiminut teoreettisena lähtökohtana diskurssianalyysia ja pragmatiikkaa tekevillä tutkijoilla. (Ks. esim. Rojola ja Laitinen 1998: 10–11.)

²² Kansainvälisessä kielentutkimuksessa eri suuntauksien lingvistit ovat tästä asiasta osin eri mieltä. Esimerkiksi Leonard Talmy on viime aikoinakin (2005) puolustanut uskoaan kielentutkijan kielitajuun, jonka turvin myös keksittyjä esimerkkejä voi analysoida ja täten teoretisoida kieltä. Suomessa kuitenkin usko empiriaan on vahva.

Yhden kirjoittajan kerralla tuottamasta vessakirjoituksesta käytän termiä lausuma, vaikka sillä tyypillisesti viitataan puheessa esiintyvään toiminnalliseen kokonaisuuteen (ISK 2004: § 1003).²³ Vuorotellen toimiminen on olennainen sosiaalista toimintaa säätelevä periaate ja lausuma on puheessa vuoron rakenneyksikkö (Hakulinen 1997: 32–34). Lausuma (eng. *utterance*) on venäläisen Mihail Bahtinin (Bakhtin 1987) määrittelemä kielen yksikkö, jolla hän tarkoittaa yhden kielenkäyttäjän tiettyä hetkenä synnyttämää ainutkertaista kielellistä tuotosta. Lausumien rajat kulkevat puhujanvaihdoksissa. Bahtin (mt.) korostaa sosiaalisia periaatteita, jotka säätelevät lausumien rakenteita ja funktioita. Lausuma on kielellinen teko, joka asemoi lausuman tuottajan suhteessa diskurssiin ja toisiin. Nimitän tässä työssä aineistoni yksittäisen kirjoittajan tuotosta lausumaksi riippumatta siitä, kuinka pitkä se on. Lausumaa kommentoivat tyypillisesti toisten kirjoittajien tuottamat toiset lausumat.

Käytämme siis kieltä yhdessä toisten kanssa ja vielä tyypillisesti vuorotellen, ja nämä vuorot ovat riippuvaisia toisistaan: edellinen lausuma vaikuttaa seuraavaan ja toisaalta seuraava lausuma muovaa myös edeltäjäänsä. Ilmaisujen konteksti on näin jatkuvassa muutoksen tilassa. Vuorotteluun motivoituneessa kielenkäytössä puhuja tai kirjoittaja kohdistaa vastaanottajaan tietynlaisia odotuksia. Kielellisesti toimiessaan hän synnyttää puhetilanteeseen osallistumiskehikon, jossa osallistujien väliset suhteet määrittyvät. Osallistumiskehikko (eng. *participation framework*) on Erving Goffmanin keksimä ja Charles ja Marjorie Harness Goodwinin edelleen kehittämä keskusteluanalyysissa käytetty käsite. Osallistujaroolien lisäksi osanottajat asemoituvat eri diskurssi-identiteetteihin, joita säätelee muun muassa se, millainen pääsy kullakin läsnäolijalla on käsiteltävään asiaan. (Ks. Goffman 1981; Goodwin 1981; Goodwin ja Goodwin 1990 sekä Seppänen 1997.) Tässä työssä, ennen kaikkea vessakirjoittelun keskustelunomaisuuden vuoksi, osallistumiskehikko-käsite sopii hyvin myös kirjoitetun tekstin analyysiin. Kirjoittajien väliset suhteet eivät jää aineistoni keskusteluissa staattisiksi rooleiksi, vaan osallistumiskehikossa tapahtuu jatkuvasti muutoksia. Reagoidessaan edelliseen lausumaan vastaanottaja voi joko vahvistaa tai kumota edellisen puhujan tai kirjoittajan osoittaman osallistumiskehikon (Raevaara 1993: 71).

Keskusteluanalyysin ihanteiden mukaisesti keskustelua on lähdettävä havainnoimaan aineistosta käsin. Keskustelijat nähdään kyllä merkityksellisinä

²³ Lausuman käsitteen sopivuudesta kirjoitetun kielen tarkasteluun kirjoittaa Henna Makkonen-Craig (2006: 95).

kielellisiä valintoja tekevinä toimijoina, mutta on vältettävä ennakko-oletuksia siitä, kuinka heidän ulkoiset ominaisuutensa mahdollisesti keskusteluun heijastuvat (Etelämäki ym. 2009: 163; Tainio 2001a). Tähän ihanteeseen aineistoni sopii hyvin. Minulla ei ole tarkkaa tietoa siitä, ketkä vessaan kirjoittavat. Aineistoni keskusteluihin osallistuvat ihmiset, jotka käyvät yliopistolla vessassa ja katsovat luontevimmaksi suorittaa tarpeensa naistenvessan puolella. Keskustelunalyysissa voidaan toisaalta ajatella, että sukupuoli ei pidä ottaa annettuna kategoriana ja tulkita keskustelua siitä riippuvaiseksi, mutta toisaalta voidaan perustella, että ei olisi kovin feminististä olla huomioimatta sukupuoli. Feministisen tutkimuksen tehtävä nimenomaan on nostaa sukupuoli merkitykselliseksi. (Tainio 2001a.) Tässä tutkielmassa sukupuoli on ehdottomasti merkityksellinen mutta ei annettu. Suurin osa tutkimani vessan kävijöistä on nuorehkoja naispuolisia opiskelijoita. Varsinaisten vessakävijöiden lisäksi keskusteluun voivat mahdollisesti osallistua esimerkiksi siivoojat tai yliopiston hiljaisina tunteina ketkä vain, joiden ei välttämättä tarvitse kokea sukupuolista ilmaisuaan juuri naistenvessaan sopivaksi.

Tutkimuskysymykseni olen myös muotoillut sen mukaan, mikä aineistossa mielestäni nousee korostaiseksi. Tämänkaltaista aineistoa ei katsoakseni voi tiukasti istuttaa mihinkään ennalta määrättyyn teoriakehykseen ja tiukka luokittelu paitsi tekee väkivaltaa aineistolle myös pikemmin hankaloittaa kuin helpottaa tutkijan työtä. Keskustelunalyysi ei taivu ongelmattomasti kirjoitetun tekstin analyysiin. Ovathan sen historiallisetkin juuret sosiologian ja etnometodologian puolella, jossa vuorovaikutuksen osallistujien ruumiillinen läsnäolo on hyvin keskeistä (ks. Sacks 1992; Heritage 1996). Näissä kirjoituksissa keskustelijat eivät fyysisesti kohtaa eikä heillä ole käytössä yhtä moniulotteista vuorovaikutusrepertuaaria kuin puheessa. Muun muassa merkityksentäyteiset eleet, katseet ja tauot jäävät pois. Kuitenkin keskustelijat orientoituvat vastaanottajiin yllättävänkin samalla tavalla kuin puheessa. Yksikön ensimmäisen ja toisen persoonan muodot ovat tyypillisiä, ja sanat suunnataan vastaanottajille, jotka monissa kirjoituksissa huomioidaan materiaalisina olentoina. Puhetilanteiksi näitä asynkronisia keskusteluja ei voi nähdäkseni nimittää, mutta tilalla, jossa keskustelut käydään, on paljonkin merkitystä.

3 Vessakirjoitusten rakenteellisia ominaisuuksia

”Hyvää päivää kirvesvartta!”
Suomalainen sanonta

Aineistoni on kerätty naistenvessasta, ja tilalla on vaikutusta kirjoitusten muotoon ja sisältöön. Vaikka aineisto on melko pieni, voin sen avulla näyttää kuinka jo tällainen määrä kielellisiä tuotoksia on osoitus siitä, että pintapuolisesti varsin homogeenisen kirjoittajajoukon sisään mahtuu hyvin monenlaisia ihmisiä ja ajatuksia. Tässä luvussa tarkastelen vessakirjoitusten kielellistä muotoa. Näytän, kuinka erilaisilla kielellisillä rakenteilla saadaan kirjoituksissa aikaan erilaisia – yllättäviäkin – asioita. Lisäksi osoitan seuraavan luvun pohjaksi, että responssin saamiseen vessakirjoituksissa vaikuttaa muodon lisäksi sisältö.

Ajattelen, että vastaanottaja ei ole keskustelussa passiivinen vaan aktiivinen (Bahtin 1987: 68, vrt. Saussure 1959: 13). Dialogissa merkitykset syntyvät intersubjektiivisesti yhtä lailla puhujan kuin vastaanottajan toiminnan kautta (ks. esim. Vološinov 1990: 104–121). Vastaanottajan toiminta ei kuitenkaan aina tarkoita oman vuoron tuottamista, vaan jo lukeminen on aktiivista, kuten edellä esitin. Voin olettaa, että vessakirjoituksia luetaan, sillä niitä on melkein mahdoton välttää. Näihin vastaanottajien lukukokemuksiin pääsen kuitenkin käsiksi ainoastaan tilanteissa, joissa vastaanottaja kirjoittaa tai muuten merkitsee oman responssinsa näkyviin.

Aineistoni lausumat voidaan luokitella karkeasti sen mukaan, onko niihin reagoitu vai ei. Lehtikirjoituksissa vessakirjoituksia kuvaillaan usein teksteiksi, jotka eivät niinkään keskustele vaan ovat päähänjuolahtumatyyppisiä yksittäisiä heittoja ja vitsejä. Joissakin vessoissa näin onkin. Muun muassa Kuvajan (1991: 40–41) aineistossa yksittäiset lausumat ovat selvänä enemmistönä ja yli kolmen lausuman dialogit suorastaan marginaalisia. Oma aineistoni poikkeaa tästä melkoisesti: Yksittäisiä lausumia on aineistossani 54 kappaletta, mutta näistäkin neljä vaikuttaa olevan reaktioita aiempaan jo poiskuluneeseen kirjoitukseen. Tyypillisempää on, että lausumaan on jollakin tapaa reagoitu. 68 lausumaa on synnyttänyt vastaanottajassa jonkinlaisen responssin. Pisimmässä dialogissa on 18 lausumaa, niukimmissa keskusteluissa responssi on ei-kielellinen kommentti kuten tukkimiehen viiva tai

yliviivaus. Keskimäärin tutkimissani dialogeissa on 2,6 lausumaa, kun esimerkiksi Kuvajalla vastaava keskiarvo on 1,5 ja yli kolmen lausuman dialogit ovat aivan marginaalisia. Kirjoitusten tuottajien sukupuolella voi olla tekemistä tämän kanssa, sillä Kuvajan kirjoitukset ovat enimmäkseen miesten vessasta. Myös Arkimiehen (2007) havainto vertailuaineistosta on, että naisten kirjoitukset wc:ssä ovat dialogisempia kuin miesten.²⁴ Vessakohtaisia eroja on huomattu myös erilaisten paikkojen – kuten yliopistojen ja baarien – vessakirjoitusten välillä (Whiting ja Koller 2007: 8–10; ks. myös Peltonen J. 1984). Havaintoni vessakirjoitusten kielellisestä rakenteesta koskevat siis vain tätä yhtä Helsingin yliopiston vessaa mutta voivat toki antaa joitakin viitteitä myös siitä, millaista vessakirjoittaminen on yleensä.

Tässä luvussa näytän, millä tavalla vessakirjoittajat suhtautuvat yleisöönsä eli kirjoitusten vastaanottajiin. Teen huomioita siitä, millaisin kielen keinoin vessakirjoittajat hakevat responsia vastaanottajilta ja millaisiin keskustelunavausyrityksiin tartutaan. Millaisiin kielellisiin rakenteisiin ei tartuta? Kiinnitän siis erityistä huomiota keskusteluketjujen ensimmäisiin vuoroihin sekä sellaisiin yksittäisiin lausumiin, joihin kukaan ei ole reagoinut. Olen jakanut nämä ensimmäiset lausumat karkeasti kahtia. Kohdassa 3.1 käsittelen kirjoituksia, joissa kirjoittajat tarjoavat vastaanottajille omaa tietoaan tai näkemystään. Nämä lausumat eivät varsinaisesti tee vastaanottajalle tilaa keskustelussa eivätkä näin ollen edellytä (kielellistä) responsia. Kohdassa 3.2 tarkastelen kirjoituksia, jotka eksplisiittisesti hakevat vastaanottajalta jonkinlaista reaktiota. Kaikkien aineistoesimerkkien kohdalla ei ole selvää, kumpaan joukkoon ne kuuluisivat, sillä niissä voi olla piirteitä kummastakin tai ne eivät oikein sovi kumpaankaan. Jako kuitenkin antaa välineitä tehdä joitakin olennaisia huomioita kirjoituksista. Osoitan, että sekä lausuman kielellinen muoto että sen sisältö vaikuttavat siihen, saako kirjoitus responsia. Kohdassa 3.3 teen yhteenvetoa niistä kielelliseen muotoon sekä kirjoitusten sisältöön liittyvistä ehdoista, jotka vaikuttavat seuraavaan mahdolliseen kirjoittajaan ja kirjoitukseen.

²⁴ On kuitenkin vaikea päästä selville siitä, mistä erot naisten ja miesten vessassa johtuvat. Niitä voi selittää ensinnäkin se, millaisen toimituksen tähden vessassa ollaan (esim. virtsaamassa, ulostamassa, vaihtamassa tamponia, lähettämässä tekstiviestiä, pussailemassa). Vaikutusta voi olla myös seuraavilla seikoilla: Millaisessa fyysisessä asennossa tätä toimintoa tehdään? Sattuiko kynä mukaan? Onko vessakävijä humalassa?

3.1 Omaa tietoa tai näkemystä tarjoavat lausumat

Kirjoittajan omaa tietoa tai näkemystä tarjoavat lausumat ovat tyypillisesti deklaratiivimuotoisia kertomuksia tai kuvauksia omasta elämäntilanteesta, direktiivejä²⁵ tai toivotuksia. Muutamaa esimerkkiin tukeutuen pohdin, miksi nämä keskenään erilaiset kielelliset toiminnot eivät useimmiten saa responsia eli saavat niin sanotun nollavastauksen (ks. Whiting ja Koller 2007: 20). Lopuksi otan tarkasteluun muutamia tapauksia, joihin on reagoitu.

Seuraavat kolme esimerkkiä ovat deklaratiivimuotoisia kuvauksia omasta elämästä. Ne ovat kaikki jääneet ilman vastausta.

1. Olen olemassa. Olen minä.
2. Valmistun lokakuussa vakityöt alkaa kahden viikon kuluttua! Heippa!
3. Tällä hetkellä inhoan yliopistoa.

Ensimmäisen lausuman (1) voi sanoa olevan hyvin kirjoittajaan itseensä päin kääntynyt. Siinä ei ole mitään kielellistä ainesta, joka erityisesti kutsuisi vastaanottajaa osallistumaan keskusteluun. Se on niin toteava kuin vain voi toteava olla. Samoin on esimerkin (2) kohdalla. Siinä kirjoittaja kertoo onnellisesta elämäntilanteestaan. Yliopisto on pian suoritettu ja työpaikkakin on valmiina. Koska kirjoittaja on vastaanottajille tuntematon, on vaikea kuvitella, että tämä tieto heitä mitenkään erityisesti kiinnostaisi. Yliopistolla tapahtuu opiskelijoiden valmistumista kaiken aikaa. Lisäksi kirjoittaja itsekin ilmaisee lopputervehdyksellään (*heippa!*), ettei kenties ole enää myöhemmin tavoitettavissa. Kirjoittaja siis ikään kuin päättää keskustelun. Myös yliopiston hetkittäistä inhoamista tapahtunee opiskelijoiden kohdalla usein kuten esimerkissä (3), mutta jonkun satunnaisen vessakävijän tunne ei ainakaan tässä saa ketään toista tarttumaan kynään. Näissä esimerkeissä lausumien väitemuoto on osatekijä siinä, että responsia ei synny. Uskon kuitenkin myös sisällön vaikuttavan: näiden asioiden ympärille ei synny yhteisyyttä, minkä tähden näistä asioista ei synny keskustelua.

Ison suomen kieliopin mukaan direktiivit ovat yleisnimitys, jolla tarkoitetaan käskyjä, määräyksiä, ohjeita, vaatimuksia, pyyntöjä, neuvoja ja anomuksia (ISK 2004: §

²⁵ Direktiivin sijasta voitaisiin käyttää myös termiä käsky. Johanna Tannerin (2005: 90) mukaan käsky ja direktiivi ovat termejä samalle asialle. Käskyä käytetään muun muassa systeemis-funktionaalisessa kieliopissa (ks. esim. Halliday 1984). *Iso suomen kielioppi* (2004) taas käyttää termiä direktiivi. Koska ISK:n voi sanoa olevan nykyfennistiikassa termikäytäntöjä yhtenäistävä ja vakiinnuttava, olen itsekin katsonut parhaaksi mukailla ISK:a ja valita sen suosiman nimityksen.

1646). Direktiivit ovat puhutussa keskustelussa vierusparin etujäseniä (ISK 2004: § 1197). Ne eivät kuitenkaan läheskään aina edes hae saati saa kielellistä responsia. Direktiivien hakema reaktio on usein ei-kielellistä, konkreettista toimintaa (Tanner 2005: 90). Muodoltaan ne ovat tyypillisesti imperatiivilauseita. Aineistoni direktiivit eivät aloita keskusteluketjuja kovin usein vaan sijoittuvat useammin esimerkiksi kysymyksen jälkijäseneksi. Näin ollen ne eivät monestikaan asetu keskustelussa prototyyppisimmälle paikalleen etujäseneksi (ks. ISK 2004: § 1197), mutta kyllä tällaisiakin aineistossa on. Monet yksittäisistä imperatiiveista ovat mainoksenkaltaisia lyhyitä lausumia, kuten seuraavat esimerkit:

4. 18.3.07 Äänestä Outia! www.outialanko.fi Helsingin vihreistä
5. Elä! www.valtaus.org
6. Äänestä
7. Go vegan²⁶

Esimerkeissä ei kuitenkaan ole kyse kaupallisista mainoksista vaan vaalimainoksista tai ohjeista muuttaa jossakin määrin elämäntapaansa. Kielellistä responsia mikään lausumista ei tunnu vaativan. Ne on kuitenkin selkeästi suunnattu vastaanottajalle luettavaksi. Lausumissa on yksikön toisen persoonan imperatiivi ja näin ne puhuttelevat vastaanottajaa yksilöllisesti ”sinuna”. Näitä ohjeita ja käskyjä ei perustella. Kasvokkaiskeskustelussa imperatiivimuotoista käskyä käytetään tyypillisimmin ongelmattomissa tilanteissa, siis silloin, kun annetun käskyn tai ohjeen noudattamiseen ei liity erityisiä hankaluuksia (Sorjonen 2001: 109). Tässäkin kaikki ovat paljaita käskyjä, joiden noudattamista ei mitenkään perustella. Muodon suoruus motivoitunee siitä, etteivät käskyn esittäjät vessakontekstissa ole millään tavalla vastuussa sanomisistaan (ks. Whiting ja Koller 2007: 30–32).

Iso suomen kielioppi (2004: § 1645) laskee toivotukset direktiivien alalajiksi. Toivotuksista ei ole juurikaan tutkimusta fennistiikassa. Itse määrittelen toivotuksen tässä sellaiseksi kielelliseksi toiminnaksi, jossa esitetään toive, joka kohdistuu johonkuhun toiseen kuin kirjoittajaan itseensä. Tyypillisimmin se kohdistuu puhekumppaniin tai puhekumppaneihin mutta voi olla myös esimerkiksi vastaanottajan lähipiirille lähetetty tervehdys kuten ”*Terkkuja tutuille!*”. Toivotus on usein rutiininomaista toimintaa ja toivotuksissa esiintyy kiteytyneitä lausekkeita – harvemmin kokonaisia lauseita – jotka sisältävät merkitykseltään haalistuneita ilmauksia (ISK 2004:

²⁶ Englanninkielinen *Go vegan* kääntyisi suomeksi muotoon *Ryhdy vegaaniksi* tai *Ryhtykää vegaaneiksi*.

§ 1021). Toivotukset ovat tyypillisesti morfosyntaktiselta asultaan joko partitiivimuotoisia substantiivilausekkeita tai imperatiivilauseita, kuten seuraavissa *Ison suomen kielioopin* esimerkeissä: *Hyvää matkaa! Voi hyvin!* (§ 1220).

Paria poikkeusta lukuun ottamatta toivotuksiin ei aineistossani vastata, eivätkä toivotukset tunnu vastaanottajan reaktiota, etenkin kielellistä, vaativankaan. Onkin lähes mahdotonta esittää pitäviä tulkintoja siitä, mitä toivotuksen kirjoittajat haluavat vuoroillaan sanoa. Toivotusta voitaneen pitää myös itsessään reaktionä johonkin aiempaan, pikemminkin kuin aloittavana vuorona. Vaikka aineistoni toivotukset ovat pääasiassa yksittäisiä lausumia, ne ovat silti osa seinällä käytävää suurempaa keskustelua ja suunnattu samalle yleisölle kuin muutkin kirjoitukset, ja toisinaan vielä erityisesti aiemmille kirjoittajille. Arkikeskustelussa toivotuksia on sekä keskustelujen aloituksissa että lopetuksissa (vrt. *Hyvää päivää!* vs. *Hyvää päivänjatkoa!*). Ne toimivat näin ollen joko keskustelijoiden välisen keskusteluväylän avaajina tai pyrkivät jättämään tämän jo olemassa olevan väylän auki preferoidusti positiivisena tilana ihmisten välillä silloin, kun varsinainen kielellinen vuorovaikutustilanne päättyy.

Omassa aineistossani on toivotuksia, joihin sisältyy usein toivotettavan asian lisäksi myös kohde, jolle toivotus esitetään. Inhimillinen kohde merkitään allatiivilla (*Voimia sulle kans!*) ja eloton illatiivilla (*Onnea opintoihin!*). Vastaanottajan tai osoitesuunnan lisäksi tai sen sijasta lausumaan voidaan lisätä lähettäjä tai lähettäjän sijainti voidaan mainita (*Terkut Viikin kampukselta!*). Toivotuksella voi näin ollen olla kielellisestikin eksplikoitu suunta pois päin toivottajasta ja/tai kohti jotakuta toista. Voitaneen jopa puhua *X:ä jollekulle/johonkin joltakulta/jostakin* -konstruktiosta, jossa kaksi viimeistä osaa ovat valinnaisia. Tämänkaltaisen suuntaa tai suuntia osoittava toivotuskonstruktio näyttää, kuinka kieli konkreettisesti voidaan käsitteistää jonakin ihmisten välillä liikkuvana. Toivotus on ikään kuin puhujan ja vastaanottajan välille avattu silta (ks. Pearce 1997: 66), jonka tehtävänä on vain ylläpitää vuorovaikutusta ylipäänsä. Kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa toivotuksiin vastataan usein kiittämällä ja omalla vastatoivotuksella. Vessakirjoituksissa kaikki tällaiset toivotukset jäävät ilman vastausta. Ne kenties onnistuvat välittämään hyvää mieltä, mutta niihin tuntuu tarkoituksettomalta vastata, koska toivottaja on kasvoton eikä viestintä ole lähelläkään reaaliaikaista.

Toivotukset voivat olla myös imperatiivimuotoisia tai verbittömiä lausumia. Aineistoni negatiiviset toivotukset ovat tällaisia. Arkikeskustelussa negatiiviset toivotukset ovat preferoimattomia. Niinpä meillä ei olekaan sellaisia kiteytyneitä

toivotuksia kuin *Epäonnea!* tai *Huonoa päivänjatkoa!*, vaan negatiivinen toivutus on aina tunnusmerkistä ja voimakkaan affektista kielellistä toimintaa, josta joutuu keskustelutilanteessa vastuuseen.²⁷ Vessassa näin ei kuitenkaan tapahdu, vaan loukata voi ilman seuraamuksia (ks. Whiting ja Koller 2007: 30–32).

Seuraavassa esimerkissä negatiiviseen toivotukseen vastataan jättämällä huomiotta tämä negatiivinen sävy.

8.
 - a. Vittu, kuolkaa kaikki!
 - b. Okei, lupaan että kuolen
 - c. Joo, enköhän mäkin

Affektiivisuus on tässä kiteytynyt yhteen lekseemiin – voimasanaan *vittu*. Tässä vuoronalkuinen voimasana toimii kuin interjektio: se pyrkii kiinnittämään vastaanottajan huomion puhujan tunnetilaan ja luo osallistumiskehikon, jossa kirjoittajan ja vastaanottajien välillä on ilmeinen konflikti. Odotuksenmukaista olisi reagoida vihaisuuteen. Kuitenkin juuri kirjoittajan (a) tunnetilan vastaanottajat jättävät huomiotta. Lausumien (b) ja (c) sävy on pikemminkin neutraali tai sovitteleva. Tyypillisesti voimakkaan affektisessa lausumassa sävy merkitsee enemmän kuin lauseen propositionaalinen sisältö. Kun vastaanottajat tässä huomioivat ainoastaan sisällön ja tekevät vieläpä yhteistyötä myötäilemällä toisiaan, vievät he tällä tavoin aloittavalta lausumalta sen voiman. (ISK 2004: § 856, § 1707, § 1725, § 1727; ks. myös Peirce 1997: 72.) Ensimmäisen lausuman kirjoittajan aggressiosta ja negatiivisuudesta tehdään ikään kuin vitsi (ks. Whiting ja Koller 2007: 30–35).

Vitsin suuntaan kurkottaa myös seuraava keskustelu, jossa ensimmäistä lausumaa aletaan imitoida sitä kevyesti varioiden:

9.
 - a. alas alistujat!
 - b. alas alistajat!
 - c. ylös ylistäjät
 - d. ulos ulostajat!
 - e. Kuuseen kakkijat!

²⁷ Hyvä esimerkki *X:ä jollekulle jostakin* -konstruktiolla leikkivän kielenkäytön voimasta on *Kirkko ja kaupunki* -lehdessä 14.12.2011 julkaistu Ville Rannan pilapiirros, joka herätti lehden mielipidepalstalla pahaa mieltä ja suorastaan kirjoitustulvan. Piirrokselta tehtiin jopa kantelu Julkisen sanan neuvostolle. Pilapiirroksessa perussuomalaisen puolueen jäseniä muistuttava joukko – joulupukki ja tontut – rajaa hyvän joulun toivotuksensa koskemaan vain tietynlaisia ihmisiä ja muille toivotetaan mm. *paskaa joulua*. JSN toteaa päätöksessään 4772/AL/11, että lehti ei rikkonut hyvää journalistista tapaa. (Julkisen sanan neuvosto 2013.)

Dialogin aloittajaa on vaikea nimetä varmasti, mutta tekstien asemoitumisen perusteella olen päättellyt, että ensimmäinen lausuma on joko (a) tai (b), sillä ne ovat seinällä keskimmäisinä. Ne ovat iskulauseenomaisia huudahduksia, joilla toivotaan ihmisryhmän ajamista *alas* eli 'nykyistä heikompaan valtapositioon'. Ensimmäistä kolmea lausumaa yhdistää paitsi suuntaa osoittava adverbiaali myös valtasuhteita osoittava substantiivi monikossa. Kaksi viimeistä lausumaakin noudattavat melkein vastaavaa rakennetta. Lausumien jälkimmäisenä sanana on edelleen ryhmä tai joukko, mutta ei valtasuhteita osoittava. Lausuman (d) ensimmäinen sana on suuntaa osoittava adverbiaali, mutta se ei noudata enää dikotomiaa alas–ylös. Viimeisessä lausumassa (e) suuntaa osoittava sana on substantiivi illatiivissa. Joka tapauksessa kaikki viisi lausumaa kuuluvat samaan skeemaan; niiden makrorakenne on yhtäläinen ja voitaisiin esittää vaikkapa seuraavanlaisella kaaviolla:

['SUUNTA'] + ['RYHMÄ']

Lausumien merkityksen ja makrorakenteen lisäksi niitä yhdistää vielä alkusointu (ISK 2004: § 1736). Voitaneen puhua kielellisestä leikistä. Ensimmäisen kirjoittajan intentio se ei luultavasti ollut, mutta toisen tai ainakin kolmannen kirjoittajan myötä keskustelun suunta on jo melko yksiselitteinen. Kommentteja lisäämällä ensimmäisen lausuman affektinen teho hämärtyy ja alkuperäinen poliittinen sanoma hiipuu, kun ensimmäisestä lausumasta alkaakin yhteisvoimin tehty alkusointuinen iskulauseiden kimara. Dialogiin osallistumalla voidaan näyttää, että on tajuttu leikin juju eli makrorakenne, jota edelliset lausumat noudattavat ja jota mukaillen uusia voidaan keksiä.

Myös deklarativimuotoinen kuvaus omasta elämästä voi joissakin tapauksissa saada responssia. Seuraavassa esimerkissä toisto laukaisee responssin.

10.

- a. Rakastan M:ää en J:tä. Rakastan M:ää en J:tä. Rakastan M:ää en J:tä.
- b. Hyvää itesuggestiota!

Ensimmäinen kirjoittaja (a) toteaa kolmeen kertaan, että hänen rakkaudenkohteensa on *M* eikä *J*. Toistolla lausumaan syntyy vakuuttelun sävy. Lausuman (b) kirjoittaja arvioikin tätä vakuuttelua *itesuggestioksi*. Lausuman (a) sisältö ei olekaan tosi eikä toisto kerro tunteen intensiteetistä (vrt. ISK: § 1736). Pikemminkin (b) tulkitsee, että

lausumassa (a) todettu rakkaus on (vielä) paikkansapitämätön tunne, jota kohti kirjoittaja haluaisi kurotella.

Aineistoni perusteella näyttää siltä, että jos ensimmäinen lausuma lähtökohtaisesti vain toivottelee, käskee tai kertoo kirjoittajan omasta tilanteesta tai esittää ajatuksen maailmasta eikä eksplisiittisesti tee keskustelussa tilaa vastaanottajalle, on tyypillistä, ettei kirjoitukseen vastata. Yli puolet omaa näkemystä tai tietoa tarjoavista lausumista jää vaille vastausta. Responssi ei silti ole suinkaan mahdoton, vaan hyvin monenlainen kielellinen toiminta tai kirjoituksen sisältö voi toimia lähtölaukauksena keskustelulle. Esimerkiksi voimakkaan negatiivinen lausuma voi saada jonkun reagoimaan. Myös toisto saattaa herättää huomiota.

3.2 Toisen tietoa tai näkemystä hakevat lausumat

Tässä alaluvussa olen kiinnostunut kielellisestä toiminnasta, joka korosteisesti tekee vastaanottajalle tilaa keskustelussa ja hakee vastaanottajalta jonkinlaista reaktiota. Siksi kiinnitän erityistä huomiota aineistoni kysymyksiin, jotka ovat puhutussa keskustelussa todella kiinteä vierusparin etujäsen eli tyypillisesti kysymys saa seurakseen vastauksen (ks. esim. Raevaara 1997). Kysymyksen muoto ja sisältö vaikuttavat siihen, millainen paikka vastaanottajalle – mahdolliselle keskustelukumppanille – tarjotaan. Katson myös aineiston puhuttelulisäyksiä ja sitä, miten ne jäsentävät keskustelun kulkua.

Vessan seinälle kirjoitettu kysymys luo osallistumiskehikon, jossa on tiedollista asymmetriaa. Mahdollinen vastaus voi tasoittaa tätä asymmetriaa. Niinpä kysymykset, joilla haetaan informaatiota mutta myös kysymykset, jotka tavoittelevat tietoa toisen mielipiteestä, tarjoavat vastaanottajalle roolin tietäjänä ja symmetrianluojana. Informaatiohakuista kysymystä voitaneen pitää prototyyppisenä kysymyksenä (Tanner 2005: 93). Tietoa tai näkemystä voidaan hakea sekä haku- että vaihtoehtokysymyksiin. Vaihtoehtokysymyksessä liitepartikkeli *-ko* yhdistyy tyypillisimmin finiittiverbiin, niin tässäkin aineistossa (ks. esim. Vilkuna 2003: 16–17). Verbikantainen kysymys ei *Ison suomen kieliopin* mukaan kanna muita ennakko-oletuksia kuin oletuksen proposition mahdollisesta paikkansapitävyydestä (mt. § 1691). Vaihtoehtokysymys on polaarinen eli tarjoaa ensisijaisina vain kaksi vastausvaihtoehtoa: asian myönnön tai kiellon. Kysytty tieto ei aineistoni esimerkeissä ole monestikaan faktuaalista, vaan se liittyy tunteisiin (11.), kokemuksiin ja toimintatapoihin (12. ja 13.) tai normaaliuden rajoihin (14.).

Pelottaako ketään muuta lapsettomuus?!
nimim. epätoivoinen

12.

Onko kukaan muu kokeillut fistingiä?

13.

Naiset feikkaatte**ko**²⁸ usein orgasmeja?

14.

Eikö muilla roiku häpyhuulet? Normaaliala?

Aineistossani haettu informaatio onkin enimmäkseen jotakin, johon juuri toinen vessakävijä voi antaa vastauksen. Näitä voidaan siis pitää ”aitoina” kysymyksinä. Toisilla vessakävijöillä on naisten elämästä ja naiseudesta sellaista tietoa ja kokemusta, josta kysyjä haluaa myös tulla tietoiseksi. Kysyjät eivät kuitenkaan näissä esimerkeissä esitä kysymyksiään avoimina, vaan osoittavat valitsemallaan kysymysmuodolla, että heillä on itselläänkin jo aiempaa tietoa asiasta. *Muu*-sana ja kysymyksen polaariseksi koodaaminen osoittaa nimittäin, että kysyjällä on jokin käsitys, jonka perusteella kyseenalaiseksi esitetty asiasisältö pitää mahdollisesti paikkansa (Raevaara 1993: 67).

Tietoa tavoitellaan vessakirjoituksissa myös hakukysymyksin. Hakukysymyksessä on lauseenalkuinen interrogatiivipronomini, kuten *kuka* tai *mikä* (ks. esim. Vilkuna 2003: 16). Hakukysymys ei rajaa vastausta yhtä selkeästi kuin vaihtoehtokysymys. Hakukysymyksellä voidaankin tiedustella hyvin monenlaisia asioita, ja valittu kysymyssana kertoo siitä, mitä koskevaa tietoa halutaan. Aineistossani varsin tavallista tuntuu olevan määrän kysyminen (ks. kohta 4.2.1). Määrää voidaan kysyä sanaparilla *kuinka moni*, mutta myös interrogatiivipronominia *kuka* (mon. *ketkä*) käytetään aineistossani samankaltaisessa tehtävässä:

15. **Kuinka moni** on:

”Lakto-ovo” Vegaani

[*Lakto-ovo*:n alle on vedetty kaksi tukkimiehen viivaa]

16.

a. Joskus 80-luvun alussa lähdin kotoa isoon kaupunkiin (Turku) ostaakseni z-lehden. No, myyjälle piti selittää, mikä se on, ja sitten hän tuijotti minua

²⁸ *Feikata*-verbi tulee englannin sanasta *to fake* ja tarkoittaa samaa kuin suomen *teeskennellä*.

mukeasti. Lopulta löytyi. Oli silloin vielä Setalehti nimeltään. **Kuinka** moni tietää mikä on on Z-lehti?

- b. minä
- c. en tiedä

17. Hard rock hallelujah! Euroviisut Suomessa 2007! **Kuka** tulee katsomaan? [alla 4 ilmoittautuu vetämällä viivan]

18.

- a. **Ketkä** masturboivat säännöllisesti?
- b. Mikä on säännöllisesti? Joka perjantai klo 17:00?
- c. Siihen se tahtoo mennä mutta tekee vain surulliseksi.
- d. Sillä seksillä on turhaan aliarvostettu leima.

Nämä kysymykset tarjoavat vastaanottajalle paikan ilmoittautua johonkin tapahtumaan tai ilmaista kuuluvansa tiettyyn kategoriaan: lakto-ovovegetaristeihin, vegaaneihin, Z-lehden tuntijoihin, euroviisufaneihin, säännöllisiin masturboijiin. Keskusteluissa (16) ja (17) kirjoittajat asettuvat näihin tarjottuihin paikkoihin eli vastaavat kysyttyyn. Ainoastaan viimeisessä keskustelussa yksi vastaanottaja (18b) ei vastaa kysymykseen, vaan nostaa siitä kyseenalaistavaan sävyyn hahmoksi jotakin muuta. Kaikki kysymykset saavat kuitenkin myös ”aitoja” vastauksia. Kahdessa dialogissa neljästä vastauksena kysymykseen on ei-kielellinen reaktio: ilmoittautua voi tukkimiehen viivalla. Vessa voi siis toimia paikkana eräänlaiselle gallupille.

Yksittäisen tiedon lisäksi voidaan hakea myös monitahoisempaa näkemystä jostakin asiasta. Jaottelu tietoa ja näkemystä hakeviin kysymyksiin ei ole selkeä, vaan pikemminkin näiden kysymysten voisi kuvitella muodostavan jatkumon sen suhteen, kuinka tarkasti ne rajaavat vastauksen laatua. Näkemyksen kysyjä jättää oikeastaan enemmän tilaa vastaajalle kuin tiedon kysyjät. Aineistoni perusteella näyttää siltä, että kaikenlaisiin kysymyksiin voi vastata ja vastataankin hyvin monilla tavoilla.

Kysymyksen paikalla keskustelussa on merkitystä (Raevaara 1996). Kysymyksiä käytetään aineistossa informaation ja mielipiteen hakemisen lisäksi myös oman mielipiteen ilmaisuun, mutta tällaisessa tehtävässä kysymykset ovat yleensä jäljempänä keskustelussa. Aloittavissa lausumissa kysymys on aineistossani normaalisti tiedusteleva. Tarkastelen seuraavassa kuitenkin kahta kysymysmuotoista aloittavaa lausumaa, jotka toimivat kannanottoina.

21.

a. **Miksi** kaikki Unicafen kasvisruoat on AINA niin kamalan pahoja??!

b. Ja miks niissä on kaikissa curryä?

Ja miksi ne ovat ylikeitettyjä?

Luulisi lyhyemmän keittoajan säästävän energiaa = rahaa !

22.

a. **miksi** kiireestä on tullut uusi jumala?

b. ei jumala vaan saatana.

Kysymysten synnyttämä osallistumiskehikko ei minun eikä kommentoijien mielestä liity tiedollisiin asymmetrioihin mitenkään. Kysymyksiä ei pidetä aitoina, ja ne toimivat kannanottoina. Syytä kysyvällä adverbillä *miksi* on muita hakukysymyksiä laajemmat fokusointimahdollisuudet. Ei vain kielteinen vaan myös myönteinen syytä tiedusteleva kysymys vihjaa, että puhuja ei ole tyytyväinen tilanteeseen. (ISK 2004: § 1688.) Vessatekstit ovatkin monesti sävyltään melko kielteisiä. Niissä on runsaasti voimasanoja ja *ei*-verbiä. *Miksi* on varsin kriittinen hakukysymys, ja on perusteltua esittää, että erilaiset kielteiset kielen elementit ruokkivat toisiaan. Jälkimmäinen kirjoittaja lausumassa (21) yhtyy siis kritiikkiin omilla *miksi*-kysymyksillään. Tällä tavoin kielteinen sävy kumuloituu (ks. Green 2003: 294). Jälkimmäisessä esimerkissä ensimmäinen kirjoittaja paheksuu kiirettä mutta pukee kannanottonsa kysymyksen muotoon. Toinen kirjoittaja yhtyy paheksuntaan suhteuttamalla kiireen kulttuurissamme negatiivisempaan referenttiin, saatanaan. Näissä esimerkeissä kielteisyys ja kriittisyys opiskelijaruokalan ruokaa ja nyky-yhteiskunnan tempoa kohtaan luo yhteisyyttä kirjoittajien välille; heillä on jotakin, jota voi kauhistella yhdessä.

Kysymykseen yhdistyy muutamassa lausumassa puhuttelulisäys, joka on aivan erityinen huomionkohdistin. Se tekee eksplisiittisesti tilaa juuri kutsutulle vastaanottajalle tai vastaanottajajoukolle. Puhutteluilla voidaan paitsi ottaa joku tekstin sisään osallistumaan myös sulkea tämä ulkopuolelle (Pearce 1997: 68–72). Seuraavat puhuttelut osoittavat, että kysyjät orientoituvat nimenomaan naisista muodostuvaan vastaanottajajoukkoon.

23.

Naiset feikkaatteko usein orgasmeja?

24.

Siskot hei! Häiritseekö teitä jos poikaystävä käy pornosivuilla? Mua vähän... Enkö minä riitä?

Näissä esimerkeissä toivottujen vastaanottajien oletettu sukupuoli on ilmipantu substantiiveilla *naiset* ja *siskot*. Jälkimmäinen lausuma sisältää myös oletuksen seurustelevasta, heteroseksuaalisesta vastaanottajasta sijoittamalla sivulauseen subjektiksi *poikaystävän*. Toverillisen *sisko*-sanana voisi kuvitella hakevan tietynlaista yhteenkuuluvaisuutta oletetun seurustelevien heteronaisten joukon sisällä. Lausuman esittäjään kuitenkin suhtaudutaan pääasiassa kaikkea muuta kuin toverillisesti. Dialogi jatkuu seuraavasti:

- b. tiukkis
- c. kertokaa joku pornosivu jossa on hyvännäkösiä miehiä.
- d. jess, mäkin olen yrittänyt etsiä niitä mut kaikki on tehty homoille.
- e. kaikki miehet kattoo pornoa – se joka väittää, ettei kato, valehtelee!
- f. aika kapee kuva miehistä! tunnetko pelkkiä runkkareita? ☺
- g. mun mies ei kato! eikä valehtelee!
- h. ei kaikilla oo telkkaria, nettii tai rahaa
- i. porno on jees!
- j. tekeekö kukaan ei-seksististä pornoa naisille?
- k. erotiikkaa: kaari utrio
- l. se nyt ainakin on seksististä
- m. ei-seksistinen porno lienee käsitteellinen mahdottomuus

Pääasiassa kommentoijat eivät koe miesten pornon katsomista ongelmallisena. Osa heistä ilmoittaa olevansa myös itse porno-orientoituneita. Näin osallistujat muovaavat osallistumiskehikon monitulkintaiseksi verkoksi, jossa ei suinkaan asetuta tarjotulle ymmärtäjän ja vertaiskokijan paikalle vaan pornoon eri tavoin suhtautuviksi naisiksi ja tyttöystäviksi.

Seuraava puhuttelulisäys on kaikkein inklusiivisin: se kohdistaa huomionsa *si-nuun* eli kehen tahansa lukijaan. Näin se jättäisi oikeastaan kenelle vain tilaa vastata.

26.

Hei siinä siinä pöntöllä! Olet ihana juuri sellaisena kuin olet!

Lausuma on kuitenkin deklaratiivimuotoinen huudahdus, ja näin ollen siinä ei ole mitään kielellistä elementtiä, joka vaatisi juuri kielellistä responsia. Se pikemminkin luo sisältönsä ansiosta positiivisen osallistumiskehikon, joka ei tässä kielenkäyttötilassa

ja -tilanteessa lähde muovaantumaan mihinkään suuntaan mutta voi mahdollisesti jatkua jossakin toisaalla.

Vaikka dialogisuutta ja toiseen suuntautumista on paljon, ei oletus vessasta omien mielipiteiden areenana ole tässäkään vessassa väärä. Toisen tietoa tai näkemystä kysyviä lausumia on aineistossani huomattavasti vähemmän (27 kpl) kuin oman tiedon tai näkemyksen tarjoamista (91 kpl). Olen osoittanut, että toiselle tehdään tilaa keskustelussa nimenomaan kysymyksiin. Arkikeskustelussa kysymyksillä on tapana viedä keskustelua eteenpäin, sillä vastaaminen on preferoitua (Raevaara 1997). Myös aineistossani lähes jokainen aloittava kysymys (23/27) synnyttää jonkinlaista kielellistä tai muuten esiin merkittyä responsia.

3.3 Responssin saamisen ehdot

Kaiken kaikkiaan aineistoni vessakirjoitusten rakenteesta löytyy paljonkin samoja piirteitä kuin puhutusta keskustelusta, kuten vuorotellen toimimista ja dialogi- ja lausumapartikkeleita (Hakulinen 1997; ks. myös Whiting ja Koller 2007: 19–22). Kuitenkin tarkastelemani aineisto on kirjoitettua vuorovaikutusta, ja näin ollen vessakirjoituksissa ei ole eikä voikaan olla keskusteluntutkijoiden esittelemiä keskustelun piirteitä aivan samalla tavalla kuin puhutussa keskustelussa.

Olenlaisin huomio aineistoni aloittavista lausumista on, että hyvin monenlaiset kielelliset toiminnot saavat seuraavat kirjoittajat tarttumaan kynään tai tussiin. Kuitenkin tietyillä kielen keinoilla kirjallista responsia saadaan todennäköisemmin kuin toisilla (ks. Stivers ja Rossano 2010). Kysyminen on tehokkain tapa saada responsia. Olen edellä keskittynyt tarkastelemaan ensimmäisiä vuoroja, mutta kielellisellä muodolla on merkitystä myös jäljempänä keskusteluissa. Kirjoituksissa tuntuu olevan korrelaationsuhde kysymysten määrän ja dialogien pituuden välillä, sillä kysymyksellä alkavat keskusteluketjut keräävät enemmän kommentteja (ka. 4,2) kuin dialogit keskimäärin (2,6). Kysymykset eivät siis toimi ainoastaan keskustelun aloittajina, vaan myös pitemmissä ketjuissa ne ovat tärkeässä roolissa viemässä keskustelua eteenpäin. Aloittavatkään kysymykset eivät putkahda aivan tyhjästä. Jonkin uuden aiheen esiin nostamat kysymysmuotoiset lausumat koskevat yleensä jollakin lailla vuorovaikutukseen osallistuville tuttua asiaa (Raevaara 1993: 71). Konteksti –

etenkin fyysinen tila – tuntuu säätelevän kysymysten aihepiirejä. James Greenin mukaan yhteiset teemat ovat vessakirjoituksissa huomattavissa silloinkin, kun lausumat eivät suoraan kommentoi toisiaan, vaan tiettyjä teemoja noudattavat kirjoitukset kumuloituvat vessatilassa (Green 2003: 294). Tämän puolesta puhuu omakin aineistoni. Sukupuolta, seksiä ja ihmissuhteita käsitteleviä kirjoituksia on eniten, ja keskimäärin nämä aiheet myös synnyttävät pisimmät keskusteluketjut.

Kirjoittajat suuntautuvat usein vastaanottajaan ja petaavat näille paikkoja juuri tietynlaisina osallistujina. Tarjottu vastaanottajapaikka ei kuitenkaan läheskään aina täyty odotuksenmukaisesti, vaan kirjoittajat voivat kiivaastikin kiistää tarjotun toverillisen paikan tai koko edellisen kirjoituksen relevanssin. Osallistumiskehikko muuttuu jatkuvasti ja moneen suuntaan. Ehdot siitä, miten esimerkiksi kysymykseen voi vastata, ovat tällaisessa anonyymissa keskustelussa siis löyhemmät kuin puhutussa keskustelussa. Kuten edellä esitin, monet kysymykset ovat jo itsessään varsin kriittisiä. Keskusteluissa – sekä aloittavissa vuoroissa että jäljempänä seuraavissa vuoroissa – voi olla myös suoranaista konfliktinhakuisuutta (vrt. Ahti 2012). Kirjoittaminen vessassa sallii suorasukaisemman ja tylymmän muodon, sillä kirjoittajat eivät ole kasvoillaan vastuussa tuotoksistaan (Whiting ja Koller 2007). Toisaalta tällainen arkikeskustelun konventioiden rikkominen ja negatiivinen sävy voi olla myös yhteisyyttä rakentavaa. Jonkun toisen pilkkaaminen saattaa samaan aikaan olla samanmielisyyden vahvistamista itsen ja jonkun kolmannen välillä.

Se, mikä kaikkia kirjoituksia kuitenkin yhdistää, on vuorovaikutushakuisuus. Vessassa ei olla yksin, vaan toinen kävijä on usein jo fyysisesti lähellä, vaikka häntä ei nähdä. Kukaan ei kirjoita tällaiselle julkiselle foorumille, jos ei halua muiden lukevan sanojaan. Esiin nostamistani esimerkeistä voi havaita, että tietyt aiheet ovat siinä mielessä suositumpia kuin toiset, että ne herättävät enemmän keskustelua. Tilan sukupuolittuneisuus vaikuttaa kirjoitusten aiheisiin. On mahdollista, että sillä on vaikutusta myös kirjoitusten muotoon. Kuten jo edellä esitin, esimerkiksi monet kysymykset käsittelevät aiheita, joista naiset voivat olettaa juuri toisilla naisilla olevan tietoa. Sen tähden vessa on paikka kysyä ja neuvotella sellaisesta, mitä naiseuteen kirjoittajien mielestä kuuluu.

4 Käsitteistykset kohtaavat

- “If you studied the wall in the restroom, you'd get a great education.
- in what?
- Humanity”.²⁹

Tuntematon vessakirjoittaja, North Carolina,
Alan Dundesin aineisto (1966)

4.1 Sukupuolen ulottuvuuksia vessassa

Olen osoittanut, että viestin toimintatyypillä ja rakenteellisella muotoilulla on vaikutusta siihen, kuinka kirjoitukseen vastataan tai vastataanko ollenkaan ja millainen paikka potentiaaliselle vastaajalle keskustelussa luodaan. Rakenne on kuitenkin aina kietoutunut sisältöön erottamattomalla tai ainakin hankalasti erotettavalla tavalla. Siinä missä edellinen luku jäsentyy kielellisen muodon tai toiminnan perusteella, seuraavat kaksi alalukua sukupuolesta ja seksuaalisuudesta rakentuvat toisesta näkökulmasta. Nostan nimittäin tarkasteluun sisällön perusteella jaoteltuja teemoja, jotka ovat herättäneet runsaasti keskustelua. Näitä ovat vessakirjoituksissa yleiset sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvät teemat (Peltonen J. 1984). Myös uskontoon, uskoon ja itse kirjoittamiseen viitataan aineistossa usein. Lisäksi yhtä lausumaa useampia mainintoja saavat seuraavat aiheet: politiikka, opiskelu, työ, musiikki ja päihteet.³⁰ Analyysini ei kuitenkaan ole yksin sisällönanalyysia, vaan tarkastelen, millaista kieltä näiden teemojen ympärillä liikkuu. Miten näitä aiheita kielellisesti käsitteistetään? Tällaisella tarkastelulla, jossa periaatteessa samaa ilmiötä – tiettyjen kirjoitusten suosittuutta – lähestytään kahdenlaisesta perspektiivistä, sekä muodon että sisällön kautta, pystyn osoittamaan, kuinka tietynlaiset sisällöt ja muodot sekä keskusteluntavat kietoutuvat yhteen aineistossani.

Sukupuoleen liittyy monenlaisia normeja: Toisaalta yhteiskunta ja lainsäädäntö määräävät sitä liikkumavaraa, jota sukupuolilla on tai ei ole. Toisaalta ihmisyyksilöiden

²⁹ – Jos tutkisit vessan seinää, saisit mahtavan koulutuksen.
– miltä alalta?
– Ihmisyyden.
Suom. Anne Norema

³⁰ Aineisto on kokonaisuudessaan saatavissa Kansanrunousarkistosta.

arkeen vaikuttavat päivittäin myös sosiokulttuuriset sukupuolista ilmaisua säätelevät normit. Nämä eri tasojen normatiivisuudet ovat myös jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään; ne heijastavat toisiaan mutta ovat tuskin koskaan yksi yhteen. (Ks. esim. Liljeström 1996: 121.) Katson, että on kiinnostavaa tarkastella sukupuolen ulottuvuuksia nimenomaan naiseuden ympärillä, sillä tähän aineisto antaa runsaasti materiaalia. Aineistosta voidaan lukea varsin erilaisia ajatuksia siitä, mitä elementtejä naiseuteen liittyy ja mitä naiseus eri naisille merkitsee. Nostan tarkasteluun kaksi aineistossa keskustelua herättänyttä aihetta: Minua, kuten monia vessakeskustelijoitakin, kiinnostaa naiseutta säätelevät normit, jotka ovat paitsi ruumiiseen myös sosiaalisiin suhteisiin kytkeytyviä. Näitä naiseuden häilyviä rajoja käsittelen kohdassa 4.1.1. Lisäksi varsin paljon ja hyvin poleemista keskustelua aineistossa on reproduktion³¹ ja äitiyden ympärillä. Reproduktion ja äitiyden problematiikkaa tarkastelen kohdassa 4.1.2.

4.1.1 Sukupuoli: naisen rajat

Monet aineiston keskusteluista liittyvät sukupuoleen ja sukupuoleen kytkeytyviin normeihin. Mitä naiseuteen kuuluu? Millainen toiminta sosiaalisissa suhteissa sopii naisille? Toisaalta käydään keskustelua siitä, millaisia materiaalisia rajoitteita naisilla on: millaisia naisten ruumiiden tulee olla?

On vaikea kuvitella, että seuraavasta asiasta kovin helposti keskusteltaisiin ainakaan isommassa porukassa avoimesti. Tällä foorumilla häpyhuulten ominaisuudet on kuitenkin luonteva aihe.

27.

- a. Eikö muilla roiku häpyhuulet? Normaaliala?
- b. On!
- c. mulla on 2 cm ihanaa olla persoonallinen ☺
- d. mullaki roikkuu
- e. mulla ainaki 5 cm. eikö muilla roiku yhtään???
- f. en ole tutkinut
- g. ROIKKU! Joten on meitä muitakin... ☺

Osaa kirjoittajista huolettaa häpyhuulten roikkuminen. Minkäänlainen ihon roikkuminen ei tyypillisesti istu kulttuurimme naisten tai tyttöjen ruumiskuvien

³¹ Reproduktiolla ei tarkoiteta feministisessä tutkimuksessa pelkästään lisääntymistä, vaan muutakin uusintamista, joka tyypillisesti liitetään kulttuurissamme äitiyteen ja naiseuteen (ks. esim. Yval-Davis 1997).

ideaaleihin, vaan pikemminkin ideaali naisruumis on kiinteä sekä naisen iho sileä ja kimmoisa.³² On huomattava, että ensimmäisessä vuorossa on kaksi kysymystä; *eikö*-kysymystä seuraa sana *normaalialia*, jonka loppuun liitetty kysymysmerkki tekee ilmauksesta kysyvän. Kysymyksen voi ajatella ehdottavan samalla käsitteellistä rajanvetoa: se mikä on yleistä, on normaalia. Vastaavanlaisia keskusteluja löytyy nuortenlehtien lääkäripalstalla. Elina Oinaan (2001) mukaan palstoille kirjoittavat tytöt kaipaavat kysymyksillään vakuuttelua siitä, että oma ruumis kehittyy normaalisti (mts. 83). Ainoastaan yksi dialogin kirjoittajista (b) vastaa vuoron jälkimmäiseen kysymykseen lyhyesti *On [normaalialia]!*. Hän esiintyy aivan erilaisena tiedollisena auktoriteettina kuin muut vastaajat. Hän vakuuttaa, että häpyhuulten roikkuminen on normaalia perustelematta väitettään sen kummemmin. Valtaosa vastaajista taas ei ota kantaa roikkuvien häpyhuulten normaaliuteen sinänsä, vaan he kertovat ainoastaan, että roikkuminen pätee heidänkin kohdallaan. Lausumaa (c) *mulla on 2 cm ihanaa olla persoonallinen* voidaan tulkita niin, että roikkuminen – tai ainakin runsas roikkuminen – on kirjoittajan mukaan persoonallista, ei siis välttämättä yleistä. Persoonallisuus esitetään kuitenkin positiivisena asiana, mitä epänormaalius ei ehkä olisi. Aineistossani ei ole häpyhuulikeskustelun lisäksi muita yhtä eksplisiittisesti naisruumiin normeja käsitteleviä kirjoituksia.

Sukupuoleen liittyviä sosiaalisia normeja sen sijaan käsitellään useammassa keskustelussa. Sukupuoli kytkeytyy monessa keskustelussa yhteen seksuaalisuuden kanssa, ja tässä tutkielmassa tekemäni alalukujako sukupuoleen ja seksuaalisuuteen on jossakin määrin ongelmallinen mutta palvelee toivoakseni silti tutkielman lukijaa. Seuraava dialogi käsittelee naisen roolia treffitilanteessa:

28.

a. **Saako** nainen pyytää miestä ekoille treffeille vai säikähtääkö mies **liikaa** aloitteellisuutta?

b. Jos säikähtää niin pienestä, **unohda** koko tyyppi!

c. Pyysin mun poikaystävää ekaks ulos, kun ajattelin että se on varmaan vähän ujo. Tyyppi oli ihan innoissaan.

d. **Tee** mitä haluat. **Äläkä ajattele ettet saisi tehdä niin vain koska olet nainen**

³² Ruumisnormeista antaa hyvän yleiskuvan artikkelikokoelma *Koolla on väliä – lihavuus, ruumisnormit ja sukupuoli* 2007.

Dialogi alkaa kysymyksellä, jossa on modaaliverbi *saada*. Kysyjä on epävarma siitä, mikä on naiselle sopivaa tai suotavaa käytöstä. Voiko nainen olla aloitteellinen? Lausumaa voi oikeastaan tulkita ainakin kahdella eri tavalla riippuen siitä, mihin sana *liikaa* viittaa. Toisaalta voidaan ajatella, että miehen 'säikähtäminen' on oletusarvoista, mutta mies voi säikähtää myös liian paljon, jos nainen osoittaa aloitteellisuutta. Toisaalta voidaan tulkita niinkin, että adverbili *liikaa* on *aloitteellisuuden* täydennys. Aloitteellisuutta saisi olla jonkin verran, mutta ei liikaa. Olennaisinta koko lausuman proposition kannalta ei kuitenkaan ole se, onko säikähtämistä vai aloitteellisuutta liikaa, vaan se, että kirjoittaja konstruoi lausumaan sukupuolittuneen normin. Kummassakin tulkintavaihtoehdossa kysyjällä voidaan sanoa olevan jonkinlainen esiyymmärrys normista, jonka mukaan olisi yllättävää, melkein pelottavaakin, jos nainen olisi heteroseksuaalisessa kanssakäymisessä se, joka ilmaisee halunsa treffeille ensin. Tällainen kulttuurinen normi onkin todennettu monissa tutkimuksissa. Seksuaalisessa kanssakäymisessä nainen on tyypillisesti objektivoitu halun kohde, ei agenttiivinen toimija. (Ks. esim. Cameron ja Kulick 2003: 29–43; Hakulinen 1988: 68–69.) Tässä konstruoidussa tilanteessa taas nainen on agenttiivinen toimija, aloitteentekijä, ja mies kokija, jonka mielentilassa aiheutuu muutos (Siirainen 2001: 25–26). Seuraavat kirjoittajat kuitenkin neuvovat direktiivein (b, d) tai oman positiivisen kokemuksen (c) turvin, ettei tätä sukupuoleen kytkeytyvää normia tarvitse noudattaa: se on suorastaan vähäinen, 'niin pieni'.

Dialogin keskustelijat lähestyvät keskustelun aiheena olevaa tilannetta eri tasoilla. Kysyjä koodaa tilanteen subjektiivisesti: lausuman subjekti on *nainen*, ei *minä*. Näin hän konstruoi tilanteen yleisenä, hypoteettisena mahdollisuutena. Lausumassa ei ole mitään eksplisiittistä, kielellistä vihjettä siitä, että kyseessä olisi hänen elämäntilanteensa. Vastaajat kuitenkin tulkitsevat hänen kysyvän neuvoa itselleen. Lausumien (b) ja (d) kirjoittajat käyttävät yksikön toista persoonaa ja puhuttelevat näin suoraan kirjoittajaa. He eivät kiistä normia vaan ainoastaan sen pakottavuuden. Etenkin lausuman (d) kirjoittaja tunnistaa normin; hän konstruoi sen uudelleen omaan lausumansa sivulauseeseen (- - *ettet saisi tehdä niin vain koska olet nainen*). Samalla hän kuitenkin kehottaa toimimaan aktiivisesti tätä väheksymäänsä normia (*vain*-sana) vastaan. Kieltoverbiin *älä* liitettyllä *-kä*-partikkelilla hän rinnastaa polaariseksi vastapareiksi naisen halun ja kulttuurin naiselle asettamat rajat. Kirjoittaja siis tunnistaa

mutta ei tunnusta normia ja kehottaa voimakkaasti muitakin rikkomaan sitä ja seuraamaan ennemmin omaa haluaan. Kirjoittajien välillä on nähdäkseni jonkinlainen yhteenkuuluvuuden tunne, jota kukaan ei kiistä; kyseessä on naisten joukon asia.

Naisen tekemisiin liittyvät sosiokulttuuriset rajat ovat jo edellisessä treffipyyntödialogissa keskustelua siitä, mikä naiselle on sopivaa suhteessa mieheen ja suhteissa miehiin. Vielä voimakkaammin naisten ja miesten erilaiset liikkumavarat näkyvät seuraavassa keskustelussa. Ei ollut mahdollista kerätä talteen tietoa siitä, mistä väittely on oikeastaan lähtenyt liikkeelle, sillä kirjoitus oli kulunut ja epäselvä. Oletan, että edellä on lausuma tai lausumia, jotka ottavat kantaa naisten satunnaisiin tai vakiintumattomiin seksisuhteisiin.

29. [Tätä keskustelua edeltävästä tekstistä ei saa enää selvää.]

a. Ai miten niin ”pitäisi”? Kuka/ mikä sanoo, että pitäisi? Yhteiskunta, kirkko, kaverit, miehet. Hey, get a life! Eikö **”aikuinen” ihminen** itse määrää, mitä sen ”pitää” tehdä ja mitä ei? Myös: vrt. ”pitää tehdä jtk” ≠ ”haluaa tehdä jtk”

b. ...siis = **Miksi naisten pitäisi jos miehetkään eivät ole?** Monet naiset saavat osakseen kavereiden (tekopyhää) ylenkatsetta, mikäli harrastavat irtosuhteita. PASKAA! Vanha miesten keksimä, naisia sortava ajattelutapa. Tottakai irtosuhteissa on riskinsä eikä yhden yön juttu mun mielestä ole mikään maailman ihanin asia, mutta nämä ovat henkilökohtaisia valintoja, eivätkä liity mitenkään ”naiseuden” tai ”miehuuden” olemukseen.

c. Siksi että halutessaan leimaavat huoraksi, jolloin menevät naima- ja urahaaveet. Leimaavat niitäkin, jotka eivät hypi sängystä sänkyyn.... tehokasta.

Kirjoittaja (a) listaa erilaisia asioita, jotka mahdollisesti rajoittavat naisten seksisuhteita. Olennaista on, että kirjoittaja puhuu *aikuisesta ihmisestä* sen sijaan, että puhuisi naisesta tai naisista. Näin hän nostaa sukupuolta merkitsevämmäksi asiaksi aikuisuuden. Hän ei tunnusta, että yksilön ulkopuolisilla tekijöillä olisi merkitystä siinä, mitä naisen tai aikuisen ihmisen pitää tehdä, vaan että tämä olisi itse vapaasti valittavissa. Hän ei ehkä kuitenkaan ole aivan ehdoitta väitteensä takana: väite on kysymysmuotoinen. Kirjoittaja (b) kokee, että kyseessä on jonkinlainen tasa-arvoasia nimenomaan naisten ja miesten välillä. Hänenkin mukaansa kyse on valinnoista, mutta hän tunnistaa kuitenkin sukupuolittuneen normin, jota vastaan voi kukin henkilökohtaisesti halutessaan asettua. Kolmannen kirjoittajan (c) mukaan nainen on aina naisjoukon jäsen, jonka tekemiset vaikuttavat väistämättä myös muihin naisiin. Nainen on sukupuolensa edustaja, joka on

vastuussa muidenkin naisten maineesta. Tavallaan (b) ja (c) asettuvat molemmat vastakkain lausuman (a) kanssa. Heidän molempien mielestä henkilökohtainen on poliittista³³ – intiimiin kuuluvalla elämänpiirillä on merkitystä myös yksityishenkilöiden ja yksityisten hetkien ulkopuolella. Kuitenkin ensimmäisen kirjoittajan voi katsoa pitävän normia naisten kannalta huonona. Se on suorastaan *paskaa*. Jälkimmäinen kirjoittaja taas ei ota kantaa siihen, että normi sinänsä olisi huono mutta pitää sitä niin vahvana, että naisten olisi parempi sitä noudattaa tai muuten *menevät naima- ja urahaaveet*. Kirjoittajat siis huomaavat saman normin, mutta heillä on keskenään hyvin erilaisia näkemyksiä siitä, miten tähän kaikkien tunnistamaan normiin tulisi reagoida. Edellisessä treffitilanne-esimerkissä kirjoittajat tuntuvat suuntautuvan yhteiseen naisjoukkoon, mutta tässä tuosta yhteisyydestä ei ole tietoaakaan.

Seuraava kirjoittaja (a) jäsentää mielenkiintoisella tavalla uusiksi sukupuolta. Kirjoittaja konstruoi niin itsensä kuin muutkin ilmauksen ulkopuolelle. Hän puhuu rajatusta tyttöjen joukosta ottamatta kantaa siihen, kuuluuko hän itse tai vastaanottaja tähän joukkoon.

30.

a. Miksi **tytöt** pissaa niiiiin hitaasti, että jonot on megalomaaniset?

b. **Pojat** voi kusta seisten

c. Koska näitä kirjoituksia lukiessa katoaa ajantaju

Kysyjä etäännyttää siis itsensä käyttämällä monikollista ja itsensä ulkopuoliseen joukkoon viittaavaa subjektia *tytöt*. Ilmaus on näin geneerinen; se koskee tyttöjä yleensä. Huomionarvoista on, että kirjoittaja käyttää nimenomaan sanaa *tytöt* eikä *naiset*. Ja seuraavakin kirjoittaja mainitsee oppositiona, ”vastakkaisena sukupuolena” nimenomaan *pojat* eikä *miehet*. Lisäksi *virtsa*-verbin sijaan käytetään puhekielisiä verbejä *pissata* ja *kusta*, joista ensimmäisessä on lapsenomainen, suorastaan söpö, sävy ja jälkimmäisessä vulgaari vivahde. Näin jo ensimmäinen kirjoittaja vihjaa sanavalinnoillaan, että tässä ollaan kevytmielisen keskustelun alueella. Koska kirjoittaja hakee syytä hitaasti pissaamiselle, voisi olettaa, että hänellä ei ole tästä hitauden syystä tietoa ja vastaanottajilla ehkä on. Vastaanottajia ei kuitenkaan ole myöskään rajattu kuuluvaksi

³³ ”Henkilökohtainen on poliittista” -iskulause tuli tunnetuksi erityisesti 1960-luvun radikaalifeministien puheissa. Tavoitteena oli kiinnittää huomiota naisiin sortaviin käytäntöihin arjessa ja jokapäiväisissä suhteissa, jotka haluttiin politisoida. (Ks. esim. Hanisch 2006 [1970].)

sukupuolitettuun joukkoon *tytöt* (vrt. *te tytöt*). Kirjoittaja piirtää siis lopulta sukupuolen rajaa uusiksi. Tyttöyttä määrittää muun muassa vessakäynnin nopeus. Implisiittisesti läsnä on myös ehdotus siitä, että tässä vessassa kävijät – kirjoittaja itse tai vastaajat – eivät välttämättä ole kaikki tyttöjä. Intensiteettisana *niin* ja siinä oleva *i*-vokaalin teinimäinen pidennys korostavat pissaamisajan pituutta ja herättävät suorastaan mielikuvan pitkään kestävästä pissasuihkusta, sillä pidempi muoto tuo lausumaan myös lisää merkitystä (ISK 2004: § 853; Lakoff ja Johnson 2003 [1980]: 127). Tässä kontekstissa ne kuitenkin vahvistavat kysymyksen leikkimielistä sävyä, sillä käyttäähän kirjoittajakin vessakopissa ”ylimääräistä” aikaa hämmästelläkseen jonoja. Puhekieliset, söpöstelevät sanavalinnat yhdessä kysymysmuodon kanssa voidaan tulkita niin, että kirjoittaja ei (ainoastaan) ole asiasta aidon kiinnostunut, vaan haluaa siirtää teeman ei-vakavan alueelle. Näin kulttuurissamme stereotyyppinen käsitys siitä, että tytöt ovat hitaita pissajia, asettuu ironiseen valoon. Vastaajat (b) ja (c) kuitenkin suhtautuvat lausumaan kuin se olisi aito kysymys. Keskustelu osoittaa, että sukupuolella on varaa myös leikkiä, ja tästä leikistä voidaan tehdä perustellusti hyvin monenlaisia tulkintoja. Leikki voi toisaalta horjuttaa sukupuoleen liittyviä normeja mutta myös vahvistaa niitä. (Ks. myös Tainio 2001a.)

Aineistoni osoittaa, että sukupuoli ei ole selvärajainen pysyvä ilmiö. Pikemminkin sitä voisi kuvailla yhdenlaiseksi sosiaaliseksi prosessiksi, jota luodaan, ylläpidetään ja muutetaan aktuaalisissa kohtaamisissa tois(t)en ja maailman kanssa (Butler 2006 [1990]; Rossi 2003). Sosiaaliset prosessit varioivat rajattomasti mutta eivät satumanvaraisesti. Sosiaalisissa käytänteissä muotoutuu ja luonnollistuu kulttuurisia malleja, jotka ovat kuitenkin muuttuvia. Edellä käsittelemissäni kirjoituksissakin huomaa, että näihin malleihin liittyy myös arjessa näkyviä asymmetrioita: kaikki ihmiset eivät tunnista tai tunnusta kaikkia yhteiskunnan normeja. (Agha 2007: 5.) Aineistosta esiin nostamani sukupuoleen liittyvät normit ovat keskustelijoiden kesken tunnettuja ja tiedettyjä, mutta ne asetetaan keskusteluissa kyseenalaisiksi. Toiset kirjoittajat puolustavat ja toiset vastustavat normeja. Osa kirjoittajista kokee, että naisten olisi noudatettava näitä sukupuoleen kytkeytyviä sääntöjä. Kirjoituksissa on kuitenkin enemmän näkemyksiä, joiden mukaan naisen fyysiset ja sosiaaliset rajat ovat liian ahtaat ja normeja saa hyvillä mielin rikkoa ja näin lisätä naisten mahdollisia rooleja.

4.1.2 Reproduktio ja äitiys

Monissa aineiston dialogeissa keskustellaan reproduktiosta ja äitiydestä. Naiseuteen usein olennaisesti liittyvä äitiys on kiinnostanut monia feministisiä tutkijoita (ks. esim. de Beauvoir 2011 [1949]: 349–410; Saarikangas 1997; Moring 2013: 114–173). Kuten feministitutkijat ja -aktivistit, myös vessakirjoittajat suhtautuvat aiheeseen kiihkeästi, ja kirjoituksista voidaan erottaa jyrkästi toisistaan poikkeavia näkemyksiä. Näytän, että äitiyteen liittyy sekä hyvin positiivisia että hyvin negatiivisia ajatuksia.

31. Olen raskaana ja on **ihana** tuntea vauvan elo, potkut jne.

32. Haluan vauvan! **Oma pieni tuhiseva nyytti**. Toivottavasti syksyllä ois vatsa jo kasvanut :) *äippä-tytsi*

Molempien kirjoittajien kuvailevat ilmaukset ovat voimakkaasti affektisia ja nimenomaan positiivisesti värittyneitä. Ensimmäisen lausuman kirjoittaja odottaa lasta ja kuvailee tuntemuksiaan adjektiivilla *ihana*. Jälkimmäinen kommentoijan mielessä on haavekuva vauvasta *nyyttinä*. Tähän nyyttiolioon liittyvät adjektiivimääritteet *oma*, *pieni* ja *tuhiseva* esittävät kuvan elävästä mutta hallittavissa olevasta entiteetistä. Haavevauvan kuvailu on ensimmäisen lauseen perässä itsenäisenä NP:nä. Se on parafrasoinomainen lisäys, joka muuttaa näkökulmaa: valittu nominatiivimuoto ei ainoastaan kuvaa haavetta ja haavevauvaa vaan siirtyy toiveiden esittelystä jo hetkeksi kuvattuun tulevaan haavemaailmaan. (ISK 2004: § 1056.) Tämän voimakkaan affektisen NP:n jälkeen kirjoittaja kuitenkin siirtyy takaisin tilanteeseen, jossa vauva on vasta toive. Sekä itse raskaus että vauva käsitteistetään näissä kahdessa esimerkissä unelmina, positiivisina asioina kirjoittajien elämässä. Molemmissa lausumissa kirjoittajan persoonavalinta on yksikön ensimmäinen persoona, joka näkyy verbin persoonapäätteessä *olen*, *haluan*. Molemmat puhuvat siis nimenomaan omasta tuntemuksestaan tai halustaan.

Sen lisäksi, että lapsen kantaminen ja saaminen voidaan nähdä voimakkaan positiivisena tulevaisuuden skenaariona, lapsettomuus näyttäytyy seuraavassa keskustelussa suorastaan pelottavana asiana.

33.

a. Pelottaako ketään muuta lapsettomuus?!

nimim. epätoivoinen

b. Kyllä sitä tulee mietittyä ☺

Ensimmäinen kirjoittajan voi tulkita hakevan tukea omille tunteilleen. Hän käyttää voimakasta tunnekausatiiviverbiä *pelottaa*, mutta lauseen kokijan paikka on epämääräinen: osin täytetty, osin kysytty. Sana *muuta* implikoi, että kirjoittaja itse kuuluu jo tähän nimettyyn joukkoon, jota pelottaa, ja kysymyssana *ketä* hakee muita joukkoon kuuluvia. Syntaktisesti kokija *ketään muuta* hahmottuu objektiksi, tunteen kontrollittomaksi uhriksi (Siiroinen 2001: 110). Lauseen subjekti, pelon aiheuttaja, on lapsettomuus. Kirjoittajan valitsema nimimerkki *epätoivoinen* vahvistaa kuvaa uhrikokemuksesta. Empaattinen kommentti (b) osoittaa, että toinen kirjoittaja ymmärtää lapsettomuuden negatiivisuutta, mutta hän konstruoi omat tunteensa kuitenkin hyvin eri tavalla kuin ensimmäinen kirjoittaja. Häntä ei pelota, vaan on kyse jokseenkin tunnetasolla neutraalista miettimisestä. *Tulee mietittyä* -verbiliitolla tilanne esitetään toteutuneena ja tahattomana (ISK 2004: § 453; Vilkuna 2006). *Tulee TUA* -rakenne on nollasubjektillinen ja tyypillisesti puhujaviitteinen (Vilkuna 2006: 118–119). Tässäkin kontekstissa nollan paikalle hahmottuu lausuman kirjoittaja, mutta toisaalta nollan vaikutusala ei kuitenkaan ole tiukan rajattu: lapsettomuus voi huolestaa heitä kahta suurempaa joukkoa (Laitinen 1995: 338, 355).

Kuten jo mainitsin, sen lisäksi, että lapsiin suhtaudutaan positiivisesti ja lapsettomuuteen pelonsekaisesti, aineistossa on myös vastakkaisia näkemyksiä äitiydestä ja reproduktiosta. Kolmas edelliseen lapsettomuuskeskusteluun osallistuva kommentti on seuraavanlainen:

c. Ei. Vihaan lapsia.

Kirjoittaja on kaikkea muuta kuin empaattinen. Koska ensimmäisen kirjoittajan kysymys ei ole suoraan kohdistuttu yksittäiselle vastaanottajalle (vrt. *Pelottaako sinua lapsettomuus?*), lyhyt kieltosanalla ilmaistu tyrmäys koskee laajempaa joukkoa kuin vain sen kirjoittajaa, se kieltää koko kysymyksen proposition ja vastaa 'ketään muuta ei pelota lapsettomuus'. Lause *Vihaan lapsia* sen sijaan koskee vain kirjoittajaa ja

perustelee hänen pelottomuuttaan. Totaalisen tyrmäyksen lisäksi kirjoittaja käyttää hyvin affektista *vihata*-verbiä. Lapset herättävät useissa kirjoittajissa voimakkaita tunteita sekä puolesta että vastaan. Myös jo edellä käsittelemääni hyvin lapsimyönteiseen viestiin on vastattu varsin erilaisella asenteella.

34.

- a. Olen raskaana ja on ihana tuntee vauvan elo, potkut jne.
- b. Onnea! t. Samaa yrittänyt
- c. Auvoa! Rotallakin on kohtu ja munasarjat
- d. Hei suorat³⁴, mite ois ehkäisy?

Ensimmäinen kommentoija toivottaa onnea raskaudesta ja ilmaisee itsekkin yrittäneensä samaa. Seuraavat kommentoijat (c) ja (d) sen sijaan suhtautuvat raskauteen pilkallisesti. Onnentoivotus, joka kertoo samalla, että rotalla on samankaltaisia raskauteen vaadittavia kehonosia, saa ironisen sävyn: raskaudessa ei ole mitään erityistä. Jälkimmäinen kommentti on suorasukaisempi. Sen kirjoittaja ehdottaa ehkäisyä, eikä näin ollen hänkään pidä raskautta erityisen tavoiteltavana asiana, päinvastoin. Lapsen saamisen hyviä ja huonoja puolia puidaan erityisen monelta kantilta seuraavassa 18 lausuman mittaisessa keskusteluketjussa.

35.

- a. Haluan vauvan! Oma pieni tuhiseva nyytti. Toivottavasti syksyllä ois vatsa jo kasvanut ☺
- *äippä-tytsi***
- b. Sun kandee muistaa et se on sulonen vaan sillon ku on hiljaa ja loppuelämä duunia hei herää..
- c. Mitä vitun glorifiointia todeta fakta on kovaa työtä hoitaa lapsia. ei saa yleensä edes yöunia ja opiskelu + työ päälle. elämäkokemusta puuttuu...
- d. Otan sen riskin mutta luotan kyllä itseeni kasvattajana ja ainahan voi kysyä apua...
- e. Elämäni ei ole niin tyhjää, että tarvitsisin lapsen sitä täyttämään – Ihanaa olla riippumaton! Ja työnantajat tykkää kun en aio lisääntyä.
- f. Haha
- g. elämäsi on tyhjää. olet tyhjä työnorja.
- h. Lapset suck
- i. Tietysti imevät! Vaikea pysytellä hengissä muuten.

³⁴ Sana *suorat* on mielestäni hämmäntävä. Vaikka käsiala ei tässä lausumassa ole selvintä mahdollista, olen lähes täysin varma, että ensimmäinen kirjain on nimenomaan *s* eikä esimerkiksi *h*. Kenties kirjoittaja kuitenkin haluaa sanan muulla äänteellisellä samankaltaisuudella viitata huoriin ja/tai sitten siihen, että tästä asiasta ei tarvitsisi niin suoraan avautua. Pätevää tulkintaa on mahdotonta antaa.

j. Sinäkin olit lapsi (tod. näk.). Luulen että silloin olit viisaampi.

T. entinen lapsivihaaja

k. Vauvat ovat liikuttavia karjuessaankin. **terv. ÄITI**

l. Mä oon raskaana!! 4 vuoden yrittämisen jälkeen. kun vaan kaikki menis hyvin.

m. Onnea!

n. Olemme kaikki iloisia puolestasi. Suomen valtiokin kiittää..

o. Mitä on plussata? Valistakaa kiitos!

p. Saada plussa raskaustestissä.

q PLUSSATA esim. ”plussasin 14.5 ja oon rv 4+2” Yök!

r. entäs MASUASUKKI? ... ja sitten kun lapsi on syntynyt sanastosta katoaa loppukin arvokkuus... >sigh< **t. 3 pojan ÄITI**

Äitiys voidaan esittää yhtä lailla naisen elämään kuuluvana ihanteena kuin naisen uraa ja elämää haittaavana taakkana, jota kaikki naiset eivät todellakaan halua tavoitella. Keskusteluketjussa on voimakkaan polaarisia näkemyksiä: olemassa oleviin ja mahdollisiin lapsiin suhtaudutaan joko hyvin negatiivisesti tai hyvin positiivisesti. Tämä keskustelu äitiydestä on aineistoni toiseksi pisin keskusteluketju. Toisaalta aihetta käsitellään hyvin henkilökohtaisena (monissa lausumissa yksikön ensimmäinen ja toinen persoona), mutta myös lapsen saamiseen liittyvät yhteiskunnalliset kytkökset mainitaan – ja jopa raskaus- ja vauva-ajan merkitys yksilön sanaston muuttumiselle.

Jo pitkään vessakirjoituksissa ovat olleet tyypillisiä *X oli täällä* -tyyppiset, yksittäiset lausumat³⁵. Tässä aineistossa juuri tämänkaltaisia reviirinmerkitsemistä ei ole kuin yksi. Oma läsnäolo tai vessakäynti voidaan kyllä muilla keinoin ilmaista. Aineistoni kirjoituksissa esiintyy verrattain vähän nimimerkkejä, mutta minusta on kiinnostavaa, että tähän keskusteluketjuun niitä on osunut neljä. Internetissä chatissa sukupuoli kirjoitetaan usein nimimerkkiin (Lähtevänoja 2002). Voitaneen päätellä, että sukupuoli on silloin erityisen merkityksellinen tekijä anonyymissa tilassa. Niin näyttäisi olevan tässäkin. Kirjoittaessaan molemmat *ÄITI*-nimimerkkiä käyttävät kirjoittajat (k ja r) antavat vaikutelman, että nimimerkin turvin voi kirjoittaa totuuksia. He eivät koodaa itseään subjektiivisesti näkyviin lausumassa, vaan kuvaavat ilmiötä siten, että kirjoittajan näkökulma paljastuu ainoastaan nimimerkistä. He esittävät väitteitä, mutta eivät perustele niitä. On kiinnostavaa, että juuri tässä keskustelussa käytetään näin monta kertaa nimimerkkiä. Kriittisemmin äitiyteen ja lapsiin suhtautuvat eivät käytä

³⁵ Esimerkiksi Yhdysvalloissa alkoi vessakirjoituksissa toisen maailmansodan jälkeen levitä laajalle kirjoitus *Kilroy was here*. Myös Paasilinnan (1971) aineistossa on samantyyppinen *Rämö oli täällä* -kirjoitus, joka Paasilinnan arvion mukaan ei enää voinut olla vain yhden kirjoittajan kynästä lähtöisin (mts. 18–20).

nimimerkkejä. Onko juuri äitiys sellainen positio, että siitä käsin voi lausua asioita ikään kuin vastaansanomattomasti?

Reproduktiosta kirjoitetaan näissä vessoissa paljon. Mielestäni kiinnostavimpia ovat havaintoni siitä, mistä näissä reproduktiokeskusteluissa ei puhuta: dialogeissa ras-kaaksi tulo tai lapsen saaminen ei liity eksplisiittisesti seksiin tai seksuaalisuuteen, vaan se näyttäytyy tämän aineiston valossa hyvin aseksuaalisena toimintana. Ainoa poikkeus on lausuma:

d. Hei suorat, mite ois ehkäisy?

Myöskään miehistä ei kirjoiteta mitään. Raskaus näyttäytyy vahvasti vain naisten elämäntilanteeseen liittyvänä asiana tai ainakaan miesten osuudesta keskusteleminen ei tunnu kuuluvan tähän foorumiin. Kaiken kaikkiaan aineiston kirjoittajilla on kuitenkin hyvin erilaisia käsityksiä siitä, mitä lapsen saaminen merkitsee tai voi merkitä.

Vessassa jokainen on aivan erityisellä tavalla tietoinen sukupuolesta(an). Jo ennen astumista itse tilaan, on yleensä tehtävä valinta kahden oven välillä. Väitän, että tämä korostainen tietoisuus sukupuolesta motivoi pohtimaan sukupuolta myös vessojen keskusteluissa. Tila on toisaalta hyvin yksityinen mutta toisten läsnäolo on koko ajan aistittavissa tai luettavissa kirjoituksista. Fyysiset kokemukset kirjoittautuvat seinälle teksteiksi, hengen tuotteiksi. Vessan oveen naista merkitsevä symboli rajaa toivottujen käyttäjien joukon varsin yksinkertaisen oloisesti. Olen kuitenkin osoittanut, että oven sisäpuolella sukupuoli ei näyttäydy staattisena identiteettinä vaan pikemminkin moninaisina olemisen tapoina ja tyyleinä. Naiset ovat keskenään erilaisia: Jo heidän ruumissaan on eroja, mikä kohdataan valitsemassani ”roikkuvat häpyhuulet” - esimerkissä hyvin positiivisesti. Ennen kaikkea kirjoitukset kuitenkin kertovat siitä, että naisilla on hyvin erilaisia haluja ja käsityksiä siitä, mitä naiseuteen kuuluu. Kirjoituksissa naiseudesta ja siihen liittyvistä seikoista keskustellaan toisinaan riemastuneina ja toisinaan nörkästyneinä. Kirjoittajat haastavat sukupuolen liikkumavaraa moneen suuntaan.

4.2 Seksi ja seksuaalisuus

Kielen ja seksuaalisuuden tutkimuksessa seksuaalisuudella on yleensä tarkoitettu seksuaalista identiteettiä, joka toki onkin yksi seksuaalisuuden ulottuvuus (Cameron ja Kulick 2003: x–xi, xvi, 105). Kuten Deborah Cameron ja Don Kulick osuvasti huomauttavat, seksuaalisuus liittyy kuitenkin olennaisesti myös aivan muihin kuin identiteettikysymyksiin ja yhden varsin olennaisen ulottuvuuden – seksin – sulkeminen kieli ja seksuaalisuus -tutkimuksen ulkopuolelle jättää huomiotta monia keskeisiä seikkoja. Kysymykset seksistä ja halusta ovat seksuaalisuuden olennaisia määrittäjiä. Fennistiikassa kielen ja seksuaalisuuden tutkimusta on toistaiseksi melko vähän. Tutkimuksen vähyyttä voi selittää osin metodologisilla haasteilla: tilanteita, joissa seksuaalista halua kielennetään, ei ole helppo päästä tutkijana tarkkailemaan (mts. 106). On kuitenkin joitakin helposti saatavilla olevia kielellisiä genrejä, joissa olennaisessa osassa on juuri halun pukeminen kielelliseen muotoon. Tällaisia ovat muun muassa seuranhakuilmoitukset ja pornografia (ks. esim. Shalom 1997; Thorne ja Coupland 1998). Seuranhakuilmoituksia on tutkittu myös Suomessa (ks. esim. Holappa 2002; Muikku-Werner 2009). Vessakirjoituksia ei voi nähdäkseni nimittää tällaiseksi halugenreksi, vaikka niissäkin on toisinaan samankaltaista kielellistä toimintaa: seksuaalisen halun ilmaisuja ja halun kohteen kuvailua. Cameronin ja Kulickin (mt.) teoretisoinnit huomioiden olen keskittynyt analysoimaan vessakirjoitusten seksuaalisuutta ja seksiä näkökulmasta, joka ei rajoitu (seksuaalisiin) identiteetteihin, vaikka teenkin huomioita myös identiteetistä.

Tässä alaluvussa tarkastelen, miten vessakirjoittajat käsitteistävät seksuaalisuutta ja seksiä. Millaisin kielellisin ilmauksin ja rakentein seksuaalisuudesta, seksistä ja halusta puhutaan? Miten erilaiset näkemykset keskustelevat keskenään?

4.2.1 Seksi ja seksuaalisuus lukuina

Kun aloin analysoida aineistoa seksuaalisuusnäkökulmasta, haarukoin kaikki mielestäni jotakin seksistä tai seksuaalisuudesta lausuvat kirjoitukset allekkain. Tekstejä katselemalla (ei lukemalla) huomasin jotakin jännittävää: kirjoituksen seassa vilisi paljon numeroita. Keskityinkin tässä tarkastelemaan noiden numeroiden konteksteja tarkemmin.

Tämän tarkastelun perusteella näyttää siltä, että lukusanoilla on varsin suuri ja moninainen rooli seksuaalisuutta käsittelevissä vessakirjoituksissa.

Aineistoni kirjoituksissa niin sanotun seksuaalisen kanssakäymisen aloittamiseen liittyy normeja, mutta siitä, millaisia normit ovat, on seksuaalisuudenkin kohdalla hyvin erilaisia käsityksiä. Seuraavassa keskusteluketjussa esitetään näkemyksiä siitä, minikäikäisenä seksuaalisuhteet muiden (lähinnä miesten) kanssa on hyvä aloittaa.

36.

- a. Olen **21-v** neitsyt ja ei ole miehiä näkyvissä, prkl
- b. Hei, mut ei huolta. Naiminen liian nuorena on pelkkää sähellystä, yhtä hyvin voi vähän venaila. Mulle selvisi homman juju vasta $\frac{1}{2}$ vuotta sitten kun tapasin elämäni miehen. Olen **28 v**, menetin neitsyyteni **10 v** sitten.
- c. Sama tarina mulla.
- d. Ja mulla!
- e. Olen **35 v**. harrastanut seksiä **3-vuotiaasta** ja ylpeä siitä. Miten mahtavan maailman seksuaalisuus antaakaan!³⁶
- f. Sitten sulla on pillu kehittyneempi kuin aivot
- g. Seksilläähän ei oo mitään tekemistä aivojen kanssa?

Ensimmäistä kirjoittajaa vaivaa oma neitsyys, jonka hän suhteuttaa ikäänsä. Voimasanan *prkl* 'perkele' tähden kirjoittajan voidaan sanoa kokevan oman tilanteensa '21-vuotiaan neitsyys' epätoivottavana. Iän esiin tuominen onkin seikka, johon seuraavat kirjoittajat tarttuvat. Seuraava kirjoittaja (b) esittää, että iällä ei varsinaisesti ole merkitystä. Hänelle seksuaalisuuden mysteerin *homman juju* on selvinnyt vasta oikean ihmisen eli niin sanotun *elämän miehen* kanssa. Tätä iän merkityksettömyyden argumenttia tukeakseen hän kertoo kuitenkin kohtalaisen tarkasti ajoitettuna ($\frac{1}{2}$ vuotta sitten, 10 v sitten) oman elämänsä seksuaalisuuden merkkipaalu. Seksuaalinelämän aloittamiseen siis liittyy normeja, mutta kirjoittajien esittämät kokemukset normeista eivät ole mielestäni tulkittavissa kovin vahvoiksi, vaikka niihin liittyykin tällaisia tarkasti esitettyjä rajoja.

Seksikumppanien määrä on myös aihe, joka on kiinnostanut useita keskustelijoita. Myös tätä määrää suhteutetaan ikään keskustelussa, joka koostuu lähinnä pelkistä numeroista.

³⁶ Tätä viimeistä lausumaa voi tulkita ainakin kahdella eri tavalla. Sukupuolentutkimuksen seminaarissa joku järkyttyi tästä lausumasta ja tulkitsi sen viittaukseksi pedofiliaan. Minä taas olin lukenut lausuman aivan toisin. Edelleen ajattelen, että tässä ajatellaan seksiä ja seksuaalisuutta laajemmin kuin kahden ihmisen välisenä asiana ja 3-vuotias voi todella harrastaa seksiä ja nauttia siitä ihan lainkin mukaan hyväksyttävästi.

37.

- a. [epäselvä numero]/ 20 seksikumppania
- b. 29 v / 3 kpl OK?
- c. 27v / 45
- d. 42 v / 3 kpl
- e. 22 v / 48 kpl LUTKA [sana *lutka* luultavasti toisen kirjoittajan kommentti]
- f. Sitä väliä että särjette itseänne ja muita. Vanha kunnon lause ”Ei kondomi suojaa sydäntä” on totta edelleen
- g. Mistä tiedät mikä on toisen sydämelle hyvästä?

Yksi kirjoittajista (b) vaikuttaisi hakevan hyväksyntää omalle ikä-lukumäärä-suhteelleen, sillä hänen kommentissaan numeroita seuraa sana *OK* ja kysymysmerkki. Vastaavalla tavalla hyväksyntää omalle normaaliudelle hakevat häpyhuulidialogin osallistujat sekä nuortenlehtien palstoille ja internetiin kirjoittavat nuoret naiset (Oinas 2001; Laukkanen 2007 ja 2006). Toisaalta ilmaisu on niin niukkaa, että on mahdotonta sanoa, mitä toiset ikä-lukumäärä-suhteen ilmoittajat lausumillaan hakevat. Kommentin (e) perään on joku toinen kirjoittaja lisännyt sanan *lutka*, jonka tulkitsen tuomitsevaksi arvioksi liiallisesta seksuaalisesta aktiivisuudesta. Toisille kirjoittajille ikä-lukumäärä-suhde on kuin kilpailu, kun taas toisille naisten seksuaalinen aktiivisuus on ehdottoman ei-toivottua (vrt. esimerkki 48., s. 56).

Kirjoittajat mittaavat numeerisesti myös seksuaalista nautintoa ja sitä vuoroväliä, kuinka usein seksuaaliseen toimintaan (toisen ihmisen kanssa) päästään tai ei päästä. Seuraavat kaksi esimerkkiä puhuvat orgasmien yleisyydestä ja määrästä:

38.

Nuorista naisista vain **30 %** saa orgasmin yhdynnässä. Vaatikaa suuseksiä!

39.

- a. Olen saanut jo **3 orgasmia** seksin aikana!
- b. No millon muulloin? Tarkoitatko yhdynnän aikana seksi ei ole yhtä kuin yhdyntä
- c. mä **5**
- d. Joka kerta! ☺
- e. Mulla yleensä **1-2 orkkua**, enempää ei jaks

Orgasmi tai *orkku* näyttäytyy tavoiteltavana seksin päämääränä tai tuloksena, joka voidaan numeerisesti mitata. Seksuaalinen nautinto voidaan laskea orgasmien määränä. Orgasmeja voidaan arvottaa eri tavalla. Toisille on tärkeää saada orgasmeja ylipäänsä: lausumassa (38) kehoitetaan kokeilemaan suuseksiä, koska siinä saa yhdyntää varmemmin orgasmin. Toisille taas on erityisen tärkeää tai ainakin kertomisenarvoista saada orgasmeja nimenomaan yhdynnässä. Lausumassa (39a) viitataan *seksillä* nähdäkseni juuri yhdyntään, kuten seuraavakin kirjoittaja epäilee.

Seksin lisäksi myös seksittömyyteen liittyy aineistossani aikaa mittaavia lukusanoja. Kirjoittajat nimittäin laskevat tarkkaan myös seksittömien jaksojensa - *selibaattiensa* – pituuksia (n. 4 vuotta, 4 kk, 1 v 3 kk, 7 kk).

40.

- a. Olen ollut tahtomattani selibaatissa n. **4 vuotta**, mutta viime viikonloppuna melkein sain.
- b. Minä olen ollut tahtomattani **4 kk**, enkä meinaa enää kestää!
- c. Selibaattiin tottuu. Pitkä ei tunnu missään, lyhyt on tuskaa.
- d. eli ts. turtuu... nim. **1 v 3 kk** ilman seksiä...!!
- e. voisin olla selibaatissa lopun elämäni.
- f. Niin mäkin.
- g. Viikonloppuna sain seksiä ekaa kertaa **7 kuukauteen**. IHANAA!

Numeraalien tyypillisin tehtävä on ilmaista lukumäärää (ISK 2004: § 770). Kun seksistä puhutaan numeroin, seksi näyttäytyy selkeänä urheiluasuorituksen kaltaisena asiana, jossa hyvistä suorituksista – ikään kuin palkinnoksi – s a a (seksiä ylipäättään tai orgasmin). Suurin osa numeroin kirjoittavista tuntuu ajattelevan, että vastaanottajalle ei ole tarpeen avata käsitteitä seksi, orgasmi tai selibaatti. Kukaan kirjoittaja ei penää merkityksiä tai kyseenalaista numeroin mittaamista, vaan pikemminkin näyttää siltä, että juuri tämänkaltaiseen keskusteluun on helppo osallistua. Seuraavassa luvussa siirryn edellisissä esimerkeissä vallalla olleesta näennäisestä seksin selkeydestä seksin epäselkeyteen.

4.2.2 Määrittely ja määrittelyn pako

Aineistossani on seksistä monella tapaa varsin ristiriitaisia käsitteistyyksiä. Eri keskusteluissa ja eri kirjoittajilla on hyvin vastakkaisia näkemyksiä. Vaikka vessakirjoittelua voi kuvailla tylyksi ja suorasukaiseksi, kirjoituksissa saa kuitenkin olla hyvin eri mieltä.

Yleensä kenenkään näkemystä ei ryhdytä systemaattisesti tai huolella argumentoiden lyttäämään. Pikemminkin ”väärien” mielipiteiden annetaan olla tai ne vain kuitataan vääriksi sen kummemmin perustelematta.

Edellisessä alaluvussa näytin, kuinka usein seksistä ja seksuaalisuuden eri aspek-teista puhutaan lukusanoin. Seksi voidaan käsitteistää numeerisesti, mutta tämänkal-taiselle näkemykselle on myös vastaesimerkkejä. Seuraavaa esimerkkiä käsitteelin jo edel-lä, jolloin osoitin, että vessan seksikeskustelussa kiinnitetään helposti huomiota mitatta-viin asioihin. Tässä näytän, että samaan aikaan läsnä voi olla aivan vastakkainen dis-kurssi, jossa seksi ja myös aloitusikä on jotakin tiukkaa määrittämistä pakenevaa.

41.

- a. Olen 21-v neitsyt ja ei ole miehiä näkyvissä, prkl
- b. Hei, mut ei huolta. Naiminen liian nuorena on pelkkää sähellystä, yhtä hyvin voi vähän venaila. Mulle selvisi **homman juju** vasta ½ vuotta sitten kun tapasin elämäni miehen. Olen 28 v, menetin neitsyyteni 10 v sitten.
- c. Sama **tarina** mulla.
- d. Ja mulla!
- e. Olen 35 v. harrastanut seksiä 3-vuotiaasta ja ylpeä siitä. Miten mahtavan maailman seksuaalisuus antaakaan!
- f. Sitten sulla on pillu kehittyneempi kuin aivot
- g. Seksillähän ei oo mitään tekemistä aivojen kanssa?

Kuten näytin edellä, tässä esimerkissä seksi on paitsi tiukasti ikävuosiin kytkeytyvää toimintaa, myös mystistä tekemistä (*hommaa*), joka on ratkaistavissa kun ratkaisun avaimet – riittävä ikä ja oikea kumppani – ovat saatavilla. Kirjoittaja nimeää kumppaninsa *elämänsä mieheksi*, joten hänen voi katsoa ehdottavan, että mystinen *juju* on loppuelämäksi ratkaistu oikean ihmisen kanssa. Tätä tukevat vielä kirjoittajat (c) ja (d). Niin kuin arkikertomuksille on tyypillistä (ks. Seppänen, Purra, Raevaara, Tainio 1991), nämä kaksi myöhempää kirjoittajaa myötäilevät (b):n näkemystä ja vakuuttavat, että heillä on omasta elämästään samanlainen kokemus. Dialogin viimeinen kirjoittaja tulkitsee, että kirjoittaja (f) on esittänyt lausumassaan yhden näkökulman seksin olemukseen ’seksi on fyysistä, alapäähän paikantuvaa toimintaa’ mutta hän esittää eräänlaisen kysymyksen siitä, eikö toinenkin näkökulma olisi mahdollinen. Kysymyksen muodollisena osoittimena lausumassa (g) on kysymysmerkki. Siinä on kuitenkin yhteiseen tietoon vetoava liite *-hAn*, joka oikeastaan lieventää kysyvää sävyä ja tekee lausumasta pikemminkin arvioivan kuin kysyvän (ISK 2004: § 1696; ks. myös

Hakulinen 2001 [1976]: 40–45; Halonen 1996: 182–192; Olin 1996: 64). Tulkitsen hänen tarkoittavan, että seksillä on todella paljonkin tekemistä aivojen kanssa. Kirjoittaja valitsee kuitenkin toisenlaisen retorisen ratkaisun. Vakuuttavuutta lisää kilpailevan väitteen konstruoiminen osaksi omaa lausumaa (ks. Couper-Kuhlen ja Thompson 2000). Osittainen myönnitys palvelee siis oman näkökulman vahvistamista. Tämä dialogi ei ole saanut ainakaan aineiston keräysaikana jatkoa, joten tämä kysymyksen muodossa esitetty kannanotto jää niin sanotusti viimeiseksi sanaksi.

Seksi ja erityisesti seksuaalinen nautinto ovat jotakin, mitä kirjoittajat eivät kovin tarkasti kielennä. Orgasmia ei määritellä, niitä vain ”saadaan” ja sitten lasketaan. Nautinto voidaan paikallistaa G-pisteeseen, kuten seuraavassa esimerkissä.

42.

f. Jotain hyviä vinkkejä sellaisille, jotka ei oo koskaan saanut

g. **Etsi emättimestä [myöhempi lisäys: seinämästä] se kohta, jossa ”muhkuraista” ja olet löytänyt kuuluisan G-pisteesi. Käytä mielikuvitustasi!**³⁷

Tässä esimerkissä nautintoa kehoitetaan imperatiivilla etsimään itsenäisesti. ”Saaminen” eli nautinto ei siis vaadi kumppania. Kirjoittaja käyttää G-pisteen löytämisestä yksikön toisen persoonan perfektimuotoa *olet löytänyt* eli hän esittää sen tulevassa jo tapahtuneena. Kirjoittaja ikään kuin myötäelää tarjoamansa ohjeen vastaanottajansa kanssa ja tarkastelee tulevaa kuviteltuna menneenä. (ISK 2004: § 1547.) Perfekti on toteava tapa ilmaista (ISK 2004: § 1538): löytäminen on väistämätöntä ja vaikka perfekti tässä ilmaisee ajallisesti epämääräistä mennyttä tulevaa, yhdessä *löytää*-verbin kanssa valittu tempus synnyttää mielikuvan tarkasta hetkestä, jonka vaikutus jatkuu löytöhetkestä eteenpäin. Seksuaalisen nautinnon mysteeri on näin kertaalleen ratkaistuna myöhemminkin käytettävissä, kuten edellisessä esimerkissä. G-pisteen löytämisen jälkeen tarvitsee ”vain” osata käyttää mielikuvitusta. Nautinto voidaan siis ”löytää” tietystä paikasta omassa ruumiissa tai selvittää yhdessä ”oikean” ihmisen kanssa.

Aineistossa riitelevät näkemykset siitä, mihin paikkaan ja millaisiin tilanteisiin seksuaalinen nautinto on paikannettavissa. Butler (1990) esittelee ajatuksen halujen sijoittamisesta sukupuoliyhteyksille alueille. Aineistoni vessakirjoituksissakin seksuaali-

³⁷ Paasilinnankin (1971) aineistossa Seurasaaren naistenvessan kävijät jakavat toisilleen masturbointivinkkejä: *Tytöt runkatkaa sähköhieromakoneella* (mts. 12).

suus halutaan toisinaan rajoittaa kehossa tiettyyn kohtaan tai kohtiin (genitaalit, rinnat ja mm. edellä G-piste) ja kieltää se toisilta kehonosilta (mts. 139). Ulkopuolinen malli ja kontrolli ohjaavat nauttimaan tietyistä kosketuksista ja kokemaan toisenlaiset kosketukset epäseksuaalisina. Toisaalta aineistossa myös irtisanoudutaan konventionaalisista käsitteistyksistä.

43.

a. Olen saanut jo 3 orgasmia seksin aikana!

b. **no** millon muulloin? tarkoitatko yhdynnän aikana

seksi ei ole yhtä kuin yhdyntä³⁸

Dialogipartikkeli *no* osoittaa, että kirjoittaja haluaa tuoda keskusteluun jotakin varsinaisen proposition ulkopuolelle menevää. Kirjoittaja jatkaakin lausumaansa kahdella varsin affektisella tarkentavalla kysymyksellä. Hän kaipaa täsmennystä edellisen kirjoittajan valitsemaan käsitteeseen ja haluaa tuoda esiin, että sana *seksi* ei tarkoita samaa kuin sana *yhdyntä*. Jälkimmäinen kirjoittaja kokee siis tärkeäksi erottaa nämä kaksi käsitettä toisistaan. Hänelle orgasmi on jotakin, joka kuuluu seksin alueelle mutta ei välttämättä yhdyntään. Kirjoittaja osoittaa, että ei ole yhdentekevää, miten käsitteitä käytetään, vaan valitulla ilmauksella on väliä (Agha 2007: 17). Saman dialogin muut osallistujat eivät ota kantaa käytettyihin ilmauksiin, vaan kertovat ainoastaan omia kokemuksiaan ja orgasmiensa määriä.

Alla käydään keskustelua siitä, mitä seksi tarkoittaa.

44.

a. Naiset feikkaatteko usein orgasmeja?

o. **Rakastele naisen kanssa niin ymmärrät mitä seksi tarkoittaa.**

p. No yök!

q. no ei ehkä kannata jos yököttää. en minäkään testaisi miehen kanssa vaikka esitetty kommentteja siten

r. **Rakastelu naisen kanssa on IHANAA! (niin kuin rakastelu (huom rakastelu ei paneminen) on yleensä)**

s. Mistä löytää ihania naisia.

t. Tältä pöntöltä.

³⁸ Koko lausuma (b) oli kirjoitettu isoin kirjaimin. Isojen kirjainten voi sanoa lisäävän lausuman affektista tehoa vessatilassa.

Tässä kirjoittaja (o) esittää, että seksi pikemminkin on juuri jotakin aivan muuta kuin heteroseksuaalista yhdyntää, sillä se on saavutettavissa naisen kanssa rakastelemalla. Tässä direktiivi houkuttelee varsin affektisen, inhoa ilmaisevan vastauksen (p). Kirjoittaja (r) toteaa, että kyse ei ole välttämättä seksikumppanin sukupuolesta, vaan siitä mitä tämän kanssa harrastettu toiminta on. Hänen lausumassaan on jyrkkä eronteko *rakastelun* ja *panemisen* välillä. Hän ei määrittele, mitä rakastelu tai paneminen tarkalleen on, mutta näistä ensimmäinen on *ihanaa*.

Nautinnon määrän hehkuttamisen lisäksi vessassa käsitellään myös seksuaalisuuden negatiivisia aspektoja. Seuraavat kaksi lausumaa ovat kommentteja edellä esitettyihin kysymyksiin, jotka käsittelevät sopivaa seksin aloituskäytäntöä (45) ja orgasmien teeskentelyä (46).

45.

b. Hei, mut ei huolta. Naiminen liian nuorena on pelkkää **sähellystä**, yhtä hyvin voi vähän venaila.

46.

a. Naiset feikkaatteko usein orgasmeja?

h. Niin on käynyt. Loppuupa **nylkytys**. Surullista mutta totta

Ensiksi mainitun esimerkin kirjoittaja kuvailee ensimmäisiä seksikokemuksia *sähellykseksi* ja toinen kirjoittaja toisessa ketjussa nimittää seksiä *nylkytykseksi*. Kirjoittajien kielennyksiä yhdistää se, että seksi käsitteistetään liikkeenä – mutta vääränlaisena liikkeenä: ensimmäisessä esimerkissä seksi on liian päämäärätöntä ja sekaista liikettä ja toisessa esimerkissä liian mekaanista ja monotonista liikettä.

Edellisissä esimerkeissä seksi käsitteistetään toimintana, jossa osallistujilla tai ainakaan naisosallistujalla ei ole oikeastaan kontrollia. Vielä selvemmin tämä kontrollittomuus näkyy mielestäni seuraavissa esimerkeissä:

48.

h. **Mä oon pian 29v ja neitsyt, ja tosi kiitollinen herralle että piti mut neitsyenä ennen kuin sain tulla uskoon.** Nyt haluan vain odottaa sitä miestä, jonka Jumala mulle järjestää. Haluan seksiä vain yhden kanssa elämässäni.

49.

c. **Siihen [masturbointiin] se tahtoo mennä** mutta tekee vain surulliseksi.

Kirjoittaja (48h) kertoo ensin olevansa neitsyt mutta ei suinkaan omasta ansiostaan. Hänen mukaansa herra on vastuussa tästä. Neitsyys nähdään jonakin, jonka voi menettää (vrt. Laukkanen 2006: 92). Kirjoittaja esittää siis itsensä patienttina. Jatkossakin hän ilmaisee halunsa epäaktiiviseen toimintaan: odottamaan Jumalan järjestämää miestä. Lausumassa (49c) masturbointi on niin ikään toimintaa, josta kirjoittaja itse ei ole täysin vastuussa. Jokin salaperäinen – tässä määrittelemätön *se* – vain johtaa masturbointiin. Seksin harrastaja on siis näissä esimerkeissä vietävissä, mutta toisenlaisiakin käsityksiä on. Monet kirjoittajat konstruoivat itsensä näkyviin ja agenttiiviseksi seksuaalisissa kohtaamisissa.

Seksi siis voidaan nähdä yksin tehtävänä, vakiintumattomiin suhteisiin kuuluvana, tai ainoastaan elinikäiseen parisuhteeseen kuuluvana. Seuraavat kirjoittajat pohtivat sitä, mikä osa seksillä on suhteessa.

50.

i. Voiko seksi ilman orgasmia olla tyydyttävää?

j. Voiko suhde ilman rehellisyyttä?

k. Ei ainakaan toistuessaan usein.

l. Itse otin rakastajan mutta siitä tuli ongelmia muuhun suhteeseen.

On epäselvää, kumpaan kysymykseen lausuma (k) vastaa. Joko seksi ilman orgasmia tai suhde ilman rehellisyyttä ei voi olla pidemmän päälle tyydyttävä suhde. Nähdäkseni myös kysymyksissä (i) ja (j) on ainakin jonkinasteista kantaaottavuutta tätä näkemystä tukemaan. Viimeisen lausuman (l) kirjoittaja kertoo esimerkin omasta elämästään: hän on ratkaissut tyytymättömyyteen liittyvät ongelmat rakastajalla. Kuitenkin seksi ulkopuolisen rakastajan kanssa on suhteessa jotakin, jonka vaikutukset säteilevät myös muille suhteen osa-alueille.

Tässä alaluvussa olen osoittanut, että jopa samoissa keskusteluissa, joissa seksiä ja seksuaalisuutta määritellään ja arvioidaan numeroin, voi olla läsnä aivan toisenlainen diskurssi. Osa keskustelijoista käsitteistää seksin ja seksuaalisuuden monella tapaa dynaamisena, muuttuvana oliona, joka ei aina ole seksin harrastajan itsensä hallittavissa.

Seksi on jotakin, josta ei oikein saa otetta. Kirjoittajilla ei ole myöskään itsestään selvää eikä ainakaan jaettua kokemusta siitä, mikä on seksin rooli suhteessa tai kuuluuko seksi ylipäätään ainoastaan parisuhteeseen. Toisten kirjoittajien liian yksinkertaistaviin käsitteistykseen seksistä saatetaan myös puuttua kärkkäästi. Aineistossani keskusteluihin seksistä ikään kuin kuuluukin jatkuva kysyminen ja kyseenalaistaminen.

4.2.3 Seksuaalisuuden vanhat ja uudet normit

Kuten sukupuoleen, myös ihmisten seksuaalisuuteen liittyy paljon kulttuurisesti ja sosiaalisesti määräytyneitä normeja. Nämä normit ovat jatkuvassa muutoksen tilassa. (Rubin 1984; Foucault 2010.) Tässä alaluvussa tarkastelen, millaisia seksiin ja seksuaalisuuteen kytkeytyviä normeja aineiston keskusteluissa esiintyy. Osoitan, että nämä normit eivät ole yhtä tunnistettuja kuin sukupuolen kohdalla. Tarkastelen ensin seksuaalista identiteettiä, erityisesti aineiston ulostulokertomuksia. Tämän jälkeen teen huomioita seksuaalisuuteen ja seksiin liittyvistä käytännöistä ja tavoista sekä niihin kytkeytyvistä normeista (ks. Cameron ja Kulick 2007).

Kirjoituksissa ei yhtä poikkeusta lukuun ottamatta eksplisiittisesti nimetä omia seksuaalisia identiteettejä. Oletetun vastaanottajan seksuaalinen identiteetti sen sijaan voidaan ilmipanna puhuttelulla (*Hei kaikki heterot*) tai liittämällä seksuaalinen identiteetti toiseen keskustelun ulkopuoliseen ryhmään (*Jess, mäkin olen yrittänyt etsiä niitä [pornosivuja] mut kaikki on tehty homoille*). Kuitenkin erityisesti heteroseksuaalista identiteettiä tuodaan keskustelussa esiin implisiittisesti puhumalla omasta *poikaystävästä, miehestä* tai *keijosta*. Tällaisissa tilanteissa ei tyypillisesti ajatella, että heterot tuovat esiin seksuaalista identiteettiään, vaan kyse on jostakin arksamasta ja vähemmän henkilökohtaisesta seikasta. Heterous on tyypillisesti normi, joten hetero ei oikeastaan voi tulla ”ulos kaapista” eli ’tuoda ilmi seksuaalista identiteettiään’.³⁹ Yhteiskunnan asenteet, rakenteet ja instituutiot luovat heteronormatiivisen asetelman, jossa ei-heteroseksuaalisuus on epänormaalia ja toiseutettua. Heteronormatiivisuus vaikuttaa siihen, milloin ja miten ei-heteroseksuaalisesta identiteetistä voi puhua. (Ks. esim. Mustola ja Vanhala 2004: 37–45; Rossi 2003: 120; Lehtonen 2003: 194–202.) Kirjoituksista voi lukea myös ei-heteroseksuaalisia identifioitumisia, mutta ne ilmaistaan eri tavoin kuin heteroilla.

³⁹ Toki on tiloja ja tilanteita, joissa homous on normi ja heterous poikkeuksellista.

Esimerkiksi edellä mainittu heteroita puhutteleva kirjoittaja tuo implisiittisesti esiin, ettei itse ole hetero ja hänen täytyy sen tähden kysyä. Vielä eksplisiittisemmin omasta seksuaalisesta orientaatiostaan lausuvat seuraavat kirjoittajat:

51.

a. Rakastan naista!

b. Minä myös!

c. haaveilen itsestäni ja naisesta mutta monogamia painaa päälle

Esimerkin (51) kirjoittajat eivät varsinaisesti viittaa seksuaaliseen identiteettiin, vaan ilmoittavat rakkautensa kohteeksi naisen. Identiteettitulkinnan puolesta ei puhu sekään, että rakkauden kohde lausumassa (a) on nimenomaan nainen yksikössä 'joku tietty nainen' (vrt. *Rakastan naisia!*). Toisaalta kirjoittajan voi tulkita käyttävän yksikkömuotoa *nainen* kategorian nimenä. Hän rakastaa naista, eikä esimerkiksi miestä tai kissaa. On kuitenkin vissi ero siinä, onko hänen intentionsa kertoa, että rakkaudenkohde tällä kertaa on sattumalta yksi nainen kuin että rakkaudenkohde yleisesti on nainen. Ensimmäisen kommentoijan (b) lausuma on samalla tapaa kaksitulkintainen. Toinen kommentoija (c) sen sijaan tuntuu selvemmin käsitteistävän *naisen* nimenomaan sukupuolensa edustajaksi, ei tietyksi naiseksi. Kirjoittaja mitä ilmeisimmin on kirjoitushetkellä yksiavioisessa rakkaussuhteessa miehen kanssa. Rakkaus naiseen on hänelle haave, jonka toteuttamista monogaaminen suhde rajoittaa. Vaikka kirjoittajien rakkaudenkohde on näin sukupuolitettu, kirjoittajat eivät kuitenkaan kirjoituksissa ilmaise kuuluvansa rakkautensa tähden johonkin tiettyyn identiteettikategoriaan.

Rakkaus tai halu samaan sukupuoleen voi tulla esiin myös lisäyksenä, ei lausuman tai keskusteluketjun tärkeimpänä asiana, kuten seuraavassa esimerkissä.

52.

f. mistä noita ”elämän miehiä” löytää? **tai naisia?** kumpi vaan kävis.

Kirjoittajan mukaan sukupuolta olennaisempaa on, että kyseessä on niin sanottu elämän mies tai nainen eli se yksi oikea kumppani, jonka kanssa haluaa viettää koko elinikänsä. Toiset kirjoittajat ilmaisevat, että sukupuolella nimenomaan on väliä. Seuraavaa

esimerkkiä olen käsitellyt jo edellä, mutta haluan osoittaa siitä vielä yhden seikan. Valitsemalla yksikön toisen persoonan kirjoittaja (o) suuntaa kehotuksensa kaikille oletetuille (nais)lukijoille: hän esittää, että kuka tahansa nainen voi ymmärtää seksin syvimmän olemuksen rakastelemalla juuri toisen naisen kanssa.

53.

- o. Rakastele naisen kanssa niin ymmärrät mitä seksi tarkoittaa.
- p. No yök!
- q. no ei ehkä kannata jos yököttää. en minäkään testaisi miehen kanssa vaikka esitetty kommentteja siten
- r. Rakastelu naisen kanssa on IHANAA! (niin kuin rakastelu (huom rakastelu ei paneminen) on yleensä)
- s. Mistä löytää ihania naisia.
- t. Tältä pöntöltä.

Lausuma (o) ei jää suosittelunsa kanssa suinkaan yksin. Vaikka yksi myöhempi kirjoittaja (p) suhtautuu kehotukseen voimakkaan negatiivisesti, toisilta kirjoittajilta hän saa tukea. Ei-heteroseksuaalisen seksin kammoksua jää inhonsa kanssa yksin, ja näkemys naistenkeskisen seksin ihanuudesta on useamman keskustelijan kesken jaettu.

Seuraavassa kirjoituksessa seksuaalinen identiteetti sen sijaan on ilmipantu kategorisena erontekona nimeämällä se biseksuaaliseksi.

54.

- a. HUOM! **I'm a 23 y o bi girl**. Is there any bi or lesbian girl for me? I'm hot dark hair femme!!⁴⁰
- b. Mulle kelpaisi!!
- c. looking for an older one⁴¹
- d. 100 % vastaus kuvasta! Tai anna helsinki.fi -osoite

Kyseessä on tämän vessan ainoa seuranhakuilmoituksen tyyppinen teksti. Joitakin kymmeniä vuosia sitten tämänkaltaiset seuranhakuilmoitukset ovat olleet tyypillisiä etenkin miesten vessoissa mutta niitä löytyi myös naisten vessoissa (Paasilinna 1971; Dagrín 1980; Peltonen J. 1984). Seuranhaku ei jäänyt vain tekstintasolle, vaan kirjoituksilla oli oikeasti merkitystä tapaamispaikkojen ilmoituskanavana ja siten

⁴⁰ Suom. HUOM! Olen 23-vuotias bi-tyttö. Onko minulle bi- tai lesbotyttöjä? Olen kuuma, tummatukkainen femme.

⁴¹ Suom. etsin vanhempaa

homosuhteiden luojina (Peltonen J. 1984: 82–83; Juvonen 2002: 258–259, 264). Vuonna 2007, jolloin aineisto on kerätty, seuranhakuilmoitus vessassa ei halukkuudesta huolimatta (b) luultavasti ole synnyttänyt kasvokkaista kontaktia keskustelijoiden välille, sillä yhteystietoja ei ole vaihdettu suuntaan eikä toiseen. Kirjoitusta voikin tulkita pikemminkin pelkkänä ulostulokertomuksena tai ironiana vanhaa seuranhakukanavaa kohtaan kuin ”aitona” ilmoituksena. Viimeinen kommentoija (d) lienee tulkinnut kirjoituksen ironisesti tai ainakin hänen oma vastauksensa on ironinen: hän kommentoi ilmoitusta seuranhaun konventioihin kuuluvalla ilmauksella *100% vastaus kuvasta!*. Kuvan tai sähköpostiosoitteen⁴² antaminen tässä kontekstissa tietysti tuhoaisi anonyymien seuranhaun, joten kommentoijan voi sanoa tekevän pilkkaa joko tästä seuranhakuilmoituksesta tai yleisemmin anonyymista seuranhakemisesta. Ottamatta kantaa siihen, onko kyseessä ”aito” ilmoitus, kirjoittaja (a) on kuitenkin tässä vessassa ainoa, joka sanoo ’olevansa’ (eng. *I’m*, suom. *olen*) jonkin seksuaali-identiteettiryhmän jäsen. Vaikka vessassa siis keskustellaan paljon seksistä ja seksuaalisuuden rajoista, seksuaalinen identiteetti ei juuri ole aineistossani eksplisiittisesti esillä.

Seuraava keskusteluketju haastaa paitsi heteronormia myös muita sukupuoleen ja seksuaalisuuteen kytkeytyviä normatiivisuuksia.

55.

- a. Maija Meikäläinen [nimi muutettu] panee opiskelijoitaan? **Mitä mieltä?**
- b. Panispa muakin!
- c. Ja minua. Maija on ihana nainen.
- d. **Miten nainen voi ”panna”?**
- e. Mutta kuka on Maijan ihana tyttis?
- f. Sääliittävää toimintaa... Ketä Maija ei yrittäis [epäselvä sana]

Ensimmäinen kirjoittaja esittää kuvauksen tilanteesta, jossa eräällä yliopiston opettajalla on seksisuhteita opiskelijoidensa kanssa. Tieto väitteen todenmukaisuudesta ei luultavasti ole kirjoittajalle täysin varmaa, sillä hän on lisännyt väitteen perään kysymysmerkin. Kirjoittaja ei kuitenkaan hae pelkästään varmistusta väitteelle, vaan hakee myös eksplisiittisesti muiden vessakävijöiden näkemyksiä opettajan toiminnasta kysymällä näiltä *mitä mieltä* (ks. Whiting ja Koller 2007: 28–29).

⁴² Etenkin koska Helsingin yliopiston sähköpostiosoitteet ovat muotoa etunimi.sukunimi@helsinki.fi eli tuovat suoraan ilmi osoitteenhaltijan nimen.

Opettajan oletettu toiminta rikkoo ainakin kahta aikamme normia: Ammattieettisesti opettajan ja opiskelijan seksuaalisuhteita pidetään yleensä tuomittavina. Naisopettajan seksisuhde naisopiskelijan kanssa rikkoo lisäksi heteronormia. Väite on saanut viisi kommenttia, joista yksikään ei tuomitse opettajan ja opiskelijan välistä suhdetta tai kahden naisen välistä suhdetta. Kommentti (d) asettaa kuitenkin kyseenalaiseksi itse seksiaktin. Nainen ”panijana” rikkoo fyysisen seksinharjoittamisen normistoa, jossa naisille ja miehille on sosiaalisesti ja kulttuurisesti määrittyneet tietynlaiset toiminnot: esimerkiksi naisen seksuaaliselle ruumiille ei kulttuurisen normiston mukaan sovi sellainen aktiivinen toiminta kuin *paneminen* (Haavio-Mannila ja Roos 1998: 239–241; Juvonen 2006: 75). Kaikille keskusteluun osallistujille tämä ei kuitenkaan tunnu olevan hankalasti käsitteellistettävä ajatus vaan osa omaa aktiivista sanavarastoa ja vieläpä haluttua toimintaa (*Panispa muakin!, Ja mua!*). Jonkun wc-tilan ulkopuolisen, oletettavasti monen keskustelijan tunteman henkilön, ei-heteroseksuaalinen seksikäyttäytyminen ei ole tässä keskustelussa outoa, vaan päinvastoin haaveiltua ja ihailtuakin toimintaa.

Kirjoittajilla on varsin erilaisia käsityksiä seurustelusuhteiden ideaaleista. Seuraava dialogi koskee pettämistä.

56.

- a. Jos olet ♀ ja ♂: n kanssa ja tämä ♂ pettää, niin onko parempi että tekee sen ♀ vai ♂ kanssa? Miksi?
- b. Hanki elämä!
- c. Yhtä paha koska jos pettää niin pettää.

Lausuman (a) kirjoittaja viittaa sukupuoleen käyttämällä ennen kaikkea biologian alalla tuttuja sukupuolisymboleja ♀ (naaras) ja ♂ (uros). Vaikka valittu symbolien käyttö voi perustua myös kirjoitusvauhtiin tai rajoitettuun kirjoitustilaan, se ilmaisee kuitenkin hyvin biologista ajatusta sukupuolesta. Kirjoittaja liittää tämän biologisen determinoidun määrittelyn sosiaalisten normien säätelyyn käyttäytymiseen – pettämiseen. Kysyjän esioletukseen kuuluu, että sukupuolella on pettämiskeskustelussa väliä: hän tarjoaa kysymyksessään kahta vaihtoehtoa. Molemmat vastaajat pitävät muotoilua epärelevanttina. Kirjoittaja (b) ei vastaa lainkaan itse kysymykseen ja kirjoittaja (c) toteaa, ettei kolmannen osapuolen sukupuolella ole pettämistilanteessa

merkitystä. Pettäminen on kuitenkin tuomittua, *pahaa*. Vaikka kysyjä antaa valitsemallaan persoonamuodolla tilaa kertoa juuri omasta kokemuksesta, (c) lausuma on subjektiivisesti konstruoitu.

Monogaaminen suhde voidaan nähdä myös ongelmana. Seuraava kirjoittaja ei pääse toteuttamaan haavettaan, sillä hän on suhteessa, joka sallii vain yhden rakkauden kohteen.

57.

c. haaveilen itsestäni ja naisesta mutta **monogamia painaa päälle**

Ensimmäisessä lauseessa kirjoittaja konstruoii itsensä objektiivisesti näkyviin. Toisessa lauseessa subjektina, toimijana, sen sijaan on monogamia. Tulkiten jälkimmäisessä lauseessa valitun muotoilun (*painaa päälle*) niin, että kirjoittaja kokee monogaamisen normin hyvin voimakkaana ja raskaana, negatiivisena.

Seuraavassa esimerkissä kirjoittaja hakee toisia, joilla olisi samanlainen seksikokemus kuin hänellä.

58. Onko kukaan muu kokeillut fistingiä⁴³?

On suorastaan kummallista, ettei tähän kysymykseen ole vastattu. Se täyttää muodolliset ja sisällölliset ehdot, joilla responsia tyypillisesti saa: Ensinnäkin lausuma on kysymysmuotoinen. Lähes kaikkiin muihin informaatiohakuihin *-ko*-kysymyksiin on vastattu (ks. kohta 3.2). Lisäksi kysymys käsittelee seksiä, ja melkein kaikki muut aineistoni seksiaiheet ovat kirjoittaneet ainakin yhden kommentin. Tämä lausuma on myös näkyvällä paikalla ovela eli sijaintikaan ei selitä lausuman yksinäisyyttä. Vielä pari viikkoa aineiston keräämisen jälkeenkin kysymys on yksin. Onko fisting seksin alueella niin marginaalinen aihe, ettei monilla ole siitä kokemusta? Tai peräti niin marginaalinen, ettei koko sanaa edes ymmärretä?

Keskustelu vessassa sekä heijastaa sitä että vaikuttaa siihen, mitä tapahtuu vessakoppien ulkopuolella: se antaa viitteitä siitä, millainen on kulttuurinen ilmasto seksin ja seksuaalisuuden suhteen ja millaiseksi se kenties jatkossa muotoutuu. Jukka Peltonen (1984: 129) esimerkiksi kutsuu homoseksuaalista elämäntapaa puolustavia

⁴³ Suomeksi *fistingistä* käytetään myös joskus nimitystä *nyrkkinainti*.

graffiteja ”uusiksi tulokkaiksi”, joita Aimo Kejosen 1970-luvulla kerätyssä aineistossa⁴⁴ ei vielä ollut. Omassa aineistossani näyttää siltä, että esimerkiksi homoseksuaalisuus ei ole kovin marginaalista, vaan sen ympärille syntyy paljonkin yhteisyyttä. Väitän, että homo–hetero-jako ei siis ainakaan tässä kirjoitetussa aineistossa ole olennaisin norminmukaisen ja ei-norminmukaisen seksin linjajako, vaan normit ovat muuttuneet (ks. Rubin 1984).

Olen osoittanut, että seksistä on keskusteluissa vallalla oikeastaan kaksi vastakkaista diskurssia. Toisessa ’seksi’ otetaan annettuna, kaikille yhteisenä ongelmattomana käsitteenä. Seksiin liittyviä аспектеja voidaan helponoloisesti arvioida ja mitata. Toisaalta olen näyttänyt, kuinka seksi ei ollenkaan ole selvä asia kirjoittajille. Seksuaalisuuteen ja seksuaalisiin toimintoihin liittyy paljon kokemuksia ja tunteita, joista kirjoittajilla on keskenään aivan erilaisia käsitteistyskäsitteitä. Sukupuolitettu tila motivoi jakamaan näitä tunteita ja kokemuksia sekä neuvottelemaan niihin liittyvistä näkemyksistä. Kuten kohdassa 4.1 sukupuoleen, myös seksuaalisuuteen ja seksiin liittyy voimakkaita normeja. Siinä missä sukupuoleen kytkeytyvät normit tuntuvat olevan kaikkien kirjoittajien tunnistamia, seksuaalisuuden kohdalla ei näin aina ole.

4.3 Kirjoitusten tarpeellisuudesta

Kielen tuotteet ovat paljon havaittavampia kuin kieli instrumentaalisenä tekijänä (Agha 2007: 4). Kielellä on kuitenkin metalingvistinen taso, jolla voimme kommentoida itse kieltä, sen ilmiä. Metalingvististä toimintaa ei aina erota muusta kielellisestä toiminnasta, vaan se on eriaikaisesti ilmipantua (mts. 19–20). Toisinaan arkisissakin puhetilanteissa keskustelu kääntyy eksplisiittisesti kieleen itseensä.

Esitin edellä, että sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvät aiheet keräävät paljon kommentteja toisaalta siksi, että ne ovat jossakin määrin kaikille vessakävijöille yhteistä aluetta, ja toisaalta sen vuoksi, että nämä aiheet ikään kuin aktuaalistuvat voimakkaasti sukupuolitettussa tilassa. Kolmas melko runsaasti keskustelua herättävä aihe onkin itse tila ja siihen kytkeytyvät seikat: Millainen arvo juuri vessatilan kirjoituksilla on? Mistä aiheista vessassa saa tai ei saa puhua? Tilaan ja itse kirjoittamiseen liittyvien kirjoitusten suosiota voidaankin perustella sillä, että tämä metatasolla liikkuva keskustelu on

⁴⁴ Kejosen aineistoon viittaa Jukka Peltonen (1984).

sukupuolen ja seksuaalisuuden tapaan yhteistä maaperää keskustelijoille, jotka ovat muutoin toisilleen vieraita (ks. Lähtevänoja 2002: 102). Vessa, kirjoittaminen ja vessassa kirjoittaminen ovat aiheita, joista käytävään keskusteluun kaikilla vessakävijöillä on yhtäläinen mahdollisuus osallistua. Vessakirjoittelua kommentoivia lausumia on tavattu monissa muissakin aineistoissa (Peltonen J. 1984: 51). Seuraavaksi osoitan, kuinka tilalla ja kirjoittamisella juuri tässä tilassa on merkitystä vessakirjoittajille.

4.3.1 Vessakirjoitusten ylistämistä ja alistamista

Monet kirjoittajat pitävät vessakirjoittelua positiivisena ilmiönä. Kirjoituksia arvioidaan positiivisesti esimerkiksi seuraavissa esimerkeissä:

59. Pääkkärin⁴⁵ vessanovikirjoitukset on kulttuuria parhaimmillaan

60. Mahtavaa! Yliopistollisia vessatekstejä! :)

Näissä lausumissa tahdon kiinnittää huomiota paitsi kirjoitusten positiivisesti värittyneisiin kuvauksiin *kulttuuria parhaimmillaan* ja *mahtavaa*, myös määritteisiin *pääkkärin* ja *yliopistollisia*. Nimenomaan akateemiseen paikkaan sijoittuvat vessakirjoitukset ovat niitä, joita näissä lausumissa arvostetaan. Toisaalta arvoa nähdään myös siinä, että kyseessä on juuri naisten vessa:

61. Eläköön akkain veskit!

Vaikka lausuma ilmitasoltaan näyttäytyy ”vain” wc-ympäristön ylistyksenä, sen voi mielestäni tulkita kohdistuvan nimenomaan naistenvessan kirjoituksiin. Se on kirjoitettu tussilla ja isolla käsialalla osin muiden kirjoitusten päälle. En toki pääse selville kirjoittajan intentiosta, mutta iso teksti tuntuu asemoinnillaan asettuvan nimenomaan koko seinällä käydyn keskustelun metakomentiksi, eikä arvioksi tilasta.

Kirjoitusten arvostamista voidaan ilmaista myös epäsuoremmiin. Seuraava lausuma tuskin on niin sanottu aito kysymys, vaan pikemminkin moite tai syytös:

⁴⁵*Pääkkäri* on Helsingin yliopiston päärakennuksen (Fabianinkatu 33) lempinimi (Griffin 2007).

62. Kuka suttaa kirjoituksia?

Kirjoittaja käyttää negatiivisesti latautunutta *sutata*-verbiä. Kuten niin usein graffitien kohdalla, tällä kertaa kyseessä ei ole seinäkirjoitteluilmiön vastustus vaan puolustus. Kirjoittaja vastustaa kirjoitusten sotkemista. Hänkään ei esitä perusteluja sille, miksi kirjoituksia ei saisi sotkea. Nähdäkseni ainoa kirjoitusten arvoa perusteleva esimerkki on seuraava lausuma, joka on vastaus jo edellä käsittelemääni kysymykseen hitaasti pissamisen syistä:

63.

- a. Miksi tytöt pissaa niiiiin hitaasti, että jonot on megalomaaniset?
- b. Pojat voi kusta seisten.
- c. **Koska näitä kirjoituksia lukiessa katoaa ajantaju**

Kirjoittaja kokee vessakirjoitukset niin mukaansatempaaviksi, että vessan ensisijainen käyttötarkoitus unohtuu. Lukeminen ei aina tempaa mukaansa, ainoastaan silloin kuin luemme jotakin erityisen hyvää tai kiinnostavaa. Tulkitsenkin että lausuma (c) on osoitus kirjoitusten arvosta.

Vaikka osa kirjoittajista tuo omissa kirjoituksissaan esiin, että he näkevät kirjoituksilla arvoa jo sinänsä, toiset pitävät tiettyjä aiheita täysin sopimattomina. Esimerkiksi omasta uskosta puhumiseen suhtaudutaan usein nuivasti.

64.

- a. Jeesus paransi reiän hampaastani! Rukoilin ja hän vastas. YTHS:n hammaslääkäri oli helisemässä: ” Ei tällasta tapahdu”. Sain rahat takaisin :D Reikä oli todettu 2 vk aikaisemmin.. Ylistys herralle ☺
- b. Usko, jos tahdot, mutta ole kiltti, **äläkä tyrkytä** sitä muille. Rukoile vaikka **meidän muiden** puolesta sillä aikaa hiljaa mielessäsi. Kiitos!
- c. Hei relax! Hanki korvatulpat.
- d. Samaa voisi toivoa sinulta, joka et usko!
- e. Helvetissä tavataan!

Ensimmäinen kirjoittaja kuvaa ihmeperantumistaan ja katsoo tapahtuneen olevan Jeesuksen ansiota. Toinen kirjoittaja nimeää tämän kertomuksen tyrkyttämiseksi ja ehdottaa hänelle korvaavaa toimintaa, jolla olisi uskonnollinen sisältö mutta joka ei

välittyisi toisten ihmisten tietoon. Kirjoittajan (b) lausumassa on agenttina edellisen lausuman kirjoittaja; pyyntö olla tyrkyttämättä uskontoa esitetään yksikön toisen persoonan imperatiivimuodolla. Molemmissa virkkeissä patientti on joukko *me muut*, johon kirjoittaja lukee myös itsensä. Näin ollen kirjoittaja (b) käsitteistää tilanteen siten, että hän puhuu itseään suuremman joukon puolesta. Pyyntöä esittäessä hän käyttää konventionaalisia kohteliaisuusmuotoja *ole kiltti* ja *kiitos*. Seuraavat kirjoittajat (c, d) kuitenkin asettuvat tätä ensimmäisen kommentoijan näkemystä vastaan eli hän ei sittenkään puhu ”meidän muiden” puolesta.

Seuraava kirjoittaja paheksuu vessassa kaikkein yleisimpiä – eli seksi- ja seksuaalisuusteemaisia kirjoituksia.

65.

- a. Onko seksuaalinen vapaus todella tätä? Että yliopiston naisopiskelijat tässä WC:n ovelta kertovat avoimesti henkilökohtaisesta elämänsuhteestaan, seksuaalisuudestaan. Minusta kyseinen avautuminen latistaa sen arvoa. Ihmisen omaa seksuaalisuutta kahden ihmisen välisenä Jumalan lahjana.
- b. Menepäs ens kerralla pissalle pari koppia tästä oikealle jos jeesustelu on sulle mieleen!

Ensimmäisen kirjoittajan (a) lausuman ensimmäinen lause on kysymyksen muodossa, mutta kokonaisuutena kyseessä on kannanotto, jossa kysymys on affektisena osana. Kirjoittaja esittää, että seksuaalisuudesta kirjoittaminen WC-ympäristössä ei ole hyväksi itse seksuaalisuudelle vaan vähentää sen arvoa. Lausuma päättyy NP:hen, joka on ortografisesti merkitty erilliseksi mutta on tarkennus edellisen lauseen adverbiaalitäydennykseen. Kirjoittaja siis käsitteistää seksuaalisuuden olennaiseksi ja ilmeisen arvokkaaksi osaksi sen yksityisyyden.

Kirjoittaja (b) ei suhtaudu Jeesuksesta puhumiseen yhtä negatiivisesti kuin edellä käsittelemässäni esimerkissä. Ensinnäkin hän pehmentää kehotuksen sävyä *-päs-* liitepartikkelilla. Toiseksi kirjoittaja ei suoraan kehota olemaan puhumatta, vaan vihjaa, että *jeesustelu* (eli tässä kontekstissa luultavasti Jeesus-aiheiset kirjoitukset) kuuluvat tiettyyn vessakoppiin. Keräysaikana suurin osa Jeesusta, Jumalaa ja uskontoa käsittelevistä kirjoituksista olikin selkeästi painottunut juuri yhteen, tilan perimmäiseen vessakoppiin. Ainakin vuosina 2007 ja 2008 osa vessakävijöistä käytti tästä kopista

nimeä Jeesus-vessa⁴⁶. Perimmäistä vessakoppia Jukka Peltonen (1984: 48) kutsuu eriöksi, ja hänen mukaansa siellä on usein eniten kirjoituksia. Whitingin ja Kollerin (2007) aineistossa taasen ensimmäisessä kopissa on eniten kirjoituksia, koska heidän mukaansa ihmiset menevät tyypillisimmin ensimmäiseen koppiin. Itse uskon, että ei ole universaaleja lakeja siinä, millä perustein ihmiset valitsevat vessan. Voisin kuvitella, että perimmäinen koppi valitaan rauhan ja ensimmäinen helppouden takia ja että samakin kävijä voi valita kopin eri kerroilla eri perustein.

Useat kirjoittajat näkevät kirjoituksilla olevan arvoa sinänsä – arvoa, jota ei tarvitse sen kummemmin perustella. Kuten sukupuolen ja seksuaalisuuden kohdalla, myös kirjoitusten tärkeydestä seinälle mahtuu keskenään hyvin erilaisia näkemyksiä. Ei-kielellisen ”suttaamisen” lisäksi joihinkin kirjoituksiin suhtaudutaan negatiivisesti myös kielellisesti. Kaiken kaikkiaan närkästyneimpiä ollaan siitä, että vessassa puhutaan jostakin, joka ei kirjoittajien mukaan kuulu tällaiselle yleiselle foorumille. Suurin polemiikki käydään Jeesuksen ja seksin välillä. Sekä usko Jumalaan ja Jeesukseen että seksuaalisuus nähdään henkilökohtaisena asiana, jota ei tulisi vessassa jakaa. Kirjoittajista näyttääkin muodostuvat kaksi leiriä, jotka eivät kirjoituksissa löydä yhteistä maaperää: kukaan uskova ei kerro harrastavansa seksiä, eikä kukaan seksiä harrastava kerro olevansa uskossa.

4.3.2 Metalingvistikista lausumista ja kirjoittamisen syistä

Vessakirjoitusten keskusteluketjut ovat hyvin dynaamisia tekstejä: niiden kontekstina on muiden kirjoitusten lisäksi myös itse vessatila ja varioivat aiheet, jotka nekin ovat monesti motivoituneet tilasta. Tässä luvussa tarkastelen muutamaa keskustelua, jotka osoittavat vielä erään kiinnostavan seikan vessaan kirjoittamisesta. Toisaalta täydennän vielä luvun 3 havaintoja kirjoitusten rakentumisesta, mutta katson samalla, miten eräs näissä kirjoituksissa ominainen seikka – huomion kiinnittäminen kieleen – osallistuu samalla alaluvuissa 4.1 ja 4.2 esiteltyihin varioiviin käsitteistykseen. Kiinnitän siis huomiota metalingvistisiin lausumiin. Metalingvistisillä lausumilla tarkoitan paitsi

⁴⁶Vessakirjoituksilla ja internetin keskustelupalstoilla sanotaan usein olevan paljon yhteistä. Niitä kuitenkin erottaa muun muassa se, että vessoissa eri aiheista voi keskustella tyypillisesti samassa tilassa, samalla ”palstalla”. Jeesus-vessa on poikkeus tästä säännöstä.

lausumia, jotka kommentoivat sitä kieltä, jolla keskustelua käydään, myös sellaisia lausumia, jotka määrittelevät kielenyksiköiden merkityksiä.

Seuraava dialogi on mielestäni hyvä esimerkki siitä, että vessakirjoittelussa kielellinen kuvio tai fokus liikkuu jatkuvasti ja välillä yllättäviin suuntiin.

66.

- a. Rakkauden palo on maalimankaikkeuvven suurin palo. Aatelkeepa sitä omalle kohallenne. Nii-i.
- b. Et vain ossoo savvoo.
- c. (*vain* korjattu muotoon *vuon*). ETPÄ TUOTA SINÄKÄÄN.
- d. se on kyllä MUALIMANKAEKKEUS
- e. Noh, vaikka oonkin Savon sytänkäpystä (sydäimestä) kotosin, voipi savon kieltä käyttää hyvin pitkälti monilla eri tavoilla. UA-vokaalipari kuulostaa lähinnä ärsyttävältä, siksi suosin AA-vokaaliparia.

Ensimmäinen kirjoittaja (a) kirjoittaa rakkaudesta. Neljä lausumaa osallistuu keskusteluun, mutta niistä yksikään ei kommentoi rakkautta millään tavalla, vaan poikkeavat täysin asiasta. Keskustelun fokukseksi nostetaan savolaismurre ja sen oikea ilmiasu. Toisen kirjoitusta halutaan kommentoida ja korjata silloinkin kun itse aiheesta ei ole sanottavaa (ks. Whiting ja Koller 2007).

Seuraavissa keskusteluketjuissa aiemmasta deklarativimuotoisesta lausumasta on nostettu oman lausuman fokukseksi jotakin yllättävää: verbin persoonamuoto tai sanavalinta.

67.

b. ovat

- a. Pääkkärin vessanovikirjoitukset ~~on~~ kulttuuria parhaimmillaan

68.

- a. 7 v kestänyt suhteeni päättyi viime lauantaina. Hajottaa!

- c. Ei päättynyt. Muuttui.

Edellisten kirjoittajien lausumista voidaan näin korjata jopa kielen pintatasoa: esimerkissä (67) verbin kongruenssiin puuttuminen tekee puhutun kielen normistoa noudattavasta lausumasta kirjoitetun kielen normien mukaisen. Nähdäkseni aiheesta kirjoituksen korjaaja lienee samaa mieltä itse asiasta tai se on hänelle yhdentekevää, sillä varsinaiseen sisältöön hän ei puutu. Esimerkissä (68) sen sijaan sanan korjaaminen

toiseksi on asiaan puuttumista. Aghan (2007: 17) mukaan tällainen kielestä puhuminen muokkaa kieltä. Siis sen sijaan, että kirjoittaja (c) tarjoaisi esimerkiksi lohdutusta eronneelle, hän katsoo olennaisemmaksi korjata tämän ilmaisua. Toisaalta hänen korjauksensa voidaan nähdä yhdenlaisena lohdutuksena. Onhan suhteen muuttuminen vähemmän lopullista kuin päätyminen ja ehkä siten helpommin vastaanotettava eron seuraus. Mielestäni tässä nimenomaisessa keskustelussa preferoiduinta olisi tukea edellistä kirjoittajaa jollakin tavalla. Kuitenkin kieleen liittyvät seikat ovat responsien perusteella jälkimmäisille kirjoittajille olennaisimpia.

Kieltä voidaan kommentoida myös poikkeamatta täysin asiasta – eräänlaisena sivuhuomiona. Jo moneen kertaan edellä käsittelemäni pisin keskusteluketju kommentoi paitsi seksiä myös kieltä, jolla seksistä puhutaan.

69.

a. Naiset feikkaatteko usein orgasmeja?

o. **Rakastele naisen kanssa niin ymmärrät mitä seksi tarkoittaa.**

p. No yök!

q. no ei ehkä kannata jos yököttää. en minäkään testaisi miehen kanssa vaikka esitetty kommentteja siten

r. **Rakastelu naisen kanssa on IHANAA! (niin kuin rakastelu (huom rakastelu ei paneminen) on yleensä)**

s. Mistä löytää ihania naisia.

t. **Tältä pöntöltä.**

Keskustelun fokus liikkuu moneen otteeseen. Kirjoittajien (o) ja (r) lausumissa liikutaan yhdenlaisella rajapinnalla. Toisaalta niissä fokuksessa on rakastelu naisen kanssa, mutta kuitenkin ne määrittelevät samalla itse kieltä, jolla tällaista arviointia tehdään. Keskustelun kuluessa fokus siirtyy ensin aiheesta kieleen ja sitten taas kielestä aiheeseen. Lopulta päädytään vessanpöntölle eli tähän tilaan ja tähän hetkeen – siihen mikä on kaikille lukijoille ja kirjoittajille yhteistä aluetta.

Olen osoittanut, että tiettyjen kielellisten rakenteiden pakottavuudesta ja tarjotun vastaanottajapaikan ahtaudesta huolimatta vessakirjoittajille avautuu monta mahdollista reittiä edetä. Ensinnäkin keskusteluun voi helposti olla osallistumatta, ja osallistua voi monella tapaa. Vessakirjoittelun kenties omaleimaisin piirre on, että keskustelu voi jat-

kua, mihin suuntaan vain: sitä voi jatkaa lopusta, keskeltä mutta myös alusta⁴⁷. Tämän tutkielman puitteissa en tarkastele sitä, kuinka usein tällaista ”vääärästä” kohdasta jatkamista tapahtuu. Minulle riittää sen huomaaminen, että tällainen potentiaali on olemassa ja se voi synnyttää hyvin omaleimaista keskustelua. Tyypillisimminhän mikä tahansa kielellinen vuorovaikutus jatkaa aina siitä, mihin edellinen puhuja tai kirjoittaja on jäänyt, viimeisestä lausumasta.⁴⁸ Siinä tapauksessa, että seuraava puhuja siirtyy keskustelussa toiseen aiheeseen, hän yleensä pohjustaa tämän siirtymän eksplisiittisesti esimerkiksi partikkelilla (ks. esim. Hakulinen 1997: 44). Vessakirjoitusten eteneminen vaikuttaa alkuun sattumanvaraiselta, mutta olen osoittanut, että näidenkään kirjoitusten rakentuminen ei ole hahmotonta. Siitä kertoo sekin, että vastaanottajat ylipäättään voivat usein osallistua kirjoitteluun. Poukkoilevuus ei tunnu haittaavan kirjoittajia tai ainakaan asias-
ta poikkeamista ei kritisoida. Se ikään kuin kuuluu tekstilajiin. Yleisesti ottaen olennai-
sinta ei aina tunnu olevan keskustelun sisältö vaan kielen kautta luotava yhteys toisiin kirjoittajiin – tässä tapauksessa oletusarvoisesti toisiin naisiin. Usein yhteys on erimieli-
syyttä. Tämän voi tuskin sanoa tarkoittavan sitä, että naisten välillä ei löydy yhteisyyttä. Joidenkin naisten välillä löytyy, joidenkin ei.

Edellä kohdassa 2.1.2 esittelin aineiston esimerkkiä erilaisista näkökulmista. Näissä peräkkäisissä lausumissa sama työllistymiseen liittyvä tapahtuma konstruoidaan varsin eri tavalla.

- a. Jouduin töihin siivoojaksi. ☹
- b. Sain töitä siivoojana. ☺

Erilaisen näkökulman konstruoinnin lisäksi tämä esimerkki kuvaa kenties parhaiten myös sitä, kuinka monet tutkimani vessan kirjoittajat ovat hyvin tietoisia kielen meta-
tasosta. He ovat tietoisia myös siitä, että koemme ja käsitteistämme maailmaa eri tavalla – vaikka istuisimme säännöllisesti samalle renkaalle.

⁴⁷Se, etten pääse tähän järjestykseen tutkijana käsiksi, on harmillista, sillä aikajärjestyksen tietäminen voisi tuoda esiin jotakin kiinnostavaa (vrt. Leap 1997). Toisaalta myös muut lukijat kohtaavat tekstit samalla tavalla kuin minä: erikoisessa järjestyksessä, jossa koherenssin luominen on monia muita tekstejä enemmän juuri lukijan vastuulla.

⁴⁸Internetin wikeissä on samantyyppistä kielellistä toimintaa kuin vessakirjoituksissa. Edellisen käyttäjän tekstiä voi muokata eikä teksti varsinaisesti tule koskaan valmiiksi. (Ks. Whiting ja Koller 2007: 29–30.)

5 Päätelmät

Koska näitä kirjoituksia lukiessa katoaa ajantaju.

Vessakirjoittaja, 2007 Helsinki

Suomalaisista vessakirjoituksista ei ole kovin runsaasti tutkimustietoa ylipäänsä. Kielentutkimuksen alalla on aiheesta tehty aiemmin yksi pro gradu -tutkielma, ja tämä on toinen. Tämän tutkielman tarkoitus on ollut selvittää, millä tavoin vessojen kirjoitukset rakentuvat, miten kirjoittajat suuntautuvat vastaanottajaan ja miten suosituista aiheista keskustellaan. Ennen kaikkea tutkimukseni tuo tekstilajitietoa. Vaikka kielentutkijat eivät ole vessojen teksteistä kirjoittaneetkaan, uskallan väittää, että jokaisella suomalaisella, joka on käyttänyt julkisia vessoja (esimerkiksi huoltoasemalla, baarissa, oppilaitoksissa), on arkikokemuksen perusteella jonkin verran tämän tekstilajin tajua. Tiedämme, millaisia kirjoituksia vessan seinässä ja ovesta tyypillisesti on. Olen osoittanut, että nämä tekstilajintajun synnyttävät piirteet ovat myös eriteltävissä tiettyihin rakenteellisiin ja sisällöllisiin piirteisiin. Lisäksi olen näyttänyt esimerkkejä siitä, kuinka tarkasteleman vessan kirjoitukset eroavat aiemmin tutkituista vessakirjoituksista.

Tutkielmani on hyvin aineistolähtöinen, ja olen soveltanut analyysissani keskusteluanalyysin metodia. Puhutun kielen tutkimukseen kehitetty metodi ja vertailu aiempiin keskusteluanalyyttisiin tutkimuksiin eivät tietenkään ongelmattomasti sovi tällaisen aineiston analysointiin. Katson kuitenkin, että aineiston puheenomaisuuden ja keskustelunomaisuuden tähden olen voinut osoittaa kiinnostavia rakenteellisia omaleimaisuuksia. Kirjoituksissa haetaan ja saadaan responsia. Varmimmin toiset vessakävijät saa reagoimaan kielellisesti kysymällä heiltä jotakin, mutta kommentteja saadaan myös muilla keinoin. Kysymys ja vastaus ovat kiinteä vieruspari, ja kysyminen on tärkeä keskustelun ohjailun tapa paitsi puhutussa kielessä myös tässä kirjoitetussa vuorovaikutuksessa. Kaiken kaikkiaan vessakirjoittelu kuitenkin noudattaa löyhempiä rakenteellisia pakotteita kuin puhutut keskustelut. Esimerkiksi puhuttelun lisääminen kirjoitukseen ei tunnu takaavan responsia, ja kysymyksen voi jäädä ilman vastausta. Puhuteltuun ei kohdistu keskustelujen kasvottomuuden ja asynkronisuuden tähden voimakkaita odotuksia vastata juuri tietyllä tavalla.

Kasvottomuudesta ja anonyymiudesta huolimatta vessakirjoituksissa näkyy monella tapaa oletettu vastaanottaja. Vaikka yksittäisiä huudahduksenomaisiakin kirjoituksia on runsaasti, valtaosa aineistoni esimerkeistä kuitenkin kertoo siitä, että kirjoittajilla on mielessä yleisö, joka tekstejä lukee. Vastaanottaja voidaan nähdä joko tietäjänä tai lähtökohtaisesti väärässä olijana. Lisäksi tämä vastaanottajille tarjottu paikka on usein sukupuolitettu: kirjoittajat olettavat lukijan naiseksi ja osoittavat kirjoittavansa naisille. Myös toisten seksuaalisista mieltymyksistä ja tavoista tehdään oletuksia, jotka näkyvät teksteissä. Yhteenvetona näistä eri tavalla pedatuista paikoista voi todeta, että siinä missä osa kirjoittajista suuntautuu monella tapaa vertaiseen vastaanottajaan ja hakee tietynlaista yhteenkuuluvuuden tunnetta tämän kirjoittajajoukon välille, osa kirjoittajista haluaa nimenomaan sanoutua irti tästä yhteisyyden oletuksesta, toisinaan hyvin affektisestikin. Samanlainen sanasodan synnyttäminen ja konfliktinhakuinen sävy on ominaista myös Internetin chat-huoneissa, joissa vastaanottaja on kasvoton (ks. esim. Niemi-Pynttari 2009).

Rakenteellisten omaleimaisuuksien lisäksi olen osoittanut, että tila kytkeytyy kirjoitusten sisältöihin. Sama keskustelu voi jatkua vuosia – tai ainakin siihen asti kunnes ovet maalataan. Aineistossani näkyy monella tapaa vessatila ja se, että kirjoittaminen vessassa on ikään kuin oheistoimintaa. Ominaista on myös ajattomuus. Toisten läsnäolo on siis enemmän kytköksissä paikkaan kuin aikaan. Näiden kirjoitusten lukemisessa on jotakin niin kiinnostavaa, että ajantaju voi suorastaan kadota. Aineistoni tukee kognitiivisen kielentutkimuksen ajatusta siitä, että kielessä näkyy, kuinka aistittua ja koettua ympäristöä käsitteistämme. Kognitiivisesta kielentutkimuksesta inspiroituneena olen myös tarkastellut sanastoa kieliopin osana eikä siitä irrallaan. Olen näyttänyt, että yksittäisten sanojen analyysia voi tehdä yhdessä rakenteiden analyysin kanssa, ja nämä tukevat toisiaan. Näin olen voinut osoittaa, että käytettävissä olevat kielen resurssit ovat hyvin moninaisia ja että esimerkiksi erimielisyyttä voidaan ilmaista paitsi jollakin rakenteella myös yksittäisellä sanalla. Puhutuimpia aiheita aineistossani ovat seksi ja seksuaalisuus sekä usko ja uskonto, jotka näyttäisivät esiintyvän tässä kontekstissa eräänlaisena vastapuheena avoimempaa seksuaalisuutta puolustaville näkemyksille. Näin vessakirjoitukset ovat kuva ajastamme. Toisaalta vessakirjoittelussa tuntuvat toistuvan samat aiheet vuosikymmenistä ja jopa vuosituhansista toiseen (ks. esim. Read 1977 [1935]; Peltonen J. 1984). Toisaalta taas vessat ovat paikka

marginaalisille huomioille ja näkemyksille. Jukka Peltonen löysi esimerkiksi luonnonsuojelua ja feminismiä ynnä muita ”uusia tuulia” vain Turun yliopiston vessoista 1980-luvulla. Feministiset näkemykset eivät vuoden 2007 vessassa ole marginaalisia.

Aineistoa havainnoidessa huomion kiinnittäminen sukupuoleen ja seksuaalisuuteen on tuonut esiin feministisen kielentutkimuksen kannalta mielenkiintoisia havaintoja: Tarkastelemassani vessassa haastetaan paljon heteronormatiivista käsitystä siitä, millainen naisen tulisi olla. Lisäksi kirjoittajat haastavat myös normatiivista heteroutta; heillä on monenlaisia käsityksiä siitä, millainen dynamiikka naisen ja miehen välisessä suhteessa voi olla. Aivan arkisenoloisessa toiminnassa – tarpeille mennessä – vessojen jako sukupuolen perusteella kahteen tuottaa ongelmia erityisesti monelle sukupuoli- ja seksuaalivähemmistön ihmiselle (Cavanagh 2010). Mielestäni nämä kirjoitukset ovat osoitus siitä, että myös monet tämän vessan kävijöistä ovat montaa mieltä sukupuolesta ja sen merkityksestä. Kirjoittajien sukupuolinen ilmaisu on kielen tasolla hyvin monenlaista.

Viimeisessä alaluvussa osoitin, että myös itse kieli sekä kirjoittamisen merkitys nousevat toisinaan korosteisiksi – siitäkin huolimatta, että kirjoittaminen on vessakävijälle oheistoimintaa. Kieli ja se miten käytämme eri sanoja voivat muuttua ja samalla jopa muuttaa käsitystämme todellisuudesta. Kieli ei suoraan tuota maailmaa, mutta kuvatessamme maailman ilmiöitä ja olioita tietyn sanoin ja rakentein voimme samalla aiheuttaa muutoksia tavassa, jolla maailmaa käsitämme ja koemme. (Wittgenstein 1999 [1953]; ks. myös Peltonen S. 2009: 113.) Käytän edellisissä lauseissa tarkoituksella monikon ensimmäistä persoonaa, sillä olennaista sellaisissa kielenkäyttötilanteissa, jotka aiheuttavat muutoksia käsityksissämme, on jaettuus – se, että käsitteistämme oliot ja ilmiöt vuorovaikutuksessa tois(t)en kanssa. Tämä ei tarkoita, että käsitteistämme saman, eikä meillä lopulta voi olla tietoa siitä, ymmärrämmekö jotakin täysin samoin kuin joku toinen. Pikemminkin haluan korostaa sitä, että tilanteet, joissa käsitteistyksemme muuttuvat, ovat tilanteita, joissa kohtaamme jotakin uutta, jotakin aiemmasta käsitteistyksestämme poikkeavaa – toisenlaisen ajatuksen. Samaan aikaan noissa tilanteissa tulemme erityisellä tavalla tietoiseksi kielen metatasosta: kun huomaamme oman käsitteistyksemme poikkeavan toisen käsitteistyksestä, huomaamme myös oman käsitteistyksemme

rakentuneisuuden. Se, mikä meitä toisen käsitteistyksessä häiritsee, puhuttelee; toisenlainen käsitteistys jäsentää myös omaa maailmaamme uusiksi. Kieli ja se, miten muut käyttävät kieltä, kiinnostaa siis vessassakin.

Tämä tutkielma ja muutamat aiemmat suomalaisia vessakirjoituksia tarkastelevat tutkielmat ovat ottaneet aineistokseen hyvin marginaalisen tekstilajin. Tällaiset tekstit ovat reitti sellaiselle intiimin alueelle, johon tutkijalla ei usein ole pääsyä. Niinpä näistä kirjoituksista voi lukea sellaisia käsitteistyksiä sukupuolesta ja seksuaalisuudesta, jotka eivät helposti pääse ääneen. Vessakirjoitukset ovat myös osa suomalaista kansanperinnettä, ja niissä käsitellään toisinaan sellaisia kulttuurisia aiheita tai ilmiöitä, joita ei muualle dokumentoidu. Mielestäni vessakirjoitusten kerääminen onkin arvokasta työtä, jota soisi tehtävän systemaattisesti. Aineistoni todistaa, että vessakirjoituksilla ja juuri vessaan kirjoittamisella on merkitystä ainakin osalle kirjoittajista. Joillakin vessakirjoittajilla kieli tai kirjoittaminen menee nimittäin toisinaan selkeästi sisällön edelle. Ikään kuin he kirjoittaisivat jonkinlaisesta ilmaisunpakosta. Edellä esitin jo, että arkikeskustelun konventiot eivät päde vessakirjoituksissa, vaan vessassa on jossakin määrin omat ”kertomisen lait” (vrt. Rojola 1998: 276). Aineistoni ei vastaa suoraan siihen, miksi nämä kirjoittajat kirjoittavat vessan oveen tai seinälle. Alan Dundes (1966: 101) on perustellut kirjoittelun psykologista motivaatiota sillä, että kyse on lapsenomaisesta halusta päästä leikkimään omalla ulosteellaan ja levitellä sitä ympäriinsä – tosin varsinaisen ulosteen virkaa toimittaa kirjoitus. Vessan seinälle kirjoittaminen on siis eräänlaista protestia: sopimattomien sanojen viljely ja toisen omaisuuteen kajoaminen tekevät siitä houkuttelevaa. Auktoriteetteja vastaan rikkominen tuottaa myös nautintoa. (mt.; ks. myös Abel ja Buckley 1977: 44, 73–74.) Itse uskon Jukka Peltosen (1984: 53) lailla, että eri ihmisillä on luultavasti eri syitä kirjoittaa vessoihin. Toiset tuntuvat olevan aidon kiinnostuneita muiden vessakävijöiden näkemyksistä ja kokemuksista. Eräät haluavat vain jakaa oman mielipiteensä. Toisten kirjoituksiin voidaan reagoida ymmärtäen tai konfliktia hakien. Joukkoon mahtuu kuitenkin myös kirjoituksia, joissa kirjoittajien syy kielentää asiaansa juuri tälle foorumille ei aukea minulle eikä ole ehkä auennut muillekaan, sillä kommentteja nämä lausumat eivät ole saaneet:

70. bonito bonito

71. Apinat muuttuu

Vaikuttaa siltä, että kirjoittamista motivoi tässä kenties samanlainen yksinkertainen tarve kuin vessakäynnin toistakin syytä: jotain täytyy saada ulos. Tähän ilmiöön olisi kiinnostavaa tutustua syvemmin. Sosiolingvistinen analyysi siitä, kuka kirjoituksia lukee tai kirjoittaa ja mikä merkitys tällä lukemisella tai kirjoittamisella heille on, voisi osoittaa jotakin uutta meidän kielenkäyttäjien suhteesta kieleen ja vuorovaikutukseen.

Lähteet

- AGHA, ASIF 2007: *Language and social relations*. New York: Cambridge University Press.
- AHTI, JONNA 2012: Konfliktit verkkokeskustelussa – uhkaava toinen vuoro ja affektiivisuus. Teoksessa Esa Lehtinen, Sirkku Aaltonen, Merja Koskela, Elina Nevasaari & Mariann Skog-Södersved (toim.) *Kielenkäyttö verkossa ja verkostoissa – Language Use on the Net and in Networks*. Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen vuosikirja 69.
- ALEXANDER, BOB 1978: Male and Female Rest Room Graffiti. – *Maledicta: The International Journal of Verbal Aggression* 2/1978 s. 42–59.
- ARKIMIES, KIRSIKKA 2007: Tyrmäys kolmannessa erässä. Tutkimus statuksien kilvoittelusta wc:n seinille kirjoitetussa dialogisessa tekstissä. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto: Taideaineiden laitos.
- AUSTIN, J.L. 1962: *How to do things with words*. Oxford: Clarendon Press.
- BAHTIN, MIHAIL 1991 [1929]: *Dostojevskin poetiikan ongelmia*. [Problemy poëtiki Dostojevskogo.] Suomentaneet Paula Nieminen ja Tapani Laine. Helsinki: Oy Orient Express.
- BAKHTIN, MIKHAIL 1987 [1953]: The Problem of Speech Genres. Teoksessa C. Emerson & M. Holquist (toim.) *Speech Genres and Other Late Essays*. Austin: University of Texas Press.
- BARTHOLOME, LYNN – PHILIP SNYDER 2004: Is It Philosophy or Pornography? Graffiti at the Dinosaur Bar-B-Que. – *Journal of American Culture* 27 s. 86–98.
- BEAUVOIR, SIMONE DE 2011 [1949]: *Toinen sukupuoli II Eletty kokemus*. [Le deuxième sexe II.] Suomentaneet Iina Koskinen, Hanna Lukkari ja Erika Ruonakoski. Helsinki: Tammi.
- BLUME, REGINA 1985: Graffiti. Teoksessa Teun van Dijk (toim.) *Discourse and Literature* s. 137–148. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- BUTLER, JUDITH 1997: *Excitable Speech: A Politics of the Performative*. New York: Routledge.
- 2006 [1990]: *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. [Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity.] Suomentaneet Tuija Pulkkinen ja Leena-Maija Rossi. Tampere: Gaudeamus.
- CAMERON, DEBORAH – DON KULICK 2003: *Language and Sexuality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CAVANAGH, SHEILA L. 2010: *Queering Bathrooms: Gender, Sexuality and the Hygienic Imagination*. Toronto: University of Toronto Press.
- COUPER-KUHLEN, ELISABETH – SANDRA A. THOMPSON 2000: Concessive patterns in conversation. Teoksessa Elizabeth Couper-Kuhlen & Bernd Kortmann (toim.) *Cause, condition, concession, contrast: Cognitive and discourse perspectives* s. 381–410. Topics in English Linguistics 33. Berlin: Mouton de Gruyter.
- CRYSTAL, DAVID 1975: *English Tone of Voice: Essays in Intonation, Prosody and Paralanguage*. London: Edward Arnold
- 2001: *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DAGRIN, BENGT 1980: *Världen är skit! Leve graffiti Stockholm*. Stockholm: Författarnas bokmaskin.

- DUNDES, ALAN 1966: *Here I sit – A study of American Latrinalia*. – *Kroeber Anthropological Society Papers* 34 s. 91-105.
- EDLUND, ANN-CATRINE – EVA ERSON – KARIN MILLES 2007: *Språk och kön*. Falun: Norstedts Akademiska Förlag.
- ENGELBERG, MILA 2002: The communication of gender in Finnish. Teoksessa Marlis Helliger ja Hadumod Bußmann (toim.) *Gender accross Languages* 2 s. 109–132. Amsterdam: John Benjamins.
- ETELÄMÄKI, MARJA – ILONA HERLIN – MINNA JAAKOLA – LAURA VISAPÄÄ 2009: Kielioppi käsitteistykseenä ja toimintana. Kognitiivista kielioppia ja keskustelunanalyysia yhdistämässä. – *Virittäjä* 2/2009 s. 162–187.
- FOUCAULT, MICHEL 2010: *Seksuaalisuuden historia: tiedontahto, nautintojen käyttö, huoli itsestä*. [*Histoire de la sexualité*.] Suomentanut Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus.
- GOFFMAN, ERVING 1981: *Forms of talk*. Oxford: Basil Blackwell.
- GOODWIN, CHARLES 1981: *Conversational Organization. Interaction between Speakers and Hearers*. New York: Academic Press.
- GOODWIN, CHARLES – MARJORIE HARNESS GOODWIN 1990: Context, activity and participation. Teoksessa P. Auer ja A. di Luzo (toim.) *Contextualization of language* s. 77–99. Amsterdam: John Benjamins.
- GREEN, JAMES A. 2003: The Writing on the Stall: Gender and Graffiti. – *Journal of Language and Social Psychology* Vol. 22 No. 3 s. 282–296.
- GRICE, H.P. 1975: Logic and conversation. Teoksessa P. Cole ja J.L. Morgan (toim.) *Syntax and Semantics 3: Speech Acts* s. 41–58. New York: Academic Press.
- GRIFFIN, INARI 2007: Keskustakampuksen epäviralliset paikannimet suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden opiskelijoiden näkökulmasta. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- HADDINGTON, PENTTI – JARI SIVONEN 2010: Johdanto. Teoksessa Pentti Haddington ja Jari Sivonen (toim.) *Kielentutkimuksen modernit klassikot. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede* s. 41–70. Helsinki: Gaudeamus.
- HAKULINEN, AULI 1988: Miten nainen liikkuu Veijo Meren tekstissä? Teoksessa Lea Laitinen (toim.) *Isosuinen nainen – Tutkielmia naisesta ja kielestä* s. 56–70. Helsinki: Yliopistopaino.
- 1997: Vuorottelujäsennys. Teoksessa Liisa Tainio (toim.) *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 32–55. Tampere: Vastapaino.
- 2001 [1976]: Liitepartikkelin -han/-hän syntaksia ja pragmatiikkaa. Teoksessa Lea Laitinen, Pirkko Nuolijärvi, Marja-Leena Sorjonen ja Maria Vilkuna (toim.) *Auli Hakulinen. Lukemisto. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä* s. 44–90. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 816. Helsinki: Suomalainen Kirjallisuuden Seura.
- 2007: Silmäyksiä fennistiikan historiaan. – *Virittäjä* 1/2007 s. 89–96.
- 2010 Miksi niin vähän naistutkimusta suomen kielessä? -luento. ”Naiset, kieli ja fennistiikka” -luentosarja. Helsingin yliopisto 6.10.2010.
- HALLIDAY, M.A.K 1984: Language as code and language as behaviour: A systemic-functional interpretation of the nature and ontogenesis of dialogue. Teoksessa Robin Fawcett, MAK Halliday, Sydney M. Lamb and Adam Makkai (toim.) *The Semiotics of Culture and Language Vol. 1: Language as Social Semiotic* s. 3-35. London: Frances Pinter.

- HALONEN, MIA 1996: Yhteisyyden ja tunnistettavuuden osoittaminen perhekeskustelussa. Teoksessa Auli Hakulinen (toim.) *Suomalaisen keskustelun keinoja II*. Kieli 10 s. 173–205. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- HANISCH, CAROL 2006 [1970]: The Personal Is Political. Alkuperäinen kommentoitu versio osoitteessa: <http://www.carolhanisch.org/CHwritings/PersonalisPol.pdf> viitattu 10.2.2014.
- HERITAGE, JOHN 1996 [1984]: *Harold Garfinkel ja etnometodologia*. [Harold Garfinkel and ethnomethodology] Suomentaneet Ilkka Arminen, Outi Palokoski, Anssi Peräkylä, Sanna Vehviläinen ja Soile Veijola. Helsinki: Gaudeamus.
- ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA-RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Isosuinen nainen – Tutkielmia naisesta ja kielestä* 1988. Lea Laitinen (toim.) Helsinki: Yliopistopaino.
- JOHNSON, MARK 1987: *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago: University Chicago Press.
- JOKINEN, HEIKKI 1989: Onni on suuri valkoinen seinä. Teoksessa Jyrki Pöysä (toim.), *Betoni kukkii. Kirjoituksia nykyperinteestä* s. 197–214 Tietolipas 115. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- JULKISEN SANAN NEUVOSTO 2013: päätös 4772/AL/11. Luettavissa osoitteessa: <http://www.jsn.fi/paatokset/4772-al-11/> viitattu 18.3.2013.
- JURCA, MARIA ALINA 2010: The forms of unconventional advertising – a theoretical approach – Management and Marketing Journal 2/2010 s. 323–333.
- JUVONEN, TUULA 2002: *Varjoelämää ja julkisia salaisuuksia*. Jyväskylä: Gummerus.
- 2006: Seksuaalipoliittisen ruumiin jäljillä. Teoksessa Taina Kinnunen ja Anne Puuronen (toim.) *Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat* s. 71–90. Helsinki: Gaudeamus.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 1996: Kieli, tunteet ja ideologia uutistekstissä. Näkymiä tekstilajin historiaan ja nykyisyyteen. Teoksessa Jyrki Kalliokoski (toim.) *Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä*. Kieli 9 s. 37–97. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 1998: Hj. Nortamon murrekertomukset ja puhutun illuusio. Teoksessa Lea Laitinen ja Lea Rojola (toim.) *Sanan voima. Keskusteluja performatiivisuudesta*, s. 184–215. Tietolipas 160. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KARPPINEN, KAISA 2001: *Sanomalehtikielen mies-, nainen-, poika-, tyttö- ja tytär-sanojen käytön kvantitatiivis-kvalitatiivista tarkastelua*. Lisensiaatintyö. Oulu: Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- KINSEY, ALFRED C. 1953: *Sexual Behavior in the Human Female*. Philadelphia.
- KOISTINEN, ANNE 2012: Haastattelu puhelimitse 24.4.2012. Haastattelun aiheena vessakirjoitusten puhdistukset. Koistinen on Helsingin yliopiston päärakennuksen palvelujohtaja, joka vastaa vessatilojen puhdistuksista.
- Koolla on väliä – lihavuus, ruumisnormit ja sukupuoli* 2007. Katariina Kyrölä ja Hannele Harjunen (toim.) Helsinki: Like.
- KUVAJA, TEIJO 1991: Havaintoja seinäkirjoitusten sanastosta, syntaksista ja aihepiireistä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.

- LAAKSO, JOHANNA 2006: Subjektina ja objektina. Fennougristiikka ja suomalais-ugrilaisuus, naistutkimus ja naiseus. – Teoksessa Taru Nordlund, Tiina Onikki-Rantajääskö ja Toni Suutari (toim.): *Kohtauspaikkana kieli. Näkökulmia persoonaan, muutoksiin ja valintoihin* s. 448–461. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAITINEN, LEA 1995: Nollapersoona. – *Virittäjä* 3/1995 s. 337–358.
- LAKOFF, GEORGE – MARK JOHNSON 2003 [1980]: *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- LAKOFF, ROBIN 1975: Language and Woman's Place. – *Language in Society* 2 s. 45–80.
- LANGACKER, RONALD W. 1991: *Foundations of cognitive grammar Vol 2. Descriptive application*. F Stanford, California: Stanford University Press.
- 1999: *Grammar and conceptualization*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- LAUKKANEN, MARJO 2006: Ekakerta nuorten nettikeskusteluissa. Teoksessa Taina Kinnunen ja Anne Puuronen (toim.): *Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat* s. 91–108. Tampere: Gaudeamus.
- 2007: *Sähköinen seksuaalisuus: tutkimus tyttöydestä nettikeskusteluissa*. Rovaniemi: Lapland University Press.
- LEAP, WILLIAM 1995: *Beyond the Lavender Lexicon*. Newark: Gordon & Breach
- 1997: Performative Effect in Three Gay English Texts. Teoksessa Anna Livia ja Kira Hall (toim.) *Queerly Phrased: Language Gender and Sexuality* s. 313–325. New York: Oxford University Press.
- LEHTONEN, JUKKA 2003: *Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kokemukset*. Helsingin yliopisto: Sosiologian laitos.
- LILJESTRÖM, MARIANNE 1996: Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa Anu Koivunen ja Marianne Liljeström (toim.) *Avainsanat 10 askelta feministiseen tutkimukseen* s. 111–138. Tampere: Vastapaino.
- LÄHTEVÄNOJA, HANNA 2002: Vuorottelu verkossa: chat-keskustelun aloitusvuorojen analyysia. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- MAKKONEN-CRAIG, HENNA 2006: Affekti ja lauserakenne: Kaunokirjallisten tekstien syntaktisia rakenteita. Teoksessa Salla Kurhila ja Anne Mäntynen (toim.) *Tunnetta mukana. Kirjoituksia Jyrki Kalliokosken 50-vuotispäivän kunniaksi*. Kieli 17 s. 91–123. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- MILLS, SARA 1995: *Feminist Stylistics*. London: Routledge.
- MOONWOMON, BIRCH 1995: The Writing on the Wall: A Border Case of Race and Gender. Teoksessa Kira Hall ja Mary Bucholtz (toim.) *Gender Articulated: Language and Socially Constructed Self* s. 447–467. New York: Routledge.
- 1997: Toward a Study of Lesbian Speech. Teoksessa Anna Livia ja Kira Hall (toim.) *Queerly Phrased: Language, Gender, and Sexuality* s. 202–213. New York: Oxford University Press.
- MORING, ANNA 2013: *Oudot perheet – Normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa*. Helsingin yliopisto: Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos.
- MUIKKU-WERNER, PIRKKO 2009: *Tositarkoituksella. Näkökulmia kontakti-ilmoituksiin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MUSTOLA, KATI – ANNA VANHALA 2004: Seksuaalivähemmistöjä koskevan kyselyn tuloksia. Teoksessa Jukka Lehtonen ja Kati Mustola (toim.) *”Eihän heterotkaan kerro...” Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä* s. 30–57. Työministeriö: Tutkimukset ja selvitykset 2/2004.

- NIEMI-PYNTTÄRI, RISTO 2009: Fleimaus, epäkohteliaisuus vai leikkillisuus?: verkossa kiistelyn taidosta. Teoksessa Sirkku Kotilainen (toim.) *Suhteissa mediaan* s. 115–132. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 99.
- NOREMA, ANNE 2009: Sukupuoli *N?* Kysymyksiä naistenvessan seinällä. Kandidaatintutkielma. Helsingin yliopiston Suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- NWOYE, ONUIGBO G. 1993: Social issues on walls: graffiti in university lavatories. – *Discourse & Society* 4/1993 s. 419–442.
- OLIN, KATRI 1996: Kysymysten rakenteesta heijastuva kuulijaan suuntautuminen. Teoksessa Auli Hakulinen (toim.) *Suomalaisen keskustelun keinoja II* Kieli 10 s. 47–79. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- OMONIYIN, TOPE 2000: Language across Disciplines: Social Interaction and Group Identities in Shit House Discourse. Esitelmän tiivistelmä. Luettavissa osoitteessa: http://www.baal.org.uk/proc00/conf_abstracts_2000.pdf viitattu 9.12.2013.
- ONIKKI-RANTAJÄÄSKÖ, TIINA 2010: Ronald W. Langacker ja kognitiivisen kielitieteen perusta. Teoksessa Pentti Haddington ja Jari Sivonen (toim.) *Kielentutkimuksen modernit klassikot. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede* s. 41–70. Helsinki: Gaudeamus.
- OTTA, EMMA 1993: Graffiti in the 1990's: a Study of Inscriptions on Restroom Walls. – *Journal of Social Psychology* 4/1993 s. 589–590.
- PAASILINNA, ARTO 1971: *Kansallinen vieraskirja*. Helsinki: Weilin+Göös.
- PEARCE, LYNNE 1997: *Feminism and the Politics of Reading*. London: Hodder Arnold.
- PELTONEN, JUKKA 1984: Mitä seinät kertovat? Graffiti-ilmion tarkastelua. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- PELTONEN, SALLA 2009: *Debatter om betydelser: kön och språk i feministisk teori*. Turku: Åbo Akademi.
- PERÄKYLÄ, ANSSI 1997: Institutionaalinen keskustelu. Teoksessa Liisa Tainio (toim.) *Keskusteluanalyysin perusteet* s. 177–203. Tampere: Vastapaino.
- PIETILÄ, PENNI 2012: Kohtaamisen kätilöt: näkökulmat ja ruumiillisuus sairaaloiden synnytysosastoissa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- RAAMATTU: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Suomen piippiaseura.
- RAEVAARA, LIISA 1993: Kysyminen toimintana. Kysymys-vastaus-vieruspareista arkikeskustelussa. Lisensiaatintyö. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 1996: Kysymyksen paikka ja tulkinta. Teoksessa Auli Hakulinen (toim.) *Suomalaisen keskustelun keinoja II* Kieli 10 s. 23–46. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 1997: Vierusparit – esimerkkinä kysymys ja vastaus. Teoksessa Liisa Tainio (toim.) *Keskusteluanalyysin perusteet* s. 75–92. Tampere: Vastapaino.
- RAHTU, TOINI 1988: Sisäistetty toiseus. Ylioppilaskokelaiden näkemyksiä omasta naiseudestaan. – *Naistutkimus* 2/1988 s. 24–35.
- READ, ALLEN WALKER 1977: *Classic American Graffiti*. Wisconsin: Maledicta Press.
- ROJOLA, LEA – LEA LAITINEN 1998: Keskusteluja performatiivisuudesta. Teoksessa Lea Laitinen ja Lea Rojola (toim.) *Sanan voima. Keskusteluja performatiivisuudesta*. Tietolipas 160 s. 7–33. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

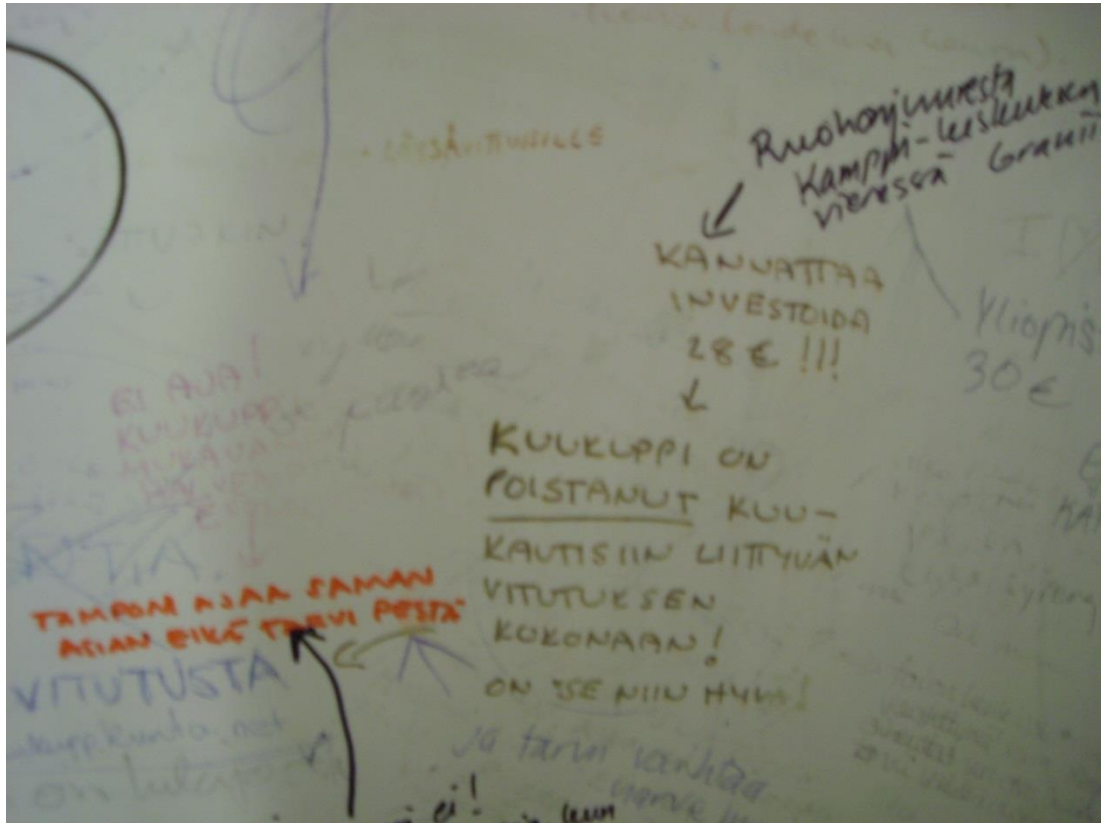
- ROJOLA, LEA 1998: Mitä Eva söi eli nimen voima. Teoksessa Lea Laitinen ja Lea Rojola (toim.) *Sanan voima. Keskusteluja performatiivisuudesta*. Tietolipas 160 s. 251–279. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ROSSI, LEENA-MAIJA 2003: *Heterotehdas: Televisiomainonta sukupuolituotantona*. Helsinki: Gaudeamus.
- RUBIN, GAYLE 1984: Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality. Teoksessa Carole S. Vance (toim.) *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality* s. 267–293. Boston: R&KP.
- SAARIKANGAS, KIRSI 1997: Äitiyden esittäminen ja Post Partum Document. Teoksessa Sara Heinämaa, Martina Reuter ja Kirsi Saarikangas (toim.) *Ruumiin kuvia: subjektin ja sukupuolen muunnelmia* s. 102–126. Helsinki: Gaudeamus.
- SACKS, HARVEY 1992 [1968–1972]: *Lectures on conversation*. Vol. 2. Gail Jefferson (toim.). Cambridge: Blackwell Publishers.
- SAUSSURE, FERDINAND DE 1959: *Course in General Linguistics*. [*Cours de linguistique générale*.] Englanniksi kääntänyt Wade Baskin. Charles Bally ja Albert Sechehaye (toim.) yhteistyössä Albert Riedlingerin kanssa. New York: McGraw-Hill Book Company.
- SEARLE, JOHN 1969: *Speech Acts: an essay in the philosophy of language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SEPPÄNEN, EEVA-LEENA 1997: Osallistumiskehikko. Teoksessa Liisa Tainio (toim.) *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 156–176. Tampere: Vastapaino.
- SEPPÄNEN, EEVA-LEENA – PIA PURRA – LIISA RAEVAARA – LIISA TAINIO 1991: “Joku oli sanonu jotain lapsista”: Arkikertomukset heijastamassa ja rakentamassa naisten kokemuksia. Teoksessa Lea Laitinen, Pirkko Nuolijärvi ja Mirja Saari (toim.) *Leikkauspiste. Kirjoituksia kielestä ja ihmisistä* s. 17–40. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SHALOM, CELIA 1997: That great supermarket of desire: Attributes of the desired other on personal advertisements. Teoksessa Keith Harvey ja Celia Shalom (toim.) *Language and desire. Encoding sex, romance and intimacy* s. 186–203. London: Routledge.
- STALFELT, PERNILLA 2010: *Kakkakirja*. [*Bajsboken*] Suomentanut Birgit Huttunen. Helsinki: Minerva.
- STIVERS, TANYA & ROSSANO, FEDERICO 2010: Mobilizing response. – *Research on Language and Social Interaction* 43 s. 3–31.
- SIIROINEN, MARI 2001: *Kuka pelkää, ketä pelottaa: nykysuomen tunneverbien kielioppia ja semantiikkaa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SORJONEN, MARJA-LEENA 2001: Lääkärin ohjeet. Teoksessa Marja-Leena Sorjonen, Anssi Peräkylä ja Kari Eskola (toim.) *Keskustelu lääkärin vastaanotolla* s. 49–69. Tampere: Vastapaino.
- ŠORNOVÁ, KATERINA 2011: *Sukupuolitetut sanat ja kuvat – syntymäilmoitusten kummastelua*. Suomen kielen ja kulttuurin sekä sukupuolentutkimuksen yhteinen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Suomen kielen perussanakirja* 1–3 1990–94. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- TAINIO, LIISA 1993: Kannanoton tulkinta keskustelussa. Lisensiaatintyö, Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 1996: Kannanotoista arkikeskustelussa. Teoksessa Auli Hakulinen (toim.) *Suomalaisen keskustelun keinoja II* Kieli 10 s. 81–108. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

- 2001a: Feministinen keskustelunanalyysi. Teoksessa Mia Halonen ja Sara Routarinne (toim.) *Keskustelunanalyysin näkymiä* Kieli 13 s. 11–34. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 2001b: *Puhuvan naisen paikka. Sukupuoli kulttuurisena kategoriana kielenkäytössä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2005: Kielitieteen kieli ja sukupuoli. Teoksessa Liisa Husu ja Kristiina Rolin (toim.) *Tiede, tieto ja sukupuoli* s. 220–240. Helsinki: Gaudeamus.
- 2009: Puhuttelu luokkahuoneessa: tytöt ja pojat huomion kohteena. Teoksessa Hanna Ojala, Tarja Palmu ja Jaana Saarinen (toim.) *Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa* s. 157–186. Tampere: Vastapaino.
- TALMY, LEONARD 2005: Foreword. Teoksessa Monica Gonzalez-Marquez, Irene Mittelberg, Seana Coulson ja Michael J. Spivey (toim.) *Methods in cognitive linguistics*. Amsterdam: John Benjamins.
- TANNEN, DEBORAH 1990: *You Just Don't Understand, Women and Men in Conversation*. New York : Morrow and Company.
- TANNER, JOHANNA 2005: Tiedustelut suhteessa kysymyksiin ja direktiiveihin: Kategorioiden kaksikasvoisuudesta. – *Virittäjä* 1/2005 s. 89–97.
- TAURAMA, MIKKO 2010: Topikalisoijamuotti ja sen lähi-ilmiöt asynkronisessa verkkokeskustelussa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- THORNE, ADRIAN – JUSTINE COUPLAND 1998: Articulations of same-sex desire: lesbian and gay male dating advertisements. – *Journal of Sociolinguistics* 2/1998 s. 233–257.
- UOTINEN, SUVI 2007: ”Tässä kohdassa heterorouva nyökkää”. Näkökulma naisparien henkilöhaastatteluissa. – *Virittäjä* 1/2007 s. 68–88.
- VILKUNA, MARIA 2003: *Suomen lauseopin perusteet*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- 2006: Tulipahan kirjoitettua. Retrospektiivisesti katsoen. Teoksessa Taru Nordlund, Tiina Onikki-Rantajääskö ja Toni Suutari (toim.): *Kohtauspaikkana kieli. Näkökulmia persoonaan, muutoksiin ja valintoihin* s. 81–106. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VISAPÄÄ, LAURA 2008: *Infinitiivi ja sen infiniittisyys: tutkimus suomen kielen itsenäisestä A-infinitiivikonstruktiosta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VOLOŠINOV, VALENTIN 1990 [1929]: *Kielen dialogisuus. Marxismi ja kielifilosofia*. [Marksizm i filosofija jazyka.] Suomentanut Tapani Laine. Tampere: Vastapaino.
- VUORI, JAANA 2002: Sukupuolen kirjoittaminen. Teoksessa Merja Kinnunen ja Olli Löytty (toim.): *Tieteellinen kirjoittaminen*. Tampere: Vastapaino.
- WHITING, SAM – VERONIKA KOLLER 2007: Dialogues in solitude: the discursive structures and social functions of male toilet graffiti. – Centre for the Study of Language in Social Life. Lancaster University. Department of Linguistics and English Language. Working Papers Series.
- WITTGENSTEIN, LUDVIG 1999 [1953]: *Filosofisia tutkimuksia*. [Phisophische Untersuchungen.] Suomentanut Heikki Nyman. Juva: WSOY.
- YVAL-DAVIS, NIRA 1997: *Gender & nation*. Politics and culture: a theory, culture & society series. London: Sage.

Liite 1: Kolme kuvaa aineistosta

Olen kerännyt aineiston Helsingin yliopiston päärakennuksen (Fabianinkatu 33) ensimmäisen kerroksen naisten vessan viidestä vessakopista 3.–14.9.2007.

KUVA 1.

MIKSI EI
PUHUA/KIRJOITTA
MISTÄÄN, KUN EI VOITIETÄ
VARMASTI MUUTA KUIN SEN
ETTÄ KUOLEE?

NO ETIÄ VOIS
VAZ. MISTÄ VUOKA
KUOLEMAAN

Eikö varmasti
tietäisi
että elää. Nyt.

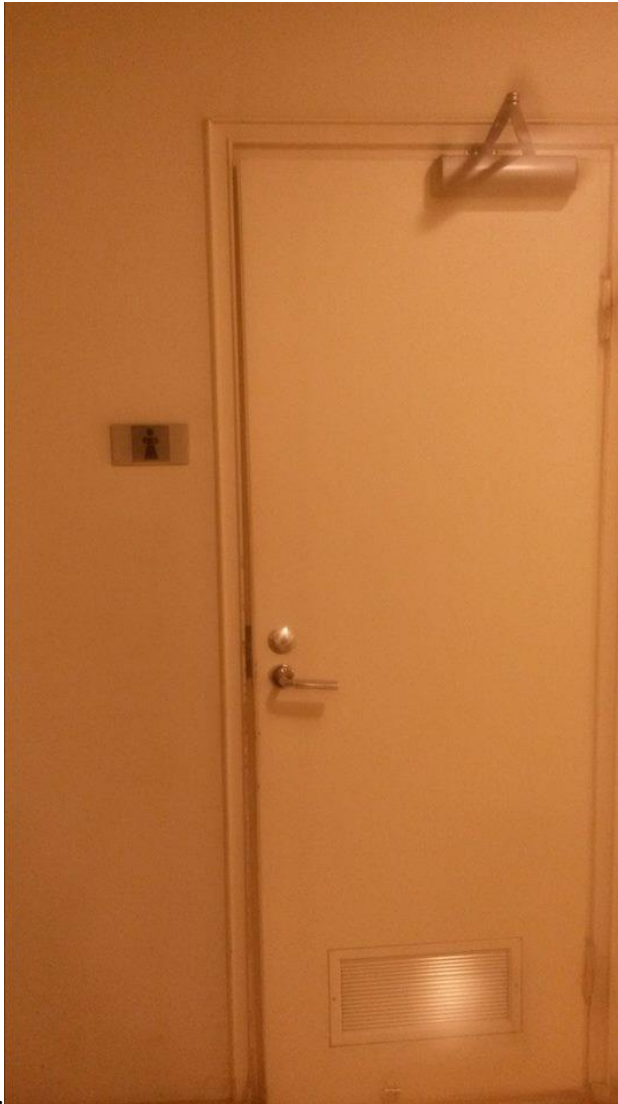
No just siksi
puhua & kirjoita

USKO, JOS TAHDOT,
MUTTA OLE KILTI, ÄLÄKÄ
TYRKYTÄ SITÄ MUILLE.
RUKOILE VAIKKA MIEDÄN
MUIDEN PUOLESTA
SILLÄ AIKAA HILJAA
MIELESSÄSI. KIITOS!
↓
Samaa voisi toivoa
senkulta joka
ei usko!

Liite 2: Kolme kuvaa vessatilasta

Nämä kuvat olen ottanut 15.2.2014. Ensimmäinen kuva on naistenvessan ulko-ovi. Toisessa kuvassa näkyy, millainen tila on, kun sinne astuu sisään. Kolmannessa kuvassa on tilan ensimmäinen vessakoppi.

KUVA1.

KUVA 2.

KUVA3.

